

***Kelpaavan* sukupuolen diskurssit ateistisen verkkokanavan feminismikeskusteluissa**

Martta Tenhu
Uskontotieteen syventävä tutkielma
Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelma
Helmikuu 2021

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Ateismin julkisesta näkyvyydestä ateismin tutkimukseen	3
1.2 Feministisen uskonnotutkimuksen näkökulmia ateismin tutkimukseen.....	6
1.3 Ateismi ja sukupuoli	7
1.4 Ateismi ja feminismi.....	10
2. Sukupuolen diskursiivinen rakentuminen	12
2.1 Sukupuoli toistuvana tekemisenä	13
2.2 Kelpaava sukupuoli erojen risteyksissä	16
3. Amerikkalainen ateismi.....	18
3.1 ”In God We Distrust” – ateistit amerikkalaisessa yhteiskunnassa	18
3.2 Amerikkalaisen ateismin moninaisuus	22
3.3 The Atheist Experience -verkkoyhteisö tutkimuskohteena	25
4. Aineiston keruu ja analyysimenetelmä	26
4.1 Verkon sosiaalista todellisuutta kartoittamassa	27
4.2 Kriittinen diskurssianalyysi	29
4.3 Kolmitasoinen analyysi	31
5. Johdatus keskusteluiden tarkasteluun.....	33
6. Naisten oikeus -keskustelut	36
6.1 Faktadiskurssi videoissa: korostunut biologia ja universaalit ihmisoikeudet.....	36
6.2 Antifeministinen diskurssi kommentaissa: taistelu luonnollisista sukupuolista.....	42
7. Naisten asema uskonnossa -keskustelut	48
7.1 Uhidiskurssi videoissa: alistetut naiset.....	48
7.2 Uhidiskurssi kommentaissa: miesten puolesta	52
8. Naiset ateismissä -keskustelut	54
8.1 Kiintiödiskurssi videoissa: ateistit ja naisateistit	55
8.2 Epäilydiskurssi kommentaissa: naisateismin stigma?.....	61
9. Johtopäätökset	63
Lähteet ja apuneuvot.....	67
Kirjallisuus.....	68

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution -
Tekijä – Författare Martta Tenhu		
Työn nimi – Arbetets titel Kelpaavan sukupuolen diskurssit ateistisen verkkokanavan feminismikeskusteluissa		
Oppiaine – Läroämne Uskontotiede		
Työn laji – Arbetets art Maisterintutkielma	Aika – Datum Helmikuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal 81
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tutkielma tarkastelee sukupuolta amerikkalaisen ateistisen verkkoyhteisön keskusteluissa. Tutkielmassa selvitetään, miten sukupuoli rakentuu ja millaisia merkityksiä sukupuoleen liitetään ateistisen verkkokanavan feminismiaiheisissa keskusteluissa. Kysymyksenasettelulla pyritään selvittämään, voiko diskurssit selittää naisten ja muiden vähemmistöjen vähäistä määrää valkoisten miesten dominoimassa vähemmistössä.</p> <p>Tutkielman luova teoreettinen sovellus <i>kelpaavasta</i> sukupuolesta nojaa Judith Butlerin peformatiiviseen sukupuolikäsitykseen. Sovellus sopii verkkopuheessa tuotetun sukupuolen teoretisointiin, koska kelpaava sukupuoliesitys riippuu verkkoympäristössä vaikuttavien ihmisten käsityksestä kelpaavasta sukupuolesta. Tutkielmassa kelpaava sukupuoli yhdistyy intersektionaaliseen lähestymistapaan, joka sukupuolen lisäksi ottaa huomioon ja tekee näkyväksi iän, etnisyyden, rodun ja seksuaalisuuden erot.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu yhdeksästä YouTube-videosta ja videoiden kommentteista The Atheist Experience YouTube-kanavalla. Aineiston analyysimetodina sovelletaan Norman Fairclough'n, erityisesti median analysointiin tarkoitettua, kolmitasoista kriittistä diskurssianalyysiä. Kolmitasoinen analyysi mahdollistaa verkossa tapahtuvan vuorovaikutuksen analysoinnin.</p> <p>Tutkimuksen mukaan ateistien feminismipuhe on muokkaantunut niin, että se pysyy julkisesti kelpaavan sukupuolijärjestelmän sisällä. Sukupuoliin liitetyt merkitykset toistavat naissukupuoleen luonnollistettua, toiseutettua ja rodullistettua uskonnollista luonteenlaatua. Myös tavat, joilla heteroseksuaalinen maskuliinisuus rakentuu ateismissa, korostavat naisen määrättyä roolia kumppanina. Tutkimus osoittaa sekulaarin feminismin paikantuvan uskonnollisten naisten pelastusmissioon.</p> <p>Tutkimus näyttää, että virtuaalialustojen miesnäkökulma kontrolloi kelpaavuuden rajoja ja säätelee mikä on legitiimiä toimintaa ateistiliikkeessä. Kelpaavuuden ulkopuolelle paikannetaan ei vain uskonnollisia arkkivihollisia, mutta myös naisten irrationaalinen luonne ja feminismi erityisesti. Tutkimus osoittaa, että antifeministinen diskurssi ja miesten sortoa korostava uhridiskurssi käyttävät osittain samanlaisia puhetapoja kuin miesten asioita ajava manofääri. Jatkotutkimusta muiden verkossa toimivien liikkeiden vaikutuksista puhetapoihin tarvitaan, sillä naisvihamielisillä puhetavoilla on virtuaalialustojen amerikkalaisen geopolittisen dominanssin vuoksi merkittäviä vaikutuksia ja yhteyksiä muihin antifeministisiin liikkeisiin.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Ateismi, sukupuoli, intersektionaalinen lähestymistapa, kriittinen diskurssianalyysi, YouTube.		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		

1. Johdanto

Tämä tutkielma alkoi problematisoiden ateismin tutkimuksessa vakiintuneen ajatuksen:

*Ateismi on varsin miesvaltainen näkemys ympäri maailmaa*¹. Ateismin sukupuolittumista on uskontososiologiassa pyritty selittämään sukupuolten biologisilla, sosiaalisilla ja psykologisilla eroilla. Taustalla on uskontososiologian pitkään hyväksytty ajatus siitä, että naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet.² Nämä jo lähtökohtaisesti sukupuolieroa toistavat näkökulmat jättävät varjoon mahdollisuuden, että ateismi itsessään voisi tuottaa sukupuolittuneita rakenteita, tosin erilaisin premissein kuin uskonto. Esittämällä vaihtoehtoisen tavan tarkastella kysymystä ateismin miesvaltaisuudesta, pyrin pohtimaan voisiko sukupuolille annetut merkitykset olla syynä naisten ja muiden vähemmistöjen vähäiseen määrään valkoisten miesten dominoimassa vähemmistössä.

Tässä tutkielmassa selvitän, miten sukupuoli rakentuu ja millaisia merkityksiä sukupuoleen liitetään amerikkalaisen ateistisen verkkoyhteisön feminismiaiheisissa keskusteluissa. Etenkin yhdysvaltalaisille ateisteille verkon alustat mahdollistavat näkemysten jakamisen turvallisesti, ilman negatiivista julkista stigmaa kulttuurissa, joka sitoo sekä hyvän kansalaisen idean että moraalikäsitteen uskonnollisuuteen.³ Aineistona verkkokeskustelut kattavat videoita ja videoiden kommenttiosioita, jotka tulkiten keskenään vuorovaikutuksellisia. Edeltävään ateismia ja sukupuolta koskevaan tutkimukseen tutustuttuani, päädyin tutkimustyöhön ryhtyessäni oletamaan verkossa esitetyn ja rakennetun sukupuolen olevan luonteeltaan performatiivinen. Onnistunut sukupuoliesitys riippuu verkkoympäristössä vaikuttavien ihmisten käsityksestä kelpaavasta sukupuolesta.

Teoreettisen viitekehyksen hahmottamisessa problematisoin sukupuolen puuttumalla iän, etnisyyden, rodun ja seksuaalisuuden eroihin. Tämän monimutkaisuuden huomioon ottamisessa ja erojen linkittymisen näkyväksi tekemisessä hyödynnän Judith Butlerin performatiivisesta sukupuolikäsityksestä sovellettua *kelpaavan sukupuolen* käsitettä, jonka avulla tarkastelen sukupuolen rakentumista keskusteluissa. Tässä tutkielmassa esitän, että sukupuolista kelpaavuutta säännellään medioituneen yleisön toimesta, sillä tulkiten yleisön olevan aktiivinen osa merkitysten rakentamisessa. Verkkokeskusteluiden intersektioita analysoin Norman Fairclough'n kolmitasoisien kriittisen diskurssianalyysin avulla.

---

¹ Zuckerman 2009; Mahlamäki 2012; Brewster 2013; Finger 2017.

² Luckmann 1967; de Vaus and McAllister 1987; Miller and Hoffmann 1995; Miller and Stark 2002; Stark 2002; Roth and Kroll 2007; Trzebiatowska and Bruce 2012; Hastings and Lindsay 2013; Schnabel 2015.

³ Tästä lisää luvussa 3 s. 21–24.

Kriittistä analyysiä sukupuolittuneisiin puhetapoihin ja siihen, miten ateistinen media edistää näiden puolustamista tai haastamista tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää paremmin ketä ateistinen liike edustaa ja millaisilla seurauksilla se muuttuu länsimaissa. Risteävät erot huomioiva sukupuolinäkökulma voi avata silmiä yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, vallan ja resurssien jakautumiseen, mitkä antavat ihmisyksilöille erilaiset asemat, arvon ja tiedonannon, ja mikä osaltaan edistää epätasa-arvoa. Tämän vuoksi tutkielman tarkoituksena on jatkaa kriittistä keskustelua siitä, kuinka sukupuolen merkityksellistämisen tavat voivat laajemmin selittää ateismin sukupuolittumista, sekä herätellä näkökulmia suuren levikin ateismikirjallisuuden tutkimuksesta kohti jokapäiväistä arkista ateismia, samalla pohtien arkisten puhetapojen seurauksia.

Olen jakanut tämän tutkielman yhdeksään lukuun. Johdanto-osion jälkeisessä luvussa esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Näytän, miten teoriataustani tarjoaa monipuolisen näkökulman ateismin ja uskonottomuuden kaltaisten ilmiöiden tutkimiseen monenlaisia eroja läpinäkyväksi tehden. Koska kielenkäyttöön sisältyy aina myös käyttökontekstissa esiintyviä ja yhteiskunnan näkemyksiä ilmiöstä, esittelen kolmannessa luvussa tutkielman amerikkalaisen yhteiskunnallis-kulttuuris-poliittisen asenteen ateismiin. Kontekstualisoinnin tarkoitus on näyttää, kuinka erilaista ateismi tai ateistiksi identifioituminen on Yhdysvalloissa verrattain sekulaariin Eurooppaan. Neljännessä luvussa esittelen verkkoaineiston alustan ja millaista aineistoa olen tätä tutkielmaa varten kerännyt. Lisäksi esittelen kriittisen diskurssianalyysin ja kerron, miksi olen valinnut sen tutkielmani metodiksi ja millaista diskursiivisen tutkimuksen alalajia tässä tutkielmassa sovellan. Viidennessä luvussa johdattelen lukijan keskusteluiden tarkasteluun. Tutkielman analyysiluvut olen jakanut videoaineiston sisältöjä kuvaaviin aihealueisiin. Analyysilukujen alaluvut valottavat jokainen yhtä kelpaavan sukupuolen rakentamisen puhetapaa. Viimeisessä luvussa esittelen analyysiä seuraavat johtopäätökset ja kerron, millaisia merkityksiä tekemilläni havainnoilla on akateemiselle tutkimukselle sekä yleisesti.

1.1 Ateismin julkisesta näkyvyydestä ateismin tutkimukseen

Ateismista on tullut näkyvä osa uskonnosta käytyä julkista keskustelua viime vuosikymmeninä.⁴ Tämä johtuu osittain uskontokriittisen uusateismin noususta länsimaissa⁵. Ateistisilla mainoksilla ”Jumalaa tuskin on olemassa. Lopeta murehtimasta ja nauti elämästä”⁶ varustetut bussit tulivat ihmisille tutuiksi 14 eri maassa vuonna 2009 vastareaktiona kristillisille bussimainoksille. Kampanjan tarkoituksena oli herätellä ihmisiä pohtimaan suhdettaan uskontoon, ja sitä kautta eroamaan kirkosta tai ryhtymään ateisteiksi.⁷ Britanniassa mainoskampanja sai suhteellisen positiivisen vastaanoton myös uskonnollisilta yhteisöiltä, joiden mukaan keskustelua aiheesta kaivattiin. Samanlaista positiivista tukea kampanja ei saanut Pohjois-Amerikassa.⁸ Paradoksaalista onkin, että nykyajan julkisesti näkyvän ateismin kulttuurinen ja yhteiskunnallinen koti on Yhdysvalloissa, josta se nopeasti levisi Eurooppaan ja verkottuneeseen maailmankylään^{9, 10}.

Ateismilla tarkoitetaan usein ajattelutapaa, josta puuttuu jumaluskko.¹¹ Ateismia on ollut aina, mutta keskeisin ilmiö 2000-luvulla ateismin näkyvyyden kannalta on niin kutsuttu uusateismi. Julkisesti näkyvä uusateismi (*New Atheism*)¹² nähdään lähinnä journalistisena terminä julkisesti näkyville ei-uskonnollisille ateistisille kirjoittajille ja heidän teoksilleen¹³: Richard Dawkinsiin (*The God Delusion*), Sam Harrisin (*End of Faith, Letter to a Christian Nation*), Daniel Dennettiin (*Breaking the Spell: Religion as a Natural Phenomenon*) ja Christopher Hitchensiin (*God Is Not Great: How Religion Poisons Everything*). Nämä uusateistit kritisoivat kaikkea uskonnollisuutta kaikkialla, lukuun ottamatta Harrisin uskontomyönteisempää näkökulmaa. Yhdysvalloissa 9/11 seurauksena käynnistyneet maailmanpoliittiset tapahtumat nostivat uskonnon koko maailman kiintopisteeksi. Samalla tapahtumat niittivät maaperää myös uusateistisille näkemyksille, joissa kritiikin kohteet

---

⁴ Taira 2014; Sillfors 2017.

⁵ Länsimailla tarkoitan Euroopan maita, Kanadaa, Yhdysvaltoja, Australiaa ja Uutta-Seelantia.

⁶ Mainoksen alkuperäinen muoto oli ”There’s Probably no God. Now Stop Worrying and Enjoy Your Life.” ja sen suunnitteli komediakäsikirjoittaja Adriene Sherine.

⁷ Taira 2014, 11.

⁸ Najle & Gervais 2017, 597.

⁹ Käsite on saanut alkunsa kanadalaisen viestintätutkija Marshall McLuhanin maailmankylä-teoriasta, jossa hän korostaa kuinka viestintäteknologia on muuttanut yhteiskuntien muotoja merkittävästi (McLuhan & Powers 1989).

¹⁰ Taira 2014, 11; 125–128.

¹¹ Ateismin merkitys on suoraan suhteessa teismiin eli jumaluskoon, jonka vuoksi sen merkitys ja ilmenemismuodot ovat jatkuvasti muuttuneet. Onkin tärkeä on ymmärtää, että ateismi on vastinpari teismille eikä esimerkiksi uskonnolle.

¹² Termin kehitti yhdysvaltalainen toimittaja Gary Wolf vuonna 2006. Hän puhui artikkelissaan ”The Church of Non-believers” älykkömiehistä, jotka käyvät ristiretkeä uskovaisia vastaan.

¹³ Taira 2016, 281–300.

haetaan sekä ulkoisista islaminuskon uhkista että Yhdysvaltain sisäisestä fundamentalistisesta kristillisyydestä. Osaltaan tästä syystä teoksilla pyritään tavoittamaan amerikkalainen yleisö.¹⁴

Laajemmin kyse on kuitenkin 2000-luvun yhteiskunnallisesta keskustelusta uskonnosta ja uskonnon muuttuvista paikoista ja rooleista modernisaatiossa.¹⁵ Modernisaation ajateltiin johtavan teknologiseen, koulutukselliseen ja taloudelliseen kehitykseen, jossa järki jättää primitiivisen uskonnon taakseen. Tätä maallistumisparadigmaksi kutsuttua ennustusta ei kuitenkaan tapahtunut niin kuin ajateltiin, vaikka yhteiskuntien vaurastumiskehitystä pidettiin oikeana. Akateemisessa tutkimuksessa ymmärrettiin, ettei uskonnollisten yhteisöjen suosio ja uskonnollisuus olleet kadonneet, vaan uskonnollisten yhteisöiden jäsenmäärät olivat pysyneet melko stabiileina ja joissain maissa yhteisöt kasvattivat kannatustaan.¹⁶ Tätä vasten Eurooppa alkoikin näyttäytyä poikkeustapauksena.¹⁷ Toisaalta Yhdysvaltojen rikasta uskonnollisuuden kenttää voidaan pitää poikkeuksellisenä muihin vauraisiin länsimaihin verrattuna.¹⁸

Tutkimuksessa maallistumisen, uskonnottomuuden ja ateismin tutkimuksen termistö on usein epätarkkaa, koska termit ovat sekoittuneita ja yhdistetty toisiinsa ilman johdonmukaisuutta¹⁹. Käsitteet eri kattokäsitteistä jakavat tutkijoita edelleen.²⁰ Englanninkielisiä etuliitteitä on käytetty hyvin vaihtelevasti niin teismiin liittyvien termien kuin uskontoon liittyvien termien kanssa. Siinä missä ”areligion” ei tarkoita uskonnon hylkäämistä vaan puuttumista, ”atheism” merkitsee kumpaakin. Tämän tuloksena tutkijoille on ollut tärkeää erotella negatiivinen ja positiivinen ateismi.²¹ Ateismilla onkin monia merkityksiä ja sovelluksia myös akateemisessa tutkimuksessa.²² Olennaista on ymmärtää, että ateismilla on käytännössä monia erilaisia ilmenemismuotoja: uskontomyönteinen ateismi, yhteiskunnallinen ateismi (uskontokriittinen), taisteleva ateismi (uskontokriittinen) ja poliittinen valtioateismi (uskontokriittinen).²³

Sekularisaation ja sekularismin määritelmiä on lukematon määrä. Yhden määritelmän mukaan sekularisaatiolla (eng. *secularization*) tarkoitetaan uskonnollisen sitoumuksen

---

¹⁴ Taira 2014, 125–126.

¹⁵ Taira 2014, 133.

¹⁶ Tärkeä huomioda, kuinka väittely eurooppalaisten ja amerikkalaisten sosiologien välillä jatkuu. Siinä missä eurooppalaiset korostavat maallistumisen kahden merkityksen (decline of religious beliefs and practices ja privatization of religion) olevan rakenteellisia osatekijöitä yleisessä maallistumisprosessissa, amerikkalaiset rajoittavat maallistumistermin käyttöä sen kapeammassa, uudemmassa merkityksessä (differentiation of the secular spheres) uskonnollisen uskon ja käytäntöjen vähenemisessä yksilöiden elämässä (Casanova 2006, 1–22).

¹⁷ Berger, Davie & Fokas 2008.

¹⁸ Tästä debatista lisää luvussa 3.

¹⁹ Tai ilman akateemista konsensusta.

²⁰ Lee 2015, 22–39.

²¹ Ts. Filosofinen ateismi: Martin 1990; Bullivant 2013.

²² Bullivant 2013, 11–21; Sillfors 2017.

²³ Sillfors 2017, 39.

vähennemistä tai puuttumista. Sekularisaatiota käytetään synonyyminä maallistumiselle. Sekulaarilla (eng. *secular*) tarkoitetaan usein ei-uskonnollista henkilöä tai uskonnollisuuden puuttumista. Sekularismilla (eng. *secularism*) taas viitataan poliittiseen liikkeeseen ja ideologiaan. Sekularismia voi olla monenlaista: kulttuurista (ajatuksen vapauden kunnioittamista) ja poliittista (kirkon ja valtion erottaminen). Sekularisti on henkilö, joka haluaa aktiivisesti muuttaa yhteiskuntaa maalliseksi.²⁴ Tässä tutkielmassa käsitän, Phil Zuckermania seuraten, että tapa olla sekulaari on suhteellinen siihen, millaista uskonto on kyseisessä kulttuurissa tai yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa, jossa uskonto on puhtaasti rituaalinen ja jossa uskomuksilla ei ole niin suurta roolia, sekulaari on usein rituaalien sivuuttamista, eikä ateismi välttämättä ole suuressa roolissa. Yhteiskunnassa, jossa uskonnollisuudella tarkoitetaan uskoa jumalaan, sekulaarilla usein tarkoitetaan uskon puuttumista.^{25 26} Näin ollen sekulaari voidaan rinnastaa ateistin ja agnostikon kanssa.

Ateismin ja ei-uskonnollisuuden tutkimus on keskittynyt viime vuosina useisiin teemoihin: ateistiksi tulon syyt ja prosessi²⁷, yhteiskunnallinen asenne ateisteihin²⁸, linkki ateismin, kulttuurien, hyvinvoinnin ja moraalin välillä²⁹ sekä ateistisen aktivismin välillä³⁰. Tutkimuksen kohteena on ollut myös kasvavissa määrin sukupuolten välinen ero uskonnottomuudessa³¹ sekä feminismin ja ateismin yhteensopivuus³².

Suosittu työkalu ateismin ja ei-uskonnollisuuden tutkimuksessa on ideaalityypittely, joista viimeisimmät asiaankuuluvat esimerkit ovat John Garyn seitsemän ateismityyppiä (2018), Lois Leen viiden tyypin eksistentiaalinen kulttuuri (2015) ja Silverin ja kollegoiden kuusi epäuskon tyyppiä (2014). Esimerkiksi filosofi John Gray jakaa ateismin seitsemään historialliseen tyyppiin: ortodoksisiin uusateisteihin, sekulaari-humanisteihin, tieteususkoviin, millenarianisteihin, jumalvihajiin, kehittymättömään ateismiin ja hiljaiseen ateismiin.³³ Christopher Cotterin mukaan ideaalityyppien tutkimus on arvokasta makrotason analyysissä, mutta sen pohja hajoaa yksilötason tutkimuksessa, jossa on paljon heterogeenisyyttä ja kontekstuaalisuutta.³⁴ Myös Lois Lee huomauttaa, ettei ole olemassa mitään täydellistä tai

---

²⁴ Zuckerman 2012 ja 2013.

²⁵ Zuckerman 2012 ja 2013.

²⁶ Luvussa 3 käsittelen amerikkalaista yhteiskuntaa ja ateismia tarkemmin.

²⁷ Bainbridge, 2005; Hunter, 2010; Smith, 2010; Lee, 2012; Smith ja Cimino, 2012.

²⁸ Edgell, Hartmann ja Gerteis, 2006; Cragun et al. 2012.

²⁹ Zuckerman, 2008 ja 2009.

³⁰ Cimino ja Smith, 2012; Smith 2013.

³¹ Mahlamäki, 2012; Brewster, 2013.

³² Overall 2007.

³³ Gray 2018.

³⁴ Cotter 2019 vastauksessaan Chris Silverin haastatteluun "Atheism, New Religious Movement, and Cultural Tension" (RSP).

ideaalia uskonnosta erottautumisen muotoa.³⁵ Samoin Ethan Quillen näkee ideaalityyppiset yleistyksen nykyisen tieteellisen tutkimuksen tuotteena, jossa tutkimus keskittyy yhteiskuntatieteelliseen yritykseen saada selvää ateismista *yleensä*, ei niinkään ateismista *erityisesti*.³⁶

Tässä tutkielmassa pyrkimykseni on tutkia ateismia *erityisesti*. Tutkielmassa sovellan uskonnotutkijoiden antiessentialistista tapaa tarkastella uskontoa, jossa uskonto nähdään diskursiivisena tekniikkana.³⁷ Näin ollen määritelmän tarjoaa se kieliyhteisö, jossa termiä käytetään. Tätä tarkastelutapaa sovellan uskonnon sijasta ateismiin. Tässä tapauksessa amerikkalaisen The Atheist Experience -YouTube kanavan puhujat eli The Atheist Community of Austinin jäsenet määrittelevät ateismin jumaluskon puuttumisena (*”lack of belief in gods”*).³⁸ Uskonnotutkijana tarkastelen ilmiötä osana kulttuurista toimintaa ja näen, ettei ontologisiin kysymyksiin keskittyminen kuulu ateismia ilmiönä koskevaan tutkimukseen, joten kysymys siitä onko jokin uskomusjärjestelmä totta tai ei, ei ole tutkimuksen kannalta olennaista.

1.2 Feministisen uskonnotutkimuksen näkökulmia ateismin tutkimukseen

Feministisessä uskonnotutkimuksessa pyritään tekemään näkyväksi sukupuolten välisiä valtasuhteita ja nostamaan kriittiseen valoon uskontojen mieskeskeisyys.³⁹ Tutkijat ovat pitkään yrittäneet selvittää naisten alisteista asemaa eri uskonnoissa.⁴⁰ Uskonnon ja sukupuolen jännitteitä tutkineet feministit ovat lähes yksimielisiä siitä, että naisilla on alisteinen asema uskonnoissa.⁴¹ Kuitenkin feministiteologi Elina Vuolan mukaan: ”uskonnon ja sukupuolen yhteydessä luodaan helposti dikotomioita, joissa uskonto ja sekulaari, uskonnollinen fundamentalismi ja feminismi nähdään toisilleen vastakkaisina ajattelutapoina”.⁴² Vuolan mukaan feminististä tutkimusta usein leimaakin uskontosoikeus tai uskonnon näkeminen ainoastaan tasa-arvoa heikentävänä tekijänä, kun taas uskontotieteellisessä tutkimuksessa saatetaan sivuuttaa sukupuolen vaikutus uskonnollisuuteen.⁴³

---

³⁵ Lee 2015, 44.

³⁶ Quillen 2015, 30.

³⁷ Taira 2006, 86.

³⁸ The Atheist Community of Austin määrittelee, että termi kattaa sen, mitä useimmat ihmiset mieltävät agnostisimiksi: <https://atheist-community.org/about/about-aca>

³⁹ Pesonen & Sakaranaho 2011; Vuola & Ahonen 2015.

⁴⁰ Young 1987; Pesonen ja Sakaranaho 2001; Overall 2006.

⁴¹ Overall 2006, 233–249.

⁴² Vuola 2015, 35.

⁴³ Vuola 2015, 37.

Naisten alisteisen aseman ja syrjäytymisen tutkiminen on perusteltua, sillä se tekee näkyväksi yhteiskunnan valtarakenteita, jotka usein arkitodellisuudessa koetaan itsestään selvyyksinä. Uskonnontutkimuksessa painopiste on ollut uskontojen teksteissä ja uskonnollisuuden näkyvissä muodoissa. Koska usein naiset ovat useimmissa uskontoperinteissä alisteisessa roolissa, pelkästään teksteihin ja näkyviin rituaaleihin keskittyvä tutkimus ohittaa naisten toiminnan, joka usein ilmenee uskonnollisuuden yksityisellä alueella.⁴⁴ Näin ollen tarkastelutapa toistaa samoja valtarakenteita, jossa naisten toimijuus ja kokemus jätetään helposti huomioimatta.⁴⁵

Marxilaisesta perinteestä kumpuavan Standpoint-teorian mukaan todelliset ihmisten väliset suhteet paljastuvat vain tutkimalla sorrettujen luokkien näkökulmia. Tutkimuksen, joka keskittyy valta-asetelmiin, tulisikin alkaa marginalisoitujen ihmisten kokemuksista.⁴⁶ Tässä tutkielmassa feministinen näkökulma tarkastelee ateistien puhetta laajemmassa vuorovaikutuksellisessa kontekstissa. Tutkielman aineisto koostuu ateistinaisten ja ateistimiesten välisistä keskusteluista feminististen aiheiden ympäriltä. Näin näkökulma huomioi, että diskurssit rakentuvat vuorovaikutuksessa.

1.3 Ateismi ja sukupuoli

Sukupuolieron pitkää hiljaista historiaa uskontososiologiassa on selitetty kahdella syyllä: ensimmäisenä, kirkon keskittyessä parantamaan naisten mahdollisuuksia saada uskonnollista johtajuutta, jätettiin huomioimatta rivinaisten rooli kirkonpenkeillä, ja toiseksi yhteiskuntatieteiden rajallisuus patriarkaatin huomioonottamisessa.⁴⁷ Vaikka teorioiden mukaan naisten tulisi ennen muuta hypätä patriarkaattisista uskonnoista ulos, ei näin kuitenkaan ole tapahtunut.⁴⁸ Kuitenkin tutkimusten paino alkoi vähitellen keskittyä siihen, *miksi* naiset ovat miehiä uskonnollisempia. Eroa on selitetty biologialla ja yhteiskunnallisten roolien ja tehtävien sukupuolittuneisuudella.⁴⁹ Esimerkiksi rationaalisen valinnan teoreetikoilta on omaksuttu luonnollisuudella perusteltu ajatus erilaisista persoonallisuuksista, minkä mukaan naiset välttelevät riskejä. Huolehtimiseen perustuvan selityksen mukaan naiset eivät siis vain välttä riskejä ja ole uskonnollisempia, vaan myös luontonsa mukaisesti jatkavat tätä ajatusta tyttärilleen.⁵⁰

---

⁴⁴ Harding 1980; Smith 1990; Pesonen & Sakaranaho 2001.

⁴⁵ Pesonen & Sakaranaho 2001.

⁴⁶ Harding 1988, 1–14.

⁴⁷ Berger, Davie & Fokas 2008, 109–112.

⁴⁸ Berger, Davie & Fokas 2008, 110.

⁴⁹ Miller & Hoffmann 1995; Stark 2002; Miller & Stark 2002; Cornwall 2009; Hastings & Lindsay 2013.

⁵⁰ Martin 2000, 52–66.

Keskustelu sukupuolten välisestä erosta uskonnollisuudessa on jakanut tutkijoita. Radikaalein näkökulma julistaa sukupuolieron olevan ”selvästi universaali ilmiö”⁵¹. Uskontososiologia onkin pitkään ottanut varsin vakavasti oman havaintonsa siitä, että naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet.⁵² Argumentointi ratsastaa tilastollisilla faktoilla, joiden mukaan 49 maassa naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet.⁵³ Toista näkökulmaa edustaa tutkijajoukko, joiden mukaan tilastoista pitäisi erottaa ”tunteellinen uskonnollisuus” (henkilökohtainen hartaus, uskonnon merkitys) ja ”aktiivinen uskonnollisuus” (osallistuminen ja kirkon läsnäolo). Tämänkaltaisen lähiluku osoittaa, että kolmasosassa otoksessa olevista maista, naiset eivät olleet yhtään sen uskonnollisempia kuin miehet. Ainoana poikkeuksena Pohjois-Amerikka.⁵⁴

Havainnon toinen puoli on, että miehet ovat yleensä vähemmän uskonnollisia kuin naiset. Miehet muodostavat suhteettoman suuren määrän heitä, joilla ei ole uskonnollista kuulumista tai heitä, jotka eivät usko jumalaan/jumaliin. Ateistiksi identifioituva henkilö on tyypillisimmin länsimaalainen, valkoihoinen, naimaton mies.⁵⁵ Tutkimukset osoittavat, että miehet ovat todennäköisimmin ateisteja⁵⁶ ja toimivat näkyvästi ateistisissa järjestöissä.⁵⁷ Onkin mielenkiintoista, että naisten osuus heistä, jotka taistelevat ateismin puolesta on vähäinen, vaikka uskontojen sukupuolinen sorto koskettaa usein vain naisia.

Sukupuolieroa ateistisissa katsomuksissa on uskontososiologiassa tarkasteltu hyvin monesta eri tulokulmasta vasta hiljattain. Uskontotieteilijä Tiina Mahlamäki tarkastelee nuorten naisten ja miesten uskonnollisuutta ja sitä, miten agnostismin ja ateismin kaltaiset käsitteet soveltuvat heidän tutkimiseen. Hänen mukaansa myös Suomessa naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet, eikä ateistiksi identifioituminen ole suosittua naisten keskuudessa. Uskonottomuus on kuitenkin yleistynyt myös naisten keskuudessa.⁵⁸ Teologi Kati Niemelän mukaan miehillä on jyrkempi maailmankatsomus kuin naisilla, mutta naiset ovat keskimääräisesti uskonnollisempia kuin miehet. Hänen mukaan miehet asettuvat helpommin ääripäihin myös ateistisissa katsomuksissa.⁵⁹

---

⁵¹ Stark 2002; Miller ja Stark 2002.

⁵² Luckmann 1967; de Vaus and McAllister 1987; Miller and Hoffmann 1995; Miller and Stark 2002; Stark 2002; Roth and Kroll 2007; Trzebiatowska and Bruce 2012; Hastings and Lindsay 2013; Schnabel 2015.

⁵³ Miller and Stark 2002, 1399; Stark 2002.

⁵⁴ Sullins 2006, 838–880. Cornwall 2009; Trzebiatowska and Bruce 2012.

⁵⁵ Zuckerman 2009; Mahlamäki 2012; Brewster 2013; Finger 2017.

⁵⁶ Ateistisiin katsomuksiin identifioituvista henkilöistä n. 70% on miehiä, 30% naisia (Pew 2014: Religious Landscape Study)

⁵⁷ Miesvaltaisuus ja korkea ikä määrittävät yhdysvaltalaisia sekulaarihumanistisia organisaatioita. Lisäksi aktiivijäsenet ovat useimmiten etnisesti valkoisia ja hyvin koulutettuja (Pasquale 2007, 47)

⁵⁸ Mahlamäki 2013, 5–6.

⁵⁹ Niemelä 2010, 1–3.

Sosiologi Anja Finger tarkastelee sukupuolieroa ateististen puhujien ja heidän teostensa kautta. Hän kysyy, miten uusateistiset puhujat ja heidän teoksensa ilmentävät sukupuolta ja miten sukupuoli näyttäytyy ateismissä yleensä.⁶⁰ Finger ottaa kantaa erityisesti ateististen puhujien miesvaltaisuuteen sekä sukupuolisiin jakoihin, jotka esiintyvät heidän teoksissaan ja julkisissa lausunnoissaan. Finger tarkastelee aiemmin mainittujen uusateististen puhujien, Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett ja Christopher Hitchens, intellektuellia maskuliinisuutta suhteessa ateistisen naiskasvon, Ayaan Hirsi Alin, lausuntoihin.⁶¹ Finger, kuten monet muutkin tutkijat, on huomannut, että ateismin islamkriittisyys kohdistuu usein hunnutettuun musliminaiseen.⁶² Toisaalta kun ateismin vaikutusta tutkitaan opillisten aineistojen pohjalta, uskonto, ateismi sekä naisten rooli yksipuolistetaan helposti.

Yhdysvalloissa tutkimus sukupuolten välisestä kuilusta ateistisissa ja uskonnollisissa katsomuksissa nojaa vastaaviin tuloksiin kuin muualla maailmassa. Yhdysvalloissa on havaittu, että henkilö, joka kuuluu useampaan kuin yhteen marginaaliseen identiteettiryhmään (ihonväriin, sukupuoleen tai katsomukseen perustuva), on nähty alempiarvoisena kuin valtaryhmään kuuluva henkilö.⁶³ Tämä voi osaltaan selittää, miksi Yhdysvaltojen kontekstissa ateismi on miesten keskuudessa hyväksyttävämpää kuin naisten.

Kuitenkin amerikkalaisen ateismin sukupuolikysymystä sivunneen Ethan Quillenin mukaan amerikkalaisen ateismin ja amerikkalaisen uskonnon muotoutumisessa ateistinaisilla on ollut keskeinen asema.⁶⁴ Hänen tutkimuksensa keskittyy kahteen oikeudelliseen tapaukseen: *McCullum v. Board of Education* (1948)⁶⁵ ja *Murray v. Curlett* (1962)⁶⁶. Näen kuitenkin, että pelkkä naiskategorian lisääminen tutkimuksen analyysiin ei riitä kyseenalaistamaan sukupuolten välisiä valtasuhteita, sukupuolen merkityksiä tai kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän mielekkyyttä.

Uskontososiologia jätti pitkään omassa modernisaatiokeskustelussaan huomioimatta naisten kokemuksen.⁶⁷ Uskontososiologi Linda Woodhead tarkastelee sekularisaatiota amerikkalaisten naisten kokemuksista käsin, jakamalla naiset kolmeen kategoriaan suhteessa työhön ja uskuntoon. Usein kysyttyyn kysymykseen siitä, miksi seksistiset uskonnot

---

⁶⁰ Finger 2017, 155.

⁶¹ Finger 2017, 155–169.

⁶² Beattie 2007; Vuola 2010; Mahlamäki 2012; Finger 2017.

⁶³ Schnabel, Facciani, Sincoff-Yedid & Fazzino 2016, 78.

⁶⁴ Quillen 2017.

⁶⁵ Ensimmäisessä tapaus liittyi valtion valtaan käyttää verotuksellista julkista koulujärjestelmäänsä uskonnonopetuksen tukemiseen. Kyse oli koulusta ”vapautetusta ajasta”, joka antoi julkisten koulujen oppilaille oikeuden lopettaa koulunsa saadakseen uskonnollista opetusta.

⁶⁶ Jälkimmäinen tapaus koski julkisten koulujen oppilaiden pakollisen Raamatun lukemisen perustuslaillisuutta.

⁶⁷ Woodhead 2008; Heading ja Lindsay 2013.

viehättävät naisia, Woodhead vastaa uskontojen tarjoavan naisille ennalta määritellyn roolin.⁶⁸

Naisten uskonnollisuuden oletus on asetettu kriittiseen valoon eliittinaisia ja -miehiä koskevassa tutkimuksessa Yhdysvalloissa. Aineistosta ilmenee, että uskonto ei ole niin tärkeä kyseisen ryhmän naisille kuin se on miehille. Sukupuolisen identiteetin rakentaminen naisten keskuudessa ei sisällä uskonnollista ilmaisua siinä määrin kuin miesten keskuudessa. Toisaalta tutkimus huokuu oletusta naisten uskonnollisemmasta ”mielenlaadusta”, ja selityksiä haetaan muun muassa siitä, että naiset välttelevät uskonnon ottamista esille tällä miehisellä areenalla, ja yrittävät paineen alla sopeutua miehiseen kulttuuriin. Tutkimuksen mukaan, naisten vähäinen uskonnollinen osallistuminen johtuu myös siitä, että usein uskonnolliset naisten ryhmät kokoontuvat päivisin, ja niihin osallistuminen on uranaisille⁶⁹ aikataulullisesti mahdotonta.⁷⁰

Sukupuoliero ateistisissa katsomuksissa kertoo siitä, ettei ateistiksi ryhtyminen tapahdu pelkästään uskon ja tiedon ajatusleikkien kautta, vaan monet sosiaaliset tekijät vaikuttavat ateistiksi ryhtymiseen.⁷¹ Tämän tutkielman katalysaattorina toimii pyrkimys kyseenalaistaa uskontososiologian sukupuolieroja toisintavia lähestymistapoja, joissa sukupuolten biologisilla tai yhteiskunnallisten roolien eroilla selitetään naisten korkeaa uskonnollisuutta. Myös kriittisesti naisten uskonnollisuuteen suhtautuvassa tutkimuksessa pidetään kiinni naisten oletetusta hoivavietistä tai oletuksesta, jonka mukaan uskonto nähdään feminiinisenä ja uskonnottomuus maskuliinisenä identiteettinä. Esitänkin tässä tutkielmassa voiko ateistien puhettavat selittää naisten ja vähemmistöjen vähäistä määrää liikkeessä.

1.4 Ateismi ja feminismi

Ateismin ja feminismin on nähty kuuluvan yhteen, sillä ne molemmat kritisoivat uskonnollisia instituutioita, jotka ylläpitävät patriarkaalista sukupuolijärjestystä.⁷² Molempien johtopäätös on sama: uskonnot ovat haitaksi naisille. Uskontososiologissa sukupuolen huomioiminen sekularisaation ja ateismin tutkimuksessa on lisännyt monesta näkökulmasta laajempaa ymmärrystä kyseisiin ilmiöihin.⁷³

---

⁶⁸ Woodhead 2008, 187–193.

⁶⁹ Tutkimus käyttää organisaation ja sosiaalisia tehtäviä pääasiallisena keinona määritellä käsite ”eliitti” (Scott 2008, 34).

⁶⁹ Hastings ja Lindsay 2013, 490.

⁷⁰ Hastings ja Lindsay 2013, 490.

⁷¹ Taira 2014, 156.

⁷² Mahlamäki 2011, 150–174; Trzebiatowska 2018, 1–13.

⁷³ Katso muun muassa Woodhead 2008 ja Trzebiatowska 2018.

Feminismiä ja uusateistista keskustelua uskonnon haitoista yhdistää uskonnollisuuden näkeminen henkilön ainoana määrittävänä piirteenä. Kritiikin keskiössä on usein hunnutettu musliminainen, joka nähdään alistettuna ja tietämättömänä omista oikeuksistaan. Erityisesti uskonnollisuus saa suuren tilan, kun tarkastellaan muiden kulttuurien naisia tai muita oman kulttuuripiirin sisälle kuulumattomia naisia.⁷⁴ Yksipuolista uskonnon ja uskonnollisuuden käsitystä on tarkastellut feministiteologi Elina Vuola, jonka mukaan uskonnon myönteiset vaikutukset jäävät näkökulman ulkopuolelle. Vuola huomauttaa, että etenkin uskontojen seksuaalieettisten näkökantojen kehitys tulisi tapahtua uskonnollisten yhteisöjen sisällä, ei eri kulttuurien ja uskontojen välillä.⁷⁵ Vahvaa uskonnollisten yhteisöjen jakautumista seksuaalietiikan kysymyksissä tapahtuu etenkin Yhdysvalloissa.

Sosiologi Marta Trzebiatowska tarkastelee ateistiksi itsensä identifioituvien naisten ja feminismin suhdetta. Hän kysyy, kumpi tulee ensin – ateismi vai feminismi. Trzebiatowskan mukaan, ateismi ja feminismi ovat kumpikin aliarvostettuja identiteettejä, kun naiset omaksuvat ne. Kuitenkin identifioituminen ateistiksi voi tarjota naisille mahdollisuuden uudelle identiteetille koskevalle sanastolle, joka Trzebiatowskan mukaan voi toimia katalysaattorina jälkifeministiselle diskurssille vapaudesta ja vahvuudesta.⁷⁶ Trzebiatowska argumentoi, että ateisteiksi identifioituvien naisten eletty ateismi kietoutuu vahvasti sukupuolikysymyksiin, jota ei voi kategorisoida yksiselitteisesti feministiseksi, ja joka väistämättä pysyy julkisen sukupuolijärjestelmän sisällä.⁷⁷

Vastaavasti Yhdysvalloissa on tehty pienen otoksen tutkimus ateistiksi itsensä identifioivien miesten näkemyksistä tasa-arvoon ja feminismiin liittyen. Näyttää siltä, että sukupuolten tasa-arvon kannattamisen ja uskonnollisen suuntautumisen välillä on yhteys. Aineiston mukaan sukupuolten välinen epätasa-arvo nähtiin ongelmana Yhdysvalloissa ja kaikkialla maailmassa, mutta tämä mielipide ei välttämättä johtanut siihen, että näkemys tunnistettaisiin täysin feministiseksi.⁷⁸

Julkisesti näkyvä uusateismi ja ateistinen liike ovat viime vuosina saaneet medianäkyvyyttä seksuaaliseen häirintään liittyvien tapauksien vuoksi. Ateistiliikettä on myös syytetty sen yleisestä vihamielisyydestä naisia kohtaan.⁷⁹ Kiinnostavaa tapahtumissa on se,

---

⁷⁴ Mahlamäki 2011; Vuola 2015.

⁷⁵ Vuola 2010, 175.

⁷⁶ Trzebiatowska 2018a, 1–13.

⁷⁷ Trzebiatowska 2018a, 9.

⁷⁸ Stinson, Goodman, Bermingham & Ali 2013, 39–60.

⁷⁹ Muun muassa Oppenheimer 2014: https://www.buzzfeed.com/markoppenheimer/will-misogyny-bring-down-the-atheist-movement?utm_term=.sknBwgn6Q#.gcnENg7nw ja Dickson 2011: <https://www.theatlantic.com/national/archive/2011/07/richard-dawkins-draws-feminist-wrath-over-sexual-harassment-comments/352530/>

millaisen vastaanoton feministinen keskustelu sukupuolten tasa-arvosta on saanut aikaan ateistipiireissä. Uskontotieteilijä Teemu Taira on huomannut sukupuolen olevan yksi ateismin kiistakysymyksistä.⁸⁰ Tairan mukaan ateismista käyty julkinen keskustelu on usein julkisuudessa näkyvien mieshahmojen varassa ja luonnontieteitä korostava intellektuelli kritisoi varsin avoimesti ja kovasanaisesti feminismiä.⁸¹ Taira peräänkuuluttaakin sukupuolikysymysten nostamista osaksi keskustelua, jotta pystyttäisiin selvittämään, kuinka sukupuolittuneita ateistien asenteet ovat.⁸²

Yhdysvalloissa tehdyssä etnografisessa tutkimuksessa paljastuu neljä erilaista toisiaan täydentävää ristiriitaa: (1) uskontojen seksistiset mallit ovat muokanneet yhteiskunnan sukupuolijärjestelmää, joka vaikuttaa ateisteihin, vaikka he eivät usko, (2) ateismi on parempi naisille, mutta ei naisystävällinen, (3) uusateismi kritisoi avoimesti teologisia perusteita seksismille, mutta vetoaa tieteelliseen perusteluun seksismille ja (4) ateistit kannattavat sukupuolten välistä tasa-arvoa ja misogyniaa.⁸³ Myös teologi Tina Beattien mukaan julkisesti näkyvä uusateismi seuraa protestanttista mallia nostamalla miehen ihmisen esikuvaksi.⁸⁴

Edellä esittämiin tutkimuksiin perustaen, tutkielman lähtökohtaoletus on etteivät ateistien asenteet ole julkisesta sukupuolijärjestelmästä irrallisia. Uskonnon poistaminen ei siis automaattisesti tarkoita tasa-arvon täyttymistä, vaan sukupuolittuneet rakenteet ovat yhtälailla läsnä ateistien ja sekulaarien ihmisten elämässä. Feminismipuheen tarkempi tarkastelu on perusteltua, sillä vaikka ateistit avoimesti kannattavat tasa-arvoa, he myös avoimesti kritisoivat feminismiä. Haluan tutkimuksessani selvittää tätä ateismin ristiriitaa.

2. Sukupuolen diskursiivinen rakentuminen

Tässä luvussa esittelen tutkielman teoreettisen viitekehyksen. Käsitykset sukupuolen rakentumisesta vaikuttavat tutkimuksen epistemologisiin ja metodologisiin lähtökohtiin ja taustaoletuksiin. Alaluvussa 2.1 tarkastelen ajatusta sukupuolen diskursiivisesta rakentumisesta perehdyttämällä lukijan Judith Butlerin performatiiviseen sukupuoliteoriaan. Pohjustan Butlerin ajattelulla omaa teoreettista sovellustani. Alaluvussa 2.2 kerron miten olen tulkinnut teoriaa tätä tutkielmaa varten ja selvennän Butlerin teoriasta soveltamaani *kelpaavan sukupuolen* käsitettä. Problematisoin sukupuolen puuttumalla iän, etnisyyden, rodun ja seksuaalisuuden eroihin, ja tämän monimutkaisuuden huomioon ottaen ja erojen linkittymisen näkyväksi tekemisessä yhdistän käsitteen intersektionaaliseen lähestymistapaan.

---

⁸⁰ Taira 2014, 155.

⁸¹ Taira 2012b, 109.

⁸² Taira 2014, 160

⁸³ Schnabel, Facciani, Sincoff-Yedid & Fazziano 2016, 76–84.

⁸⁴ Beattie 2007, 54-65.

2.1 Sukupuoli toistuvana tekemisenä

Monesti esitetään, että sukupuoli on kulttuurisesti rakentunut sosiaalinen konstruktio.

Kuitenkin tarkasteltaessa sukupuolta teoreettisena kehyksenä on tärkeää kysyä, *miten* tämä konstruktio rakentuu ja *kuinka* se toimii. Judith Butlerin teos *Gender Trouble* (1990), suomennettu *Hankala sukupuoli* (2006)⁸⁵ sijoittuu toisen aallon feminismin murtumakohtaan, jossa keskustelu *sex/gender*-erottelun kahtalaisuuksista: ruumiista ja mielestä, luonnollisesta ja kulttuurisesta, annetusta ja keinotekoisesta, olivat kiivaan väittelyn kohteena.⁸⁶ Judith Butlerin performatiivinen sukupuoliteoria, on yritys ratkaista tämä toisen aallon feminismin *sex/gender*-erottelun ongelma. Oman aikansa pioneerina Butler hylkää sukupuolen kahden muodon (*sex/gender*) tarkastelun ja suuntaa katseensa normatiivisiin sukupuolierottelua tuottaviin rakenteisiin. Valtarakenteiden tarkastelu kyseenalaistaa luonnon ja kulttuurin vastakkainasettelun ja pyrkii osoittamaan, että sukupuoli on kulttuurin rakenteissa olevien sukupuolitettujen tekojen, eleiden ja tyylien toistoa.⁸⁷

Butlerin mukaan jako sukupuolen kahteen muotoon rajoittaa ihmisen identiteettiä, ruumista ja seksuaalisuutta. Butler kysyy: jos sosiaalinen sukupuoli on yhtä kuin kulttuuriset merkitykset, jotka biologinen sukupuolinen keho omaksuu, sosiaalisen sukupuolen ei voida sanoa seuraavan biologiasta, vaan kulttuuri tekee tulkintoja biologiasta. Toisin sanoen, tietynlainen käyttäytyminen ei ole seurausta biologisesta sukupuolesta vaan sukupuoli on seuraus tietynlaisesta käyttäytymisestä.⁸⁸ Näin ollen sukupuoli on jatkuvan toiminnan seuraus ennemmin kuin toiminnan alkuperäinen syy.

Simone de Beauvoirista eroten Butler ei pohdi kysymystä siitä, mikä on nainen.⁸⁹ Butler ennemminkin hylkää sukupuolen ytimen pohtimisen ja hahmottelee genealogian avulla ymmärrystä siitä, miten kaksinapainen sukupuolijärjestelmä on rakentunut itsestäänselvyydeksi.⁹⁰ Butlerin genealogia on sovellusta Michael Foucault'n genealogisen

⁸⁵ Tässä tutkielmassa hyödynnän ensisijaisesti Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossin 2006 suomentamaa versiota, mutta viittaan myös Butlerin alkuperäiseen 1990 teokseen.

⁸⁶ *Sex/gender*-erottelun nousukausi oli 60- ja 70-luvuilla, jota nykyisin kutsutaan toisen aallon feminismiksi. Tällöin oli tyypillistä ajatella, että sukupuoli voidaan eritellä biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Biologinen sukupuoli eli *sex* on synnynnäinen, ihmisen ruumiillinen ominaisuus, joka tehdään sukuelinten, kromosomien, sukurauhasten ja hormonitoiminnan perusteella. Sosiaalinen sukupuoli eli *gender* omaksutaan kulttuurin ja yhteiskunnan sosiaalistamisen kautta. Historiallisesti voidaan puhua sukupuoliteoreetikoiden kahdesta koulukunnasta: olemusperustaisen sukupuolen teoreetikoista (essentialistit) ja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen sukupuolen teoreetikoista (konstruktionistit). Radikaali essentialistien mukaan sukupuolten väliset luonteenerot ja kykyjen jakautuminen yhteiskunnassa johtuvat biologisista eroista. Radikaali konstruktionistien mukaan, sukupuolen biologisella olemuksella ei ole mitään tekemistä niin kutsutun sukupuolen idean kanssa. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 18; Aarnipuu 2008, 64–65, 175.).

⁸⁷ Butler 2006, 95.

⁸⁸ Butler 2006, 54–56.

⁸⁹ Simone de Beauvoir 1949; Heinämaa 2003.

⁹⁰ Butler 2006, 90.

metodin käytöstä seksuaalisuuden historian tarkastelussa.⁹¹ Sukupuoleen soveltaman genealogian avulla, Butler osoittaa sukupuolen olevan ilman muuttumatonta perustaa ja muodostuvan kulttuuristen ja kielellisten käytäntöjen seurauksena.⁹² Näin hän irtisanoutuu toisen aallon feminismiin tavasta nähdä sukupuoli historiattomana ja arvostelee toisen aallon feminismiä sen itsestään selvän naisen kategorian ylläpitämisestä ja tuottamisesta.

Butlerin performatiivisen sukupuolikäsityksen mukaan sukupuoli on kokonaisuudessaan diskursiivisesti synnitetty. Sukupuoli muodostuu monenlaisen kielellisen toiminnan ja tekemisen kautta.⁹³ Butler on saanut vaikutteita Jacques Derridan tulkinnasta Austinin puheaktiteoriasta. Butlerin mukaan sukupuoli on nimenomaan tunnistettavissa toistettavien tekojen seurauksena. Toisto muodostaa tekojen sarjan, ja tämän toiminnan tunnistaminen tietyssä ajassa luo käsityksen sukupuolen pysyvyydestä. Näin ollen Butlerin mukaan sukupuoli ei ole olemista, vaan se on aktiivista tekemistä.⁹⁴ Englanninkielinen sana ”perform” viittaa tekemisen lisäksi suorittamiseen ja esittämiseen. Butlerin mukaan jatkuva imitointi ja siteeraaminen edellyttää, että on olemassa joukko sukupuolittuneita ja kielellisesti vakiintuneita tapoja.⁹⁵

Sukupuolen diskursiivisen rakentumisen tarkastelussa on huomioitava sen tiivis yhteys valtaan. Butler seuraa Foucaultlaista tuottavan vallan ajatusta, jossa valta ei ole valtaa yksilöiden välillä, vaan valta on sukupuolet tuottava heteroseksuaalinen matriisi. Butler selventää tätä sanomalla, että biologinen sukupuoli palvelee yhteiskunnallisia ja poliittisia intressejä ylläpitäen kaksinapaista sukupuolikäsitystä, ja näin ollen vakiinnuttamalla heteroseksuaalista normia.⁹⁶ Kiteytetysti sanoen valta tuottaa sen, mitä milloinkin ymmärretään normaaliksi.

Butlerin performatiivista sukupuolikäsitystä on tulkittu sekä vapaavalintaisuuden että pakollisuuden näkökulmista. Tulkitsen Butlerin teoriaa jälkimmäisestä näkökulmasta, sillä vastakkaisessa sukupuolella ei-norminmukaisen sukupuolen elementtien havainnoiminen ei voisi toteutua ilman kahteen sukupuoleen pakottavaa järjestelmää.⁹⁷ Vapaavalintaisuuden näkökulmasta tulkittuna yksilö aktiivisesti valitsisi itselleen sopivan sukupuoliperformanssin, joka olettaa, että yksilö *olisi* ennen sukupuoli-identiteetin *omaksumista*.⁹⁸ Butler ei myöskään

---

⁹¹ Michael Foucault 1976–1984/2010.

⁹² Butler 2006, 90.

⁹³ Butler 2006, 25.

⁹⁴ Butler 1990, 6–9; Butler 2003, 184; Butler 2006, 234–236.

⁹⁵ Butler 2006, 235.

⁹⁶ Butler 2006, 69.

⁹⁷ Butler 2006, 231.

⁹⁸ Butler 2006, 48.

itse sano sukupuolen ilmauksen olevan täysin vapaavalintainen, sillä ympäröivä kulttuuri ja aiemmat sosiaaliset tilanteet tarjoavat roolivaihtoehtoja.⁹⁹

Sukupuoli on ne eleet ja tavat, joita pidetään sen ilmentymänä, mutta tämä ei tarkoita, että sukupuoli olisi vapaavalintainen. Sukupuolen performatiivisuus ei olekaan yhtä kuin performanssi tai performatiivi. Leena-Maija Rossi on tarkentanut performatiivisuuden merkitsevän ”jatkovaa diskursiivista (tai ruumiillista), toistoon tai siteeraamiseen perustuvaa tuotantoa, joka ei oleta itseään edeltävää subjektia”¹⁰⁰. Sukupuolta siis tehdään määrätynlaisen kävelytyylin, puhutavan, tunteiden ilmaisun ja ruumiin eleiden kautta ja nämä toiminnot luovat ja muokkaavat subjektia.¹⁰¹

Performatiivinen sukupuolikäsitys on saanut paljon kannatusta, mutta sen tulkinta on osoittautunut haasteelliseksi.¹⁰² Etiikan professori Martha Nussbaum on kritisoinut Butlerin kirjoitustyyliä, jossa hän nojaa hankalaan akateemiseen kieleen ja käsitteisiin, joka ei sisällä selittävyyttä. Lisäksi Nussbaum kritisoi Butleria feminismien etääntymisestä arkisesta todellisuudesta ja ihmisten eläytistä kokemuksista.¹⁰³ Butlerin tapa käyttää dragia¹⁰⁴, miehen naiseksi laittautumista, metaforana performatiivisuuden teoriassa, on herättänyt epäselvyyttä ja saanut paljon kritiikkiä osakseen. Drag-metaforan vuoksi performatiivisen sukupuolen on tulkittu tarkoittavan vapaavalintaista performanssia.¹⁰⁵ Butler on kuitenkin kiistänyt, ettei sukupuoli ole sama asia, kuin vaatekaapista valittavat vaatteet.¹⁰⁶

Butlerille on toistuvasti esitetty kysymys materiaalisuudesta, koska teoriaa on kritisoitu ruumiin unohtamisesta.¹⁰⁷ Teorian ongelma on sen tapa selittää sukupuolen rakentuminen vain kielellisissä merkityksissä, joka jättää huomioimatta ruumiin ja kielen suhteen. Tästä syystä Butleria on tulkittu radikaaliksi konstruktionistiksi, koska teoria samaistaa biologisen sukupuolen sosiaaliseksi sukupuoleksi.¹⁰⁸ Pidän kuitenkin riittävänä sanoa, että sukupuolierottelua ylläpitävät sosiaaliset rakenteet, jotka vaikuttavat siihen, millaista tietoa ja tulkintaa tehdään kustakin biologisesta sukupuolesta. Tulkitsen teoriaa niin, että nais- ja mieskategorioiden hyväksyminen ei tarkoita hyväksyntää ajatukselle, jonka mukaan sukupuolierottelu on luonnollinen ja annettu.

---

⁹⁹ Butler 2006, 227–229.

¹⁰⁰ Rossi 2015, 29; Rossi 2017, 90.

¹⁰¹ Butler 2014.

¹⁰² Nussbaum 1999; Sullivan 2003, 87; Rossi 2015, 28–49.

¹⁰³ Nussbaum, 1999.

¹⁰⁴ Ks. Butler 2006, 229–231.

¹⁰⁵ Sullivan 2003, 87.

¹⁰⁶ Butler 1993/2011: Butler tarkentaa performatiivisuuden teoriaa teoksessaan *Bodies that Matter*.

¹⁰⁷ Grotz 1995, 212–214.

¹⁰⁸ Butler 2006, 57.

2.2 Kelpaava sukupuoli erojen risteyksissä

Koska teoria tuotetaan jokaiseen tutkimukseen kielellisesti uudestaan, avaa se mahdollisuuden uudistaa ja luoda uutta teoreettisesti. Butlerin performatiivisen sukupuoliteorian valossa oletan, että ihmisyyksilöt käyttävät ruumistaan¹⁰⁹ sukupuoli-identiteetin ilmaisuun. Tulkitsen, että sukupuolta ilmaistaan ruumiin mahdollisuuksien, ja ympäristön luomien paineiden risteyksessä. Oletan, että sukupuoli, joka yhtäältä riippuu sitä kantavan yksilön käyttäytymisestä ja toisaalta yksilön käsityksistä julkisesti hyväksytystä, on luonteeltaan performatiivinen eli jatkuvaa jäljitykselle perustuvaa tekemistä ja siteeraamista.

Teoretisointini lähtee liikkeelle Butlerin ajatuksesta, jossa sukupuoliesityksestä toistettaessa oletetaan ympäristön tarkkailevan tätä toimintoa ja rajaavan hyväksyttävien sukupuoliperformatiivien joukkoa.¹¹⁰ Performatiivisen sukupuolen yleisönä toimivat muut ihmiset ja heidän muodostamat yhteisöt. Sovellan teoriaa sukupuoliesityksestä *kelpaavan sukupuolen* käsitteellä, sillä se, mitä on kelpaava sukupuoliesitys missäkin kontekstissa, on riippuvainen sukupuoliesityksen yleisöstä ja heidän käsityksistään kelpaavasta sukupuolesta.

Performatiivinen sukupuolikäsitys ja sen sovellukset ovat olleet merkittäviä feministisessä mediatutkimuksessa, koska media on merkittävä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden ja käytäntöjen paikka ja tuottaja. Butlerin mukaan sukupuolen tekeminen tapahtuu nimenomaan kielessä ja puhetavoissa, jota määrittävät sosiaalisesti rakennetut säännöt ja normit.¹¹¹ Teoretisoin, että *kelpaavuus* määreenä huomioi sukupuoliesityksen verkkoyleisön, ja sukupuolen tuottamisen vuorovaikutuksellisuuden verkon kontekstissa.¹¹² Oletan, että ympäröivä kulttuuri ja edeltävät sosiaaliset kanssakäymiset tarjoavat osatekijöitä, jotka rakentavat kelpaavan sukupuolen mallin, jota sukupuolta ilmaiseva henkilö siteeraa. Teresa de Lauretis tapaan tutkielmassa media ymmärretään tahona, joka tuottaa ja ylläpitää, mutta ennen kaikkea välittää käsityksiä yleisesti hyväksytystä sukupuolesta. De Lauretis kuvaa tätä sukupuoliteknologian käsitteellä.¹¹³

Käytän tutkimuksessa kelpaavan sukupuolen käsitettä risteävät erot huomioon ottaen. Erojen tunnistamisen välineenä tutkimukseni hyödyntää intersektionaalista tarkastelutapaa,

---

¹⁰⁹ Judith Butlerin *Hankala sukupuoli*-teoksen sana ”body” on käännetty suomenkielelle kehona (Pulkkinen & Rossi 2006). Näen Soili Petäjäniemen (1997) tavoin Butlerin tapaa yhdistää ruumis, kieli ja rakenne olevan selviä jälkiä Maurice Merleu-Pontyn ruumiinfenomenologiasta, jossa ruumis on kokemuksellinen. On siis eri asia puhua kehosta ja ruumiista.

¹¹⁰ Butler 2006, 227–229.

¹¹¹ Butler 2006, 96; 1993, 227.

¹¹² Kelpaavuuden käsitteellä ei ole aikaisempia vastineita. Päädyin käyttämään sitä huomioiden paremmin tutkimuksen laajemman viitekehyksen ja kontekstin.

¹¹³ De Lauretis 2004, 27–38.

jonka avulla tehdään näkyväksi sukupuolen lisäksi iän, rodun, uskonnon ja seksuaalisen suuntautumisen vaikutusta yksilöiden asemaan sosiaalisissa hierarkioissa.¹¹⁴ Käsite on kehittynyt monissa historiallisissa ajanjaksoissa¹¹⁵, mutta merkittävimpiä kehityskulkuja olivat 1960- ja 1970-luvut Yhdysvalloissa. Tällöin monet kansalaisoikeusliikkeet esittivät, ettei rotusyrjinnän sukupuolittuneisuutta voinut purkaa vain yhden identiteettikategorian kautta.¹¹⁶ Intersektionaalisuudella tarkoitetaan tarkastelutapaa, jossa sukupuolen lisäksi tarkastellaan muita eroja sekä näiden erojen välisiä päällekkäisyyksiä. Olennaista on ymmärtää, ettei ihmisyyksilöitä kohdella yhteiskunnassa vain sukupuolensa kautta, vaan heillä voi olla tiettyjä etuoikeuksia ihonvärinsä tai yhteiskuntaluokkansa vuoksi tai he saattavat kokea syrjintää jonkun muun ulkoisen piirteen vuoksi.¹¹⁷

Tulkitsen feministisen tutkimuksen tavoin intersektionaalisuuden osana analyysiä, joka tarkastelee erilaisten yhteiskunnallisten valta-asetelmien yhteisvaikutusta ottaen huomioon sukupuolen, uskonnon¹¹⁸, rodun¹¹⁹, seksuaalisen suuntautumisen¹²⁰ ja iän yhtäaikaista järjestystä luovina ja ylläpitävinä osatekijöinä. Näen, ettei sukupuoli yksin riitä selittämään, miten epätasa-arvo syntyy ja miten valtaa käytetään.

Sukupuolipuhe usein heijastaa tiettyä historiallista aikaa ja paikkaa tietyn kulttuurin vaikutuksessa. Elina Vuolan mukaan käsitys sukupuolesta onkin asetettava kontekstiin uskontoa käsittelevissä analyyseissä, koska uskonto vaikuttaa siihen, miten ihmiset käsittävät oman sukupuolensa. Uskonto on kulttuurin alue, jossa sukupuoli on keskeinen tekijä, joka jakaa ihmisiä eri asemiin ja tuottaa epätasa-arvoisia rakenteita.¹²¹ Tutkimus soveltaakin kelpaavan sukupuolen käsitettä, jonka paneutuu erojen linkittymiseen ja yhteisvaikutuksiin tietyssä kontekstissa. Kelpaava sukupuoli ottaa huomioon sen, että sukupuoliesitys voi vaihdella tilannekohtaisesti.

---

¹¹⁴ Intersektionaalisuudesta metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haasteesta ovat kirjoittaneet Karkulehto, Saresma, Harjunen ja Kantola. Heidän muotoilunsa performatiivisesta intersektionaalisuudesta hahmottaa sitä, miten eroja, identiteettejä ja valtajärjestyksiä tehdään ja ylläpidetään toistamalla. Näin he kehittävätkin ajatusta intersektionaalisuudesta metodologiana. (Karkulehto, Saresma, Harjunen ja Kantola 2012, 16–27).

¹¹⁵ Käsite yhdistetään Kimberlé Crenshawniin, joka toi käsitteen osaksi akateemista kielenkäyttöä (Crenshaw 1989, 139–167; 1991, 1241–1299). Ajattelun juuret ulottuvat kuitenkin jo vuoden 1851 Yhdysvaltoihin, jolloin entinen orja Sojourner Truth kysyi kuuluisan kysymyksen ”Ain’t I a Woman?” ottaessaan kantaa valkoisten naisten äänioikeutta ajavaan suffragettiliikkeeseen.

¹¹⁶ Collins & Bilge 2016, 65.

¹¹⁷ Karkulehto et al. 2012, 16.

¹¹⁸ Uskontokategoria lukee sisäänsä muitakin tapoja kuvata omaa maailmankatsomusta, kuten ateismi ja uskonnottomuus.

¹¹⁹ Feministinen tutkimus on pitkään rakentunut ajatukselle, jossa ihanteena on moderni, valkoinen, keskiluokkainen nainen, jättäen varjoon muut naisrepresentaatiot.

¹²⁰ En mene tarkemmin seksuaalisuuden monimuotoisuuden kysymyksiin, mutta huomioon Butlerin teorian olennaisena osana heteroseksuaalisen matriisin eli toisin sanoen heteronormatiivisuuden.

¹²¹ Vuola 2015, 34; Vuola & Ahonen 2015, 13–16.

3. Amerikkalainen ateismi

Esittelen tässä luvussa tutkielman kontekstin. Kontekstin tutkiminen ja rajaaminen on edellytys kielenkäytön merkitysten tutkimiseen. Alaluvussa 3.1 käsittelen yleisesti ateistien asemaa amerikkalaisessa yhteiskunnassa, jossa uskonnolla on näkyvä ja varsin poliittinen rooli. Pyrin tällä osoittamaan, kuinka tapa olla ateisti on suhteellista siihen, mikä asema uskonnolla on ympäröivässä yhteiskunnassa ja kulttuurissa.¹²² Alaluvussa 3.2 selvennän tarkemmin amerikkalaisen ateismin monimuotoisuutta edeten kohti virtuaalisia alustoja, jotka muodostavat tämän tutkielman mikrokontekstin. Alaluvussa 3.3. esittelen tutkielman tutkimuskohteen, The Atheist Experience -verkkoyhteisön. Tutkimuskohdetta tarkastellaan tapausesimerkkinä osana laajempaa ateistista virtuaaliliikehdintää.

3.1 ”In God We Distrust” – ateistit amerikkalaisessa yhteiskunnassa

Ateismilla on kautta historian ollut negatiivinen maine Yhdysvalloissa. Vuonna 1964 yhdysvaltalainen aikakauslehti *Life* valitsi Madalyn Murray O’Hairin Amerikan vihatuimmaksi naiseksi, koska hänen vaatimuksensa valtion rahoitteisten koulujen päivittäisten rukoushetkien kieltämisestä meni läpi oikeuskäsittelyssä. Samana vuonna hän perusti American Atheist -järjestön, jonka aktiivisena johtohahmona hän toimi kuolemaansa saakka.¹²³ Vuonna 2013 berliiniläinen kenkävalmistaja, The Atheist Shoes, joutui poistamaan pakkauksistaan teipit, joissa luki ”*Atheist*”, koska yritys huomasi, että toimitukset eivät tavoittaneet amerikkalaisia tilaajia tai jäivät tulliin jumiin Yhdysvalloissa. Samanlaisia toimitusongelmia ei havaittu Euroopassa.¹²⁴ Nämä kaksi esimerkkiä kuvaavat hyvin, kuinka ateismiin liitetään edelleen negatiivisia assosiaatioita.

Ateismilla onkin korkea hinta amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Yhdysvalloissa ateismi yhdistetään usein kommunismiin, moraalittomuuteen ja rikollisuuteen. Kylmän sodan aikana ateismi rinnastettiin kommunistiseen Neuvostoliittoon, vastakohtana kristilliselle Amerikalle.¹²⁵ Ateistien asema yhteiskunnassa, jossa uskonto samaistetaan moraaliin ja ateismi moraalittomuuteen, on vaikea. Koska jumalaa pidetään moraalin ja arvojen lähteenä, jumalattomat ateistit nähdään moraalittomina ja uhkana yhteiskuntajärjestykselle. Ennakkoluulojen taustalla onkin usein epäluottamus ateisteja kohtaan.¹²⁶

---

¹²² Zuckerman 2012 ja 2013.

¹²³ McGrath 2004, 262–277; Taira 2014, 126.

¹²⁴ Najle & Gervais 2017, 587–588.

¹²⁵ Taira 2014, 126.

¹²⁶ Zuckerman 2008, 20; Gervais 2013.

Kyselytutkimusten mukaan yhdysvaltalaiset ateistit kokevat muita uskonnottomia enemmän syrjintää.¹²⁷ Vuonna 2006 tehdyn kyselyn mukaan 48% amerikkalaisista ei hyväksyisi ateistia oman lapsensa puolisoiksi ja 40% vastaajista oli sitä mieltä, etteivät ateistit jaa heidän kanssaan samaa käsitystä amerikkalaisesta yhteiskunnasta.¹²⁸ Samana vuonna tehdyn kyselyn mukaan 84% vastaajista oli sitä mieltä, ettei Yhdysvallat ole valmis valitsemaan presidenttiä, joka on ateisti.¹²⁹ Vastaavasti vain 37% amerikkalaisista voisi äänestää presidenttiä, joka ei uskoisi jumalaan.¹³⁰ Kiinnostavasti vastaajista 90% sanoi voivansa äänestää tummaihoista, naista tai juutalaista.¹³¹

Yhteiskunnallinen ilmapiiri voikin osittain selittää sitä, miksi amerikkalaisista uskonnollisesti kuulumattomista (eng. unaffiliated tai religious "nones"¹³²)¹³³ vain 3,1%¹³⁴ identifioituu ateistiksi, vaikka määrällisesti uskonnollisesti kuulumattomien määrä on kasvussa. Hankalasti suomeen kääntyvä "nones" viittaa ihmisiin, jotka ovat valinneet uskontokuntaa kartoittaneissa kyselyissä vaihtoehdon "none" tai "no religion". Nykyisin uskonnollisesti kuulumattomien määrä on kasvanut tutkimuksesta riippuen noin 23%:iin¹³⁵ siinä missä vuonna 1990 luku oli 8%.¹³⁶ Tilastollisesti merkittävää on huomata, että henkilöiden määrä, jotka rastittavat kyselyissä "ei uskontoa", on selvästi kasvanut etenkin nuorten amerikkalaisten keskuudessa: yli 33% alle 30-vuotiaista amerikkalaisista on uskonnollisesti kuulumattomia.¹³⁷ Ikä onkin sukupuolen lisäksi merkittävä osatekijä uskonnolliseen kuulumattomuuteen.¹³⁸

Amerikkalaisten ateistien todellisesta määrästä ei ole kuitenkaan kovin tarkkaa tietoa, koska käsite pitää sisällään monia tapoja identifioitua, ja usein termit voivat tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Määrällisten tutkimusten kysymysten muotoilu, matalat vastausprosentit sekä valtioiden poliittis-uskonnolliset ilmapiirit vaikuttavat tutkimustulosten epävarmuuteen. On havaittu, että jos ihmisen sisäinen mielipide on yleisen mielipiteen vastainen, ihminen

¹²⁷ Hunsberger & Altmeyer 2006, 69.

¹²⁸ Edgell et al. 2006, 218.

¹²⁹ Keysar 2007, 33.

¹³⁰ Adler 2006.

¹³¹ Edgell et al. 2006, 215.

¹³² Kosmin et al. mukaan "Nones" ovat helposti väärinymmärretty kategoria. Vain pieni osa identifioituu ateisteiksi (vrt. Phil Zuckerman 2016, 4), mutta toisaalta ei ole oikein kuvata heitä "kirkottomiksi" tai "liittymättömiksi" olettaen, että he olisivat uskonnollisia etsijöitä. Kosmin et al. in mukaan he ovat rationaalisia epäilijöitä (eng. "rational skeptics"), joka kumoo väitteen, että he olisivat New Agen ja yliluonnollisten ideoiden kannattajia (Kosmin et al. 2009, i).

¹³³ Määritelmät ja luvut perustuvat Pew Research Centerin tutkimukseen *Religious Landscape Study*.

¹³⁴ The Pew Forum: Religious Landscape Study 2014.

¹³⁵ Pew Forum 2015. Vrt. Phil Zuckermanin tulkinta WIN-Gallup Internationalin 2012 lukuihin.

¹³⁶ The Pew Forum 2015 ja American Religious Identification Survey 2008.

¹³⁷ The Pew Forum 2015.

¹³⁸ Kosmin et al. 2009, 1–2.

harvoin myöntää sitä. Lisäksi stereotyyppiset käsitykset ateisteista voivat selittää ateisteiksi identifioituvien vähäistä määrää. Myös määritelmällisesti ateistit¹³⁹ eivät välttämättä määrittele itseään ateisteiksi.¹⁴⁰ Ateismi ei myöskään poissulje kuulumista johonkin uskontokuntaan, eikä uskontokuntaan kuulumisen poissulje ateistista tapaa nähdä maailmaa. Ateismi ei siis automaattisesti tarkoita uskonnottomuutta, eikä uskonnottomuus ateismia.

On havaittu, että amerikkalaiset saattavat liioitella uskonnollisuuttaan kyselytutkimuksissa, kun taas eurooppalaiset saattavat väheksyä uskonnollisuuttaan. Amerikkalaiset toivovat, että heidät tunnetaan kirkossakävijöinä, minkä vuoksi tutkimuksissa on havaittu ero raportoitujen käyntien ja varsinaisten kirkossa käyntien välillä. Voikin kiteyttää, että kirkossa käyminen on tavanomaista ja norminmukaista käyttäytymistä Yhdysvalloissa, kun taas useissa Euroopan maissa tällainen käyttäytyminen on vähenemään päin.¹⁴¹ Yhdysvalloissa uskonto nähdään välttämättömänä osana yhteiskunnan toimivuutta ja harmoniaa.¹⁴² Yhdysvaltalaisen sosiologi Peter Bergerin ja kumppaneiden mukaan on yleistä, että eurooppalaiset ajattelevat, että Yhdysvalloissa uskonto vaikuttaa liikaa politiikkaan. Amerikkalaiset puolestaan hämmästyvät Euroopan maallisuudesta. Bergerin mukaan olennaista onkin valaista näitä muutoksia ja ymmärtää molempien perinteiden alkuperää sekä historiallisia kehityskulkuja.¹⁴³

Amerikkalainen uskonnollinen ”poikkeus” on pitkään ollut pysyvä haaste klassiselle modernisaatio-sekularisaatio teorian käytölle ja Yhdysvaltojen korkeaa uskonnollista aktiivisuutta on selitetty useilla keskenään kilpailevilla teorioilla. Kuitenkin huomattava joukko tutkimuksia osoittaa, ettei mikään tällainen yleinen laki uskonnollisen pluralismin ja uskonnollisen osallistumisen välillä ole pätevä lukuisten poikkeuksien vuoksi.¹⁴⁴ Sosiologi José Casanovan mukaan klassiset sekularisaatioteoriat pätevät hyvin vain Euroopassa, ja amerikkalainen paradigma on sovellettavissa vain Yhdysvaltoihin.¹⁴⁵ Jotkut ovat hylänneet teorian ”maallisesta Euroopasta” todisteena väistämättömästä yhteiskunnallisesta siirtymästä modernisaation myötä kohti sekularisaatiota, sekä ajatuksen amerikkalaisesta uskonnollisuudesta sen poikkeuksena.¹⁴⁶

---

¹³⁹ Henkilöt, jotka eivät usko jumalaan/jumaliin.

¹⁴⁰ Zuckermann 2007, 47–48; Mahlamäki 2013, 446–450.

¹⁴¹ Woodberry 1998, 119–122; Berger, Davie & Fokas 2008, 12; 43; Norris & Inglehart 2011, 91.

¹⁴² Zuckerman 2008.

¹⁴³ Berger, Davie & Fokas 2008, 10.

¹⁴⁴ Chaves & Gorski 2001, 278; Voas, Olson & Crockett 2002, 212–230.

¹⁴⁵ Casanova 1994, 9.

¹⁴⁶ Berger et al. 2008, 8; Lee 2015, 1.

Näyttää kuitenkin olevan totta, että samaan aikaan kun kasvava osa länsieurooppalaisista valtioista¹⁴⁷ on rakentunut sekulaarin ajatuksen ja uskonnollisuuden yksityisen muodon (jos sellaista on) oletukselle, Yhdysvaltojen valtiollisia julkisia puheita luonnehtii edelleen niiden vahva kytkös uskonnollisiin näkökantoihin, vaikka kirkko ja valtio on virallisesti erotettu toisistaan.

Yhdysvalloissa uskonnon ilmentymiset ovatkin sekoittuneet patriotismiin¹⁴⁸, jota on nähtävissä modernissa amerikkalaisessa kulttuurissa, kuten kansallisissa seremonioissa ja presidentin puheissa. Bergerin et al. mukaan uskonnolliset katsomukset ovatkin juurtuneet syvälle käsitykseen hyvästä kansalaisuudesta ja amerikkalaisesta identiteetistä.¹⁴⁹ Tämä johtuu nimenomaan juuri kirkon ja valtion erosta, joka tekee mahdolliseksi linkin uskonnon ja kansallisen identiteetin kanssa.¹⁵⁰ Bergerin et al. mukaan uskonnon historia Yhdysvalloissa paljastaa täysin erilaisen kehittymisen kuin Euroopassa. Se on yläsuuntainen kierre¹⁵¹: kansakunnan rakentamista, talouden paisumista, nopeaa kaupungistumista, sekä uusien ihmisten virtaa, mitkä vaikuttavat ennemmin positiivisesti kasvun edistämiseen kuin uskonnollisuuden heikentymiseen^{152 153}.

Toisaalta uskonnon julkinen näkyvyys herättää myös näkyviä ristiriitoja Yhdysvalloissa. Voiko systeemi, joka julistaa ”In God We Trust” -iskulausettaan, vetoaa jumalan nimeen lippuvalassaan ja noudattaa kansallista rukouspäivää, sanoa olevansa sitoutunut kirkon ja valtion erottamiseen? Uskontokriittisellä uusateismilla on ollut tilausta etenkin Yhdysvalloissa, jossa maan sisäisenä ongelmana on koettu kristillisen fundamentalismin vaikutusvalta sekä uhkakuvat islamista.¹⁵⁴

---

¹⁴⁷ Poikkeuksina Irlanti ja Italia (Norris & Inglehart 2001, 84–85).

¹⁴⁸ *Kansalaisuskonnon* käsitteen mainitsemista ei voi sivuuttaa, kun tarkastelussa on amerikkalainen yhteiskunta. Vaikka käsitteen merkitys on vaihdellut ja vaihtelee, liitetään se useimmiten Rousseun ja Durkheimin lisäksi Parsonin seuraajaan yhdysvaltalaisen sosiologi Robert N. Bellahiin. Bellah ei uskonut aikaisten uskontososiologien tavoin uskonnon häviävän, vaan hänen mukaan se sai erilaisia ilmenemismuotoja. Kansalaisuskonto rakentuu usein tiivistä yhteen kansallisen identiteetin kanssa. Tässä tapauksessa amerikkalaisuuden voidaan ajatella rakentuvan tietynlaisten jaetun judeokristillisen perinteen kuvaston varaan, jolla korostetaan yhtenäisyyttä, ennemmin kuin erilaisuutta (Bellah 1974).

¹⁴⁹ Berger et al. 2008; Zuckerman 2008.

¹⁵⁰ Berger et al. 2008, 29.

¹⁵¹ Vrt. Norrisin ja Inglehartin tutkimus, jonka mukaan uskonnon vahvaa asemaa Yhdysvalloissa selittää se, että Yhdysvallat on yksi kaikkein epäoikeudenmukaisimmista jälkiteollisista yhteiskunnista. Uskonnollisuus liittyy systemaattisesti yksilötasolla tuloryhmien jakautumiseen jälkiteollisissa yhteiskunnissa: köyhät ovat melkein kaksi kertaa niin uskonnollisia kuin rikkaat Yhdysvalloissa esimerkiksi kaksi kolmasosaa (66%) vähävaraisimmista tuloryhmistä rukoilee päivittäin, kun taas korkeimman tulotason 47%. Heidän mukaan eksistentiaalisen turvallisuuden kokemus ei ole pelkästään yhteiskunnan keskimääräisen vaurauden, vaan varallisuuden ja eksistentiaalisen turvallisuuden *jakautumisen* tulos (Norris & Inglehart 2011, 108–109).

¹⁵² Berger et al. vertaavat tätä eurooppalaiseen jäännösjäsenyyteen.

¹⁵³ Berger et al. 2008, 31.

¹⁵⁴ Taira 2014, 18; 125–126.

Yhdysvalloissa oikeuslaitoksella on erittäin vaikutusvaltainen rooli uskonnon julkisen paikan määrittelyssä.¹⁵⁵ Yhdysvaltojen uskonnollista ilmapiiriä ymmärtää parhaiten kahden merkittävän perustuslaillisen momentin avulla: valtion perustamisen momentti ja momentti uskonnon harjoittamisen vapaudesta. Jälkimmäinen momentti nauttii muihin oikeuksiin nähden paljon suojelua. Tämä tietysti riippuu siitä, keitä nimitetään korkeimman oikeuden jäseniksi, mikä tekee momenttien tasapainottelusta vahvasti politisoitunutta.¹⁵⁶ Tämän vuoksi sekularistien mielestä valtion ja kirkon erottaminen ei riitä. Vastaavasti monet evankelikaaliset kristityt¹⁵⁷ haluaisivat tuoda politiikkaa ja uskontoa tiiviimmin yhteen. Jälkimmäinen näkökulma painottaa halua saada valtiollista suojelua uskonnolle, mikä erottaa amerikkalaisen valistuksen eurooppalaisesta veljestään.

Molemmille ryhmille kysymys, onko Yhdysvallat maallinen vai uskonnollinen, ei koske vain kirkon ja valtion suhdetta, vaan kyse on arvojen ja uskomusten legitimoimisesta ja normalisoinnista, jotka ovat tärkeä osa molempien ryhmien yksilö- ja ryhmäidentiteettiä.¹⁵⁸ Zuckermanin mukaan uskonnollisuuden näkyvämpi rooli Yhdysvalloissa motivoi amerikkalaisia uusateisteja argumentoimaan uskontoa vastaan skandinaavisia ateisteja jyrkemmin.¹⁵⁹ Uskontotieteilijä Evelina Lundmark on soveltanut uskontososiologi Titus Hjelman työtä sanoessaan, että on mahdollista, että uskonnon rooli siirtyy sosiaalisesta hyödyistä kitkan lähteeksi erityisesti amerikkalaisille ateisteille.¹⁶⁰ Seuraankin Lundmarkin tulkintaa Hjelman työstä siinä, että uskonto voi vaikuttaa ateistiseen diskurssiin ja identiteetin esitykseen sekä niihin prosesseihin, jotka alleviivaavat näitä neuvotteluita.¹⁶¹

3.2 Amerikkalaisen ateismin moninaisuus

Amerikkalaista ateismia on usein tarkasteltu yksilöllisen ateistisen identiteetin rakentumisen ja uskon menetyksen näkökulmasta sen sijaan, että ateismia olisi tarkasteltu sosiaalisena liikkeenä, jolla on oma kompleksisuutensa yhdysvaltalaisessa kontekstissa (huolimatta sen brittiläisestäkin alkuperästä).¹⁶² Uskontotieteilijä Teemu Taira on Zuckermanin teoksen

---

¹⁵⁵ Berger et al. 2008, 12; 71–79.

¹⁵⁶ Berger et al. 2008, 73–74.

¹⁵⁷ Myös tutkielman aineistossa toistuva englanninkielinen sana ”evangelical” voidaan kääntää suomen kielelle kahdella tavalla: evankelinen ja evankelikaalinen. Käytän tutkielmassa termiä evankelikaalinen ja evankelikaalisuus. Evankelikalismi on laajemmin levinnyt kristillinen suuntaus, joka ylittää tunnuskuntien rajat, kun taas evankelisuus voi helposti assosioitua protestanttisiin kirkkokuntiin, jotka 1500-luvulla erosivat roomalaiskatolisesta kirkosta.

¹⁵⁸ Cimino & Smith 2014, 36–38.

¹⁵⁹ Zuckerman 2012.

¹⁶⁰ Lundmark 2019, 47–48.

¹⁶¹ Hjelm 2014, 214–218.

¹⁶² Cimino & Smith 2014, 5–6

Society Without God arvionnin¹⁶³ yhteydessä perään kuuluttanut tarvetta ateismin moninaisuuden selittämiseksi. Tairan mukaan tutkimuksen tulisikin olla herkkä kansallisille historioille, termien merkityksille ja assosiaatioille, sillä muuten ateismin monimuotoisuutta eri alueilla ei selitetä tyydyttävästi.¹⁶⁴

Tarkasteltaessa amerikkalaista ateismia, on huomioitava sen saaneen älyllisiä ja sosiaalisia vaikutteita useista historiallisista liikkeistä, jotka ovat vastakkaisia tai samansuuntaisia vallitsevan uskonnollisen kulttuurin kanssa. Näistä vaikutusvaltaisimpia ovat amerikkalaisten vallankumouksellisten, etenkin Thomas Painen Deismi¹⁶⁵ ja laaja vapaa-ajattelijoiden liike 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Ateistiseksi poliittiseksi liikkeeksi nämä yhdistyivät pääosin 1900-luvulla Charles Lee Smithin ja Madalyn Murray O'Hairin kaltaisten hahmojen vaikutuksesta.¹⁶⁶ Yksikään näistä säikeistä ei täydellisesti kartoita amerikkalaista ateismia, mutta jokainen kertoo jotain sen arvoista, sitoumuksesta sekä itsensä ymmärtämisestä nykyajan ateismin poliittisten strategioiden taustalla. Periaatteet, jotka yhdistävät nämä erilaiset liikkeet ateismiin, ovat individualismi sekä yleinen sitoutuminen tieteeseen. Vaikka järjestäytyneeseen ateismiin liittyy myös fyysisiä kokoontumisia ja yhteisöllisiä keskusteluja, on todellisuuden luonteen kuvaaminen merkittävin tapa, jonka avulla ero tieteellisten ja uskonnollisten väitteiden välillä tehdään.¹⁶⁷

Nykypäivänä konservatiivinen ja usein politisoitunut¹⁶⁸ uskonto ei ole kärjistänyt pelkästään yksittäisten ateistien asenteita, vaan haastanut myös sekulaareja organisaatioita järjestäytymään uudelleen vastakkaisten ideologioiden edessä.¹⁶⁹ Uusateismin kehityksessä sen voimana on toiminut media. Etenkin sosiaalinen media ja Internet on tarjonnut alustan yhdistyä ja laajentua, luoden uudenlaisen kollektiivisen identiteetin, joka ohittaa aikaisemmat yhteisön rakentamisen keinot tietyllä paikallisella alueella (vaikka tätäkin tapahtuu). Sosiaalinen media saa liikkeelle myös erilaiset yksilölliset vapaaehtoisen aktiivisuuden muodot, kuten keskusteluryhmissä provosoiminen tai tiedon jakaminen.¹⁷⁰ Kuitenkin viime

---

¹⁶³ Tairan keskeinen kritiikki on, että ateismi on moninaista myös Zuckermanin homogeenisiksi olettamissa Pohjoismaissa (Taira 2015).

¹⁶⁴ Taira 2015.

¹⁶⁵ Thomas Painen kirja *The Age of Reason*, sekä muiden aikalaisten uskonnonvastaisissa kirjoituksissa, joissa kyseenalaistettiin esimerkiksi Raamatun erehtyneisyys, joka aikanaan ulottui kritisemaan uskonnon kaikkia muotoja.

¹⁶⁶ Chalfant 2018.

¹⁶⁷ Chalfant 2018.

¹⁶⁸ Toisaalta ateismin on katsottu politisoituneen samalla tavalla kuin konservatiivisten kristittyjen. Vielä neljä vuosikymmentä sitten ei ollut selvää olisiko ateisti tunnustautunut republikaaniksi vai demokraatiksi, mutta tänä päivänä on selvää, että ”Nones” koti on demokraattipuolueessa (Cimino & Smith 2014)

¹⁶⁹ Cimino 2014, 3.

¹⁷⁰ Cimino & Smith 2014, 5–6.

aikoihin asti erilaiset sekularistiset organisaatiot ovat kamppailleet tuesta ja osallistujien hankkimisesta kilpaillen toistensa kanssa.¹⁷¹

Taira lisääkin, että kansallisten erojen merkitysten lisäksi tulisi huomioida yhden maan sisällä toimivien ateististen organisaatioiden ja alakulttuurien erot.¹⁷² Poliittisia jännitteitä ateistisen liikkeen sisällä tutkineen uskontotieteilijä Stephen LeDrew’n mukaan, ateististen ryhmien välillä on perustavanlaatuisia jännitteitä ja ristiriitoja. Aktivismi ja ajattelu, jotka korostavat individualismia ja tieteellistä auktoriteettia, asettuvat ristiriitaan sellaisten ateististen ryhmien kanssa, joita motivoi humanistinen etiikka ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. LeDrew jakaa ateismin historiallisesti kahteen leiriin: heihin, jotka näkevät uskonnon haasteena tieteelliselle auktoriteetille, ja heihin, jotka näkevät uskonnon monien sosiaalisten epäkohtien lähteenä tai tukena.¹⁷³ Nykypäivän Yhdysvalloissa jako on monimutkaisempi, koska lisäksi on joukko liberaaleja, jotka sitovat ateismin taloudelliseen vapauteen, sekä kasvava joukko enimmäkseen nuoria ateisteja, jotka haluavat edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa.¹⁷⁴ Hänen mukaansa ateistiliikkeessä on toisistaan poliittisesti etäällä olevia ryhmiä, jotka vastustavat toisiaan näkyvästi.¹⁷⁵

Organisoituneet ateismin ja sekulaarin humanismin liikkeet ovat pitkään toimineet sekularismissipremissin alla. Kuitenkin kahden viime vuosikymmenen aikana sekularismin kasvu on saanut paljon kritiikkiä osakseen. Tutkijat Richard Cimino ja Christopher Smith ovat tarkastelleet, kuinka ateistit, sekulaarit humanistit ja vapaa-ajattelijat, ovat vastanneet siihen, ettei ennustus yhteiskunnan maallistumisesta ole toteutunut Yhdysvalloissa, ja miten nämä ryhmät ovat päivittäneet rooliaan ja strategiaansa taistellessaan paikastaan amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Heidän mukaansa kysymys siitä, kuinka maallisuus voi selviytyä tai edes menestyä uskonnollisessa yhteiskunnassa, on johtanut merkittäviin muutoksiin ateistien ja sekulaarien humanistien strategioissa ja itsensä ymmärtämisessä. Ciminon ja Smithin mukaan ateistit ovat toteuttaneet tämän omaksuen kolme strategiaa: ensimmäiseksi ateistit ovat luoneet markkinaraon uskonnottomien ja ”maallisten etsijöiden” keskuudessa, toiseksi he ovat lainanneet elementtejä evankelikaalisesta kristillisyydestä määritellesään itseään ja kolmanneksi ateistit ovat hyödyntäneet omassa agendassaan vähemmistödiskurssia ja identiteettipolitiikkaa.¹⁷⁶

---

¹⁷¹ Kitka ateistien ja humanistien välillä (Cimino & Smith 2014, 7).

¹⁷² Taira 2015, in Religion Factor blog.

¹⁷³ LeDrew 2015.

¹⁷⁴ LeDrew 2015.

¹⁷⁵ LeDrew 2015.

¹⁷⁶ Cimino & Smith 2007, 407–424; Cimino & Smith 2014, 22.

Maallisesta humanistisesta liikkeestä erottautuva organisoitu ateismi juontaa juurensa monista uskonnonvastaisista liikkeistä Yhdysvaltojen historiassa. Suurin organisoituneen ateismin ryhmä on American Atheist.¹⁷⁷ Vaikka organisoidun ateismin kannattajamäärä on pienempi kuin sekulaarien humanistien, he ovat olleet aktiivisia puolustamaan ei-uskonnollisuutta ja haastaneet uskonnollisia ryhmiä oikeudessa. Ateistien mukaan sekulaarit humanistit ovat laimentaneet ei-teististä sanomaa lisäämällä siihen filosofisia ja eettisiä opetuksia. Näenkin Ciminon ja Smithin tavoin sekulaarin humanismin ja ateismin erillisinä, vaikkakin toisiinsa liittyvinä liikkeinä.¹⁷⁸

Yhdysvalloissa organisoitunut ateismi pitää sisällään noin tusinan kansallisia organisaatioita, jotka operoivat 1400 paikallisryhmän kautta. Esimerkiksi äänekkäästi ateistien kansalaisoikeuksia ja kirkon ja valtion eroa puolustavalla American Atheist organisaatiolla on 172 paikallista yhteistyökumppania. Yksi näistä yhteistyökumppaneista on The Atheist Community of Austin (ACA), joka tuottaa viikoittaista keskusteluisältöä The Atheist Experience -kanavalle¹⁷⁹. American Atheist, Atheist Alliance of America (AAA) ja sen katto-organisaatio Atheist Alliance International (AAI)¹⁸⁰ järjestävät paikallisia ja kansainvälisiä kokoontumisia, julkaisevat puolivuositista Secular Nation -lehteä ja avustavat ateistisia järjestöjä kehittyvissä maissa.

Virallisten järjestöjen lisäksi 2000-luvulla amerikkalainen ateismi toimii pääasiallisesti virtuaaliyhteisönä. Suurimmat digitaaliset alustat, kuten Twitter, Facebook ja Youtube ovat suosittuja järjestäytymättömän ateismin kokoontumispaikkoja. Näyttää siltä, että Yhdysvalloissa julkisesti näkyvään ateismiin liittyvä stigma vaikuttaa siihen, että nykyajan verkossa toimivat ateistit ovat suhteellisen tyytyväisiä alakulttuuriseen asemaansa.¹⁸¹

3.3 The Atheist Experience -verkko yhteisö tutkimuskohteena

Globalisaation myötä näkemykset siitä, että kansallisten ja alueellisten olosuhteiden yleinen merkitys vähenee ovat kasvamassa. Sekä valtavirtamedia että sosiaalinen media ovat omalta osaltaan mukana rakentamassa virtuaaliyhteisöjä. Internetillä on tärkeä merkitys ateistien ja

---

¹⁷⁷ Viimevuosina on perustettu useita uusia ateistisia ryhmiä ja sivuja.

¹⁷⁸ Etenkin voimakkaasti uskonnollisilla alueilla vapaa-ajattelijat arvostavat mitä tahansa ei-teististä ryhmää, vaikka järjestö- ja johtotasolla ryhmät erottavat toisistaan (Cimino & Smith 2007, 409–410).

¹⁷⁹ Tarkemmin sisällöstä seuraavassa alaluvussa 3.3.

¹⁸⁰ Muita suurimpia ei-uskonnollisia organisaatioita Yhdysvalloissa ovat the Secular Coalition for America (SCA), the Freedom from Religion Foundation (FFRI), Center for Inquiry (CFI), American Ethical Union (AEU), Council for Secular Humanism, HUManists, Military Association of Atheists and Freethinkers, National Atheist Party, Recovering from Religion, Secular Student Alliance, Society for Humanistic Judaism ja United Coalition of Reason.

¹⁸¹ Chalfant 2018.

maallisten ryhmien näkyvyydelle, sen mahdollistaessa yhteisöllisyyden kokemisen verkkoalustoilla. Verkkoyhteisöt tarjoavat vertaistukea ja luovat mahdollisuuden kommunikoida nimettömänä. Tairan mukaan valtamedian tulisi toiminnassaan huomioida kansallinen historia. Vaikka ihmiset ovat tietoisempia ateistisesta liikehdinnästä kaikkialla maailmassa, ei ateismiin liittymistä nähdä tarpeeksi houkuttelevana, sillä se ei tarjoa riittäviä ratkaisuja paikallisiin ongelmiin.¹⁸²

The Atheist Experience (ACA) on viikoittainen keskusteluohjelma, jota tehdään Austinissa¹⁸³, Yhdysvaltojen Texasissa¹⁸⁴. Ohjelmaa tuottaa paikallinen ateistiyhteisö, ja sen sisältö on suunnattu ateistien lisäksi myös ei-ateisteille. Austinin ateistiyhteisö on omien sanojensa mukaan voittoa tavoittelematon, koulutuksellinen yhdistys, jonka tavoitteena on kehittää ja tukea ateistista yhteisöä. Yhteisö pyrkii tarjoamaan mahdollisuuksia seurusteluun ja ystävyyteen, edistämään maallisia näkökulmia ja kannustamaan positiivista ateistista kulttuuria. Heidän periaatteitaan on puolustaa valtion ja kirkon eroa, torjua ateistien syrjintää ja työskennellä muiden organisaatioiden kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisö määrittelee ateismin jumaluskon puuttumisena (”lack of belief in gods”). Yhteisön mukaan määritelmä pitää sisällään myös sen, mitä monet kutsuvat agnostisismiksi.¹⁸⁵ Tässä tutkielmassa texasilaista verkkoyhteisöä tarkastellaan tapausesimerkkinä koskien erityisesti Yhdysvaltojen etelävaltioiden ateismia osana laajempaa ateistista virtuaaliliikehdintää.

4. Aineiston keruu ja analyysimenetelmä

Tässä luvussa esittelen tutkielman aineiston ja aineiston analyysimenetelmän. Alaluvussa 4.1 esittelen verkkoalustan erityispiirteitä ja kerron, millaista aineistoa olen kerännyt tätä tutkielmaa varten. Alaluvussa 4.2 esittelen kriittisen diskurssianalyysin ja kerron, miksi olen valinnut sen tutkielmani metodiksi. Alaluvun 4.3 selvennän, millaista diskursiivisen tutkimuksen alalajia tässä tutkielmassa sovellan.

---

¹⁸² Taira 2015, in Religion Factor blog.

¹⁸³ Pääkaupunki Austin on verrattain sekulaarimpi kuin osavaltio keskimääräisesti.

¹⁸⁴ Texas on Yhdysvaltain toiseksi suurin osavaltio niin pinta-alaltaan kuin asukasluvultaan. Texasin osavaltiossa 31% kristityistä on evankelikaali protestantteja (Pew Research Center). Texas on punainen valtio eli sen politiikkaa hallitsee republikaanipuolue. Kokonsa vuoksi sen päätösten vaikutukset leviävät usein aaltoina muihin eteläisiin osavaltioihin, kuten esimerkiksi debatti historian opetuksen sisällöstä ja kiista evoluutioteorian asemasta koulujen opetuksessa.

¹⁸⁵ <https://www.youtube.com/user/TheAtheistExperience/about>

4.1 Verkon sosiaalista todellisuutta kartoittamassa

Länsimaissa Internet ja sen erilaiset sosiaaliset alustat ovat mukana ihmisten jokapäiväisessä elämässä ja arkisissa toiminnoissa. Internet ei ole enää selkeästi rajautunut paikka, niin kuin se oli vielä 2000-luvun alkuvuosina, vaan pirstaloitunut, erilaisia alustoja ja ilmaisumahdollisuuksia tarjoava virtuaalimaailma.¹⁸⁶ Nykyaikaisten sosiaalisten maailmojen sekoittuminen verkkomaailman yhteisöihin, ja yhä uudistuvien sisällöntuotantotapojen runsaus tekevät verkon sosiaalisen todellisuuden lähestymisestä metodologisesti haastavaa.

Digitaalisen median tutkimuksessa YouTubea on lähestytty eräänlaisena avainsivustona, jossa voidaan selvästi nähdä osallistumiskulttuurin diskurssit ja käyttäjän rooli sisällöntuottajana.¹⁸⁷ YouTube'n tarkoituksena on antaa käyttäjille mahdollisuus arvioida, merkitä ja kommentoida muiden käyttäjien sisältöä. Tämä toiminta tuottaa metadatta, jota YouTube käyttää navigointireittien tekemiseen algoritmien avulla. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikenlainen vuorovaikutus sisällön kanssa muokkaa sivustolla liikkumista ennakoivammaksi. Tällöin navigointi vie käyttäjän samanlaiseen sisältöön, jota käyttäjä on kuluttanut aiemmin sekä tarjoaa suosittua, usein kaupallista sisältöä.¹⁸⁸ YouTube'n kommenttiosiota käytetään videoihin liittyvissä keskusteluissa. Kommenttien määrä ruokkii suosion mittareita, jotka riippuvat siitä, kuinka relevantteja kommentit ovat. Tämä on yksi tärkeimmistä sosio-teknologisista käyttömahdollisuuksista YouTube'ssa. YouTube'n tutkimus voi avata uudenlaista ymmärrystä ateistien näkyvyydestä sosio-teknologisten olosuhteiden puitteissa, jotka sekä mahdollistavat että rajoittavat ateistien näkyvyyttä ja julkisuuskuvaa.

Aloitin aineistonkeruun tutustumalla YouTube-sovelluksen toimintamuotoihin ja etsimällä tutkimuksen kannalta relevantit aineistot. Aineistoon käsiksi pääsy ei edellyttänyt käyttäjätilin luomista YouTube-alustalle, vaan hyödynsin aineistonkeruussa YouTube'n yleistä hakutoimintoa. Tämän avulla löysin The Atheist Experience -kanavan videot ja kanavan erilaiset videokategoriat. Tutkimuksen tekohetkellä The Atheist Experience -kanavalla oli yhteensä 338 000 tilaajaa.

Tutkielman aineistona käytän yhdeksää The Atheist Experience -kanavan keskusteluvideota ja videoiden kommentteja. Rajasin aineiston *Feminism*-kategoriaan. Vaikka tutkimuksen kohteena on ateistiyhteisön tuottamat videot, en tallentanut kuvamateriaalia aineistokeruun missään vaiheessa, vaan analyysi pohjautuu sekä videoista koostetuille

---

¹⁸⁶ Hine 2015, 6–12; 164.

¹⁸⁷ Burgess ja Green 2009, 89.

¹⁸⁸ Simonsen 2011, 78.

sanatarkoilte litteroinneille että videoiden kommentteille. Videoiden kommenttien yhteenlaskettu lukumäärä oli tutkimuksen tekohetkellä 3445 kappaletta. Videoiden ja kommenttien kieli on englanti. Videot ovat eri pituisia ja yhdessä videossa ja siihen liittyvässä keskustelussa saatetaan käsitellä useaa eri aihetta. Olen rajannut aineistoni seuraaviin videoihin ja videoita seuraaviin kommentteihin:

1. Video: *How Do We Get More Women in the Atheist Movement?* (Julkaistu 9.4.2018, kesto 11:33minuuttia) ja 7 videon kommenttia.
2. Video: *Religion vs Feminism* (Julkaistu 11.7.2018, kesto 18:04 minuuttia) ja 68 videon kommenttia.
3. Video: *Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy?* (Julkaistu 12.7.2018, kesto 21:40 minuuttia) ja videon 1268 kommenttia.
4. Video: *Was the Bible Intended to Oppress Women?* (Julkaistu 12.7.2018, kesto 22:07 minuuttia) ja videon 13 kommenttia.
5. Video: *Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy* (Julkaistu 31.7.2018, kesto 15:38 minuuttia) ja videon 1867 kommenttia.
6. Video: *Importance of Vaccines and Consent* (Julkaistu 26.2.2019, kesto 11:10 minuuttia) ja videon 117 kommenttia.
7. Video: *Male Only Draft Law Struck Down* (Julkaistu 26.2.2019, kesto 2:20 minuuttia) ja videon 37 kommenttia.
8. Video: *Women oppressed by religion* (Julkaistu 11.4.2019, kesto 17:01 minuuttia) ja videon 66 kommenttia.
9. Video: *Women & Atheism* (Julkaistu 14.3.2004, kesto 15:36 minuuttia) ja videon 2 kommenttia.

Tarkastelen Internetiä yksilöiden ja yhteisöjen julkaisuvälineenä ja näiden julkaisujen arkistopaikkana. Näen YouTube -videot sosiaalisen käyttäytymisen muotona, jota tutkimalla voin päästä käsiksi verkossa toimivan yhteisön merkitysjärjestelmiin. Tästä syystä video ei itsessään ole merkityksellinen *per se*, vaan suhteessa sen antamaan tietoon yhteisöstä, johon

se kuuluu.¹⁸⁹ YouTube -alustalle arkistoitunut vuorovaikutus on tekstinkaltaista julkista tietoa, jonka keräämiseen ja analysointiin liittyvät eettiset lupakysymykset ovat vähäisiä.

Videoissa kaksi yhteisön jäsentä keskustelee ja vastaa ohjelmaan soittavan henkilön kysymyksiin. Ohjelmaan soittava henkilö on useimmiten amerikkalainen ja soittaja esiintyy videoissa vain etunimellään. Videoiden kommentointi tapahtuu nimimerkin takaa, ja kommentoijat voivat olla ketä tahansa. On huomioitava, että nimettömänä käyty keskustelu mahdollistaa helposti erilaiset trollauksen ja vihapuheen muodot.¹⁹⁰ Trollauksella tarkoitetaan tahallista provosoimista, jonka tarkoituksena on ärsyttää ja synnyttää ristiriitoja.¹⁹¹ Olen ottanut huomioon aineistoa käsitellessä erityisesti sukupuoleen kohdistuvan trollauksen¹⁹² ja verkossa tapahtuvan antifeministisen liikehdinnän eri muodot.¹⁹³

4.2 Kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin nimellä tunnetaan tieteellisessä kirjallisuudessa useita osin toisistaan poikkeavia suuntauksia. Erilaiset diskurssianalyysin tavat määritellään aina tutkimuskohtaisesti, mutta jokaista menetelmällistä ratkaisua yhdistää ajatus kielestä sosiaalista todellisuutta rakentavana ja tuottavana. Tätä niin kutsuttua tieteellistä paradigmaa kutsutaan sosiaaliseksi konstruktionismiksi, jonka mukaan tutkimme todellisuutta tiettyjen merkitysten kautta, jolloin emme voi saada todellisuudesta puhdasta tietoa.¹⁹⁴ Tämä pohjautuu ajatukseen siitä, ettei todellisuudesta, jossa elämme ole olemassa totuuksia vaan erilaisia selitystapoja. Näin ollen, tutkimuksen painopiste onkin kielessä, joka nähdään suhteellisena, tilannesidonnaisena, käyttäjästä riippuvaisena ja seurauksia tuottavana.

Koska kirjoitetut ja puhutut ajattelutavat eivät ole sosiaalisesta todellisuudesta irrallaan, on kriittinen diskurssianalyysi hyvä tapa tuoda näkyväksi sosiaalisen epätasa-arvon muotoja ja tarkastella valtasuhteita kriittisesti. Karkeasti diskurssianalyysin eri perinteet voidaan jakaa makro- ja mikrotasoihin. Mikrotason konstruktionimissa kiinnostus kohdistuu siihen, miten ihmiset rakentavat todellisuutta arjen vuorovaikutuksessa yhdessä muiden kanssa, kun taas makrotason konstruktionistit ovat kiinnostuneita siitä, miten rakenteet ja instituutiot käyttävät, ja muokkaavat kieltä vallan välineenä.¹⁹⁵ Tässä tutkielmassa kielenkäyttöä tarkastellaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, johon vaikuttaa laajempi

¹⁸⁹ Giglietto, Rossi & Bennato 2012, 151–153.

¹⁹⁰ Kuitenkin on esitetty, että nimettömyys ei ole ongelman ydin eikä nimettömyyden poistaminen takaisi parempaa Internetiä (Phillips 2015).

¹⁹¹ Mantilla 2013, 563–570.

¹⁹² Englanninkielisessä tutkimuksessa usein jo vakiintuneena terminä *gender trolling* (Katso esimerkiksi Mantilla 2013, 563–570; Haara et al. 2017, 107–111).

¹⁹³ Vainikka 2019, 1–25.

¹⁹⁴ Jokinen, Juhila & Suoninen 2002, 39.

¹⁹⁵ Jokinen, Juhila & Suoninen 2002, 35 ja 51; Esimerkiksi Foucault 1980.

yhteiskunnan makrotaso. Kielenkäytön vuorovaikutuksellisuus nähdäänkin osana laajempaa aika- ja tilannejatkumoa, johon yhteiskunnan sukupuolirakenteet ovat vahvasti kytkeytyneet.

Diskurssit voidaan määritellä vakiintuneiksi puhetavoiksi, jotka osaltaan rakentavat ja tuottavat sitä ilmiötä, jota kuvaavat.¹⁹⁶ Toisaalta diskurssi-käsitteen rinnalla käytetään suunnilleen samaa tarkoittavia käsitteitä, kuten tulkintarepertuaari, merkityssysteemi, kehys sekä kulttuurinen malli. Käsitteet ovat pitkälti riippuvaisia tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista ja metodisista valinnoista.¹⁹⁷ Tässä tutkielmassa diskurssilla tarkoitetaan puhetapaa, jota lähestytään säännönmukaisena ja kykenevänä muutokseen. Diskurssi on ymmärretty aineistolähtöisesti, mutta analysoitu osana sen kulttuurista ja yhteiskunnallista kontekstia.¹⁹⁸ Diskurssianalyysissä ei olla kiinnostuneita mitä henkilö x ajattelee asiasta y, vaan miten esimerkiksi sukupuolidiskurssi rakentuu henkilön x puheessa ja mitkä ovat tuon diskurssin vaikutukset. Aineistoa analysoitaessa onkin hyvä kysyä, miksi asioista puhutaan jollain tapaa, eikä jollain toisella, mutta huomioida myös se mitä jätetään sanomatta eli tunnistaa se, mitä pidetään itsestään selvänä.¹⁹⁹

Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii tutkimaan diskurssin roolia niin diskurssin tuotannossa kuin valtasuhteiden uusiutumisessa sosiaalisten rakenteiden sisällä.²⁰⁰ Fairclough'n tavoin tässäkin tutkielmassa analyysitavan ”kriittisyys” tarkoittaa pyrkimystä ottaa huomioon kielen ja vallankäytön syy- ja seuraussuhteet.²⁰¹ Fairclough'n mukaan diskurssit voidaan nähdä Foucault'n tapaan osana vallankäyttöä, sillä ne luovat tietynlaista tietoa kuvaamastaan kohteesta.²⁰² Näin ollen kriittisellä diskurssianalyysillä on myös poliittinen agenda. Se tekee näkyväksi valtaa pitäviä puhetapoja muun muassa analysoimalla, miten ne palvelevat vallankäyttöä ja siten vahvistavat epätasa-arvoisia suhteita.²⁰³

Kriittisen diskurssianalyysin haasteiksi on tieteellisen tutkimuksen kentällä nostettu kysymykset tutkimuksen vajavaisuudesta²⁰⁴, tutkimuksen relevanssista²⁰⁵ ja

---

¹⁹⁶ Philips & Hardy 2002.

¹⁹⁷ Jokinen, Juhila & Suoninen 2002, 67.

¹⁹⁸ Törrönen 2005, 141–142.

¹⁹⁹ Taira 2013, 29–33; Hjelm 2016, 22.

²⁰⁰ Wooffitt 2005, 138.

²⁰¹ Fairclough 1997, 75.

²⁰² Foucault 1980, 119.

²⁰³ Törrönen 2005, 140.

²⁰⁴ Kriittisen diskurssianalyysin tulkinnallinen luonne tarkoittaa sitä, ettei tutkimuksen tavoitteena ole universaalien faktan status, vaan tutkimusprojekti on aina keskeneräinen. Fakta nähdään enemmän sosiaalisesti tuotettuina (Pynnönen 2013).

²⁰⁵ Alvesson ja Kärremanin mukaan riskejä ovat: reduktionismi, ylikuormittuminen ja kolonisointi. Reduktionismilla he tarkoittavat liiallista yksinkertaistamista, jossa jätetään huomioimatta diskurssin ja todellisuuden suhde, jossa toiminta redusoidaan tekstiin. Ylikuormittamisella he tarkoittavat diskurssin liian laajaa määrittelyä, jolloin se jättää huomioimatta muut vaikuttavat selitykset eli se kolonisoi muut mahdolliset tekijät. (Alvesson & Kärreman 2011, 1121–1135)

refleksiivisyydestä. Menetelmä ei kuitenkaan ole sattumanvaraista spekulointia, vaan se perustuu aineiston tarkkaan analysointiin.²⁰⁶ Tutkijan rooli diskurssianalyysin teossa on keskeinen, jolloin kyky argumentoida tekemiensä tulkintojen puolesta ja havainnollistaa ne, nousevat tärkeiksi periaatteiksi. Tutkija myös osallistuu diskurssin konstruoitiin käyttäessään kieltä, tuottaessaan tekstiä ja tehdessään tutkimustyötä. Diskurssien nimeämisillä ja tutkimuksen rajaamisella, on vaikutusta siihen mitkä äänet saavat tilaa ja mitkä eivät.²⁰⁷

4.3 Kolmitasoinen analyysi

Tutkielma soveltaa median kriittiseen analyysiin sopivaa Norman Fairclough'n kolmitasoista analyysimallia, joka erottaa puheesta ja puhetavoista kolme ulottuvuutta. Nämä ovat tekstianalyysi, diskurssikäytännön analyysi ja sosiokulttuurisen käytännön analyysi.²⁰⁸ Olen jakanut aineiston analyysin kahteen vaiheeseen, jossa ensimmäiseen kuuluu tekstianalyysi ja diskurssikäytännön analyysi, ja toiseen sosiokulttuurisen käytännön analyysi.²⁰⁹

Tekstianalyysin aluksi tarkastellaan diskurssien tuottamisen tapoja kuvaamalla, kuinka teksti ilmentää maailmaa ja ylläpitää identiteettejä. Tässä merkitysten tuottamisen tapoja selvitetään kysymällä, mitä ilmiöstä sanotaan ja miten siitä puhutaan. Tämän jälkeen analyysi etenee lingvististen piirteiden, kuten sanavalintojen, metaforien, lauseiden transitiivisuuden sekä modaalisuuden eli puhujan asenteen havainnointiin.²¹⁰ Modaalisilla kielenilmauksilla (esim. modaaliverbit) puhuja ilmaisee asiantilan (esim. mahdollisuuden tai välttämättömyyden). Lauseiden transitiivisuuden huomioimisella saadaan tietää toiminnan valtaapitävät subjektit. Tämän jälkeen analyysi etenee diskurssikäytäntöjen tulkintaa koskeviin intertekstuaalisiin piirteisiin, kuten erilaisten oletuksien, muiden lähteiden ja kirjoitusten näkymiseen puheessa. Aineistolta kysytään millaisiin suurempiin sanastoihin niiden voidaan ajatella liittyvän.

Analyysin toinen vaihe pyrkii selittämään ja analysoimaan havaintojaan sosiokulttuurisilla käytännöillä.²¹¹ Koska merkitysvälitteisen toiminnantutkimus ei tapahdu tyhjiössä, on tärkeää sitoa ne ihmisten väliseen kanssakäymiseen eli vuorovaikutukseen. Erilaiset sosiaaliset ilmiöt rakentuvat ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja kielellisissä käytännöissä, joten diskurssit ovat osa sosiaalisia käytänteitä ja rakenteita.²¹² Diskurssi ei ole yksi yhtenäinen kokonaisuus, vaan sosiaalinen todellisuus hahmottuu useissa

²⁰⁶ Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, luku 8.

²⁰⁷ Nk. Inkluisio ja ekskluisio (Pynnönen 2013, 36).

²⁰⁸ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 66.

²⁰⁹ Törrönen 2005, 148.

²¹⁰ Törrönen 2005, 145–146.

²¹¹ Törrönen 2005, 142.

²¹² Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 12.

merkityssysteemeissä. Sosiaalinen todellisuus on moninainen ja kirjava: meille ilmenee lukuisia rinnakkaisia ja joskus keskenään ristiriitaisia maailmaa merkittäviä systeemejä.²¹³ Analyysin avulla on mahdollista löytää hegemonisia puhetapoja, jotka paljastavat diskurssijärjestyksen.

Yksi tämän tutkielman tarkasteluoletuksista on toimijoiden kiinnittyminen merkityssysteemeihin, jolla tarkoitetaan subjektipositioiden rakentumista. Fairclough'n mukaan diskurssissa muodostuvat kolme asiaa, jotka ovat sosiaaliset identiteetit tai subjektipositiot, sosiaaliset suhteet ja tieto- ja uskomusjärjestelmät.²¹⁴

Vaikka nämä ovat osittain päällekkäisiä, erottelu tarjoaa hyödyllisen analyttisen työkalun sukupuolen rakentumisen tarkasteluun feminismipuheessa.

Näin ollen analyysissa tarkastellaan keskustelun jaksoittaisuutta eli kuka puhuu ja milloin. Analyysissa otetaan huomioon puhujavaihdokset, keskeytykset ja mahdolliset päälle puhumiset. Edelliseen läheisesti liittyen analyysissa otetaan huomioon millaisia asemointeja keskustelussa tehdään: miten omaa positiota tuotetaan ja miten muut ihmiset asemoidaan suhteessa itseen sekä millaisia luokituksia puhuja rakentaa itselleen ja muille. Aineistolta kysytään myös, miten asemointeja puolustetaan tai vahvistetaan, kenelle puhe tuotetaan ja millainen suhde yleisöön luodaan.

Fairclough'n mukaan kriittinen diskurssianalyysi ei pelkästään väitä, että diskurssit voivat muuttaa ja uudistaa todellisuutta, vaan diskurssit osoittavat miten ne todellisuuden muuttamisen tekevät.²¹⁵ The Atheist Experience Youtube-videoiden analysoiminen vuorovaikutuksen näkökulmasta on perusteltua, sillä diskurssit tarvitsevat ihmisiä, jotka muodostavat merkityksiä ja arvottavat ympäristöään. Geen mukaan diskurssit ja arvottaminen kulkevat vuorovaikutuksellisessa suhteessa keskenään ja muuttuvat, sillä kielenkäyttäjät siteeraavat jatkuvasti jo olemassa olevaa diskurssia ja tekevät sitä uudennaiseksi.²¹⁶ Näen, että aineiston analyysimenetelmä on yhteneväinen tutkielman teoreettisen viitekehyksen kanssa, sillä molemmat selittävät rakentumista nimenomaan diskursiivisesti normatiivisia rakenteita purkamalla.

---

²¹³ Jokinen, Juhila & Suoninen 2002, 54; 67.

²¹⁴ Fairclough 1992.

²¹⁵ Fairclough 2013, .

²¹⁶ Gee 1999, 20–21.

5. Johdatus keskusteluiden tarkasteluun

Tämä luku toimii johdantona aineiston tarkemmalle analyysille (Pääluvut 6.–8.). Selostan luvussa tutkimusprosessin vaiheet ja esittelen aineiston käsittelyyn ja analyysiin liittyvät valinnat. Tutkimusprosessin aluksi jaoin videoiden keskustelut niitä kuvaaviin aihepiireihin: naisten oikeudet, naisten asema uskonnossa ja naiset ateismissä. Tarkoitus on tarjota yksityiskohtaiselle analyysille pohja ja helpottaa analyysin seuraamista. Seuraavassa taulukko (1) esittää aineiston luokittelun tiivistetysti:

Videon nimi	Aihe	Sisältö
1. How Do We Get More Women in the Atheist Movement?	Naiset ateismissä	Ateismiliikkeen sisällä tapahtuva naisiin kohdistuva häirintä.
2. Religion vs Feminism	Naisten asema uskonnossa	Ateismin ja feminismin yhteensopivuus. Auktoritatiiviset uskonnot ja naiset. Vanhemmuus ja julkinen koulu.
3. Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy?	Naisten oikeudet	Abortin moraalinen hyväksyttävyyys: Raamattu ja naisen vapaatahto.
4. Was the Bible Intended to Oppress Women?	Naisten asema uskonnossa	Naisten alistamisen selittäminen Raamatun ajan historiallisilla syillä.
5. Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy	Naisten oikeudet	Abortin perustelut moraalissa vai laillisuudessa.
6. Importance of Vaccines and Consent	Naiset ateismissä	Tuhkarokkorokotukset ja vanhemmuus.
7. Male Only Draft Law Struck Down	Naisten oikeudet	Sukupuolten tasa-arvoiset oikeudet liittyen Texasin liittovaltion tuomarin päätökseen jättää naiset puolustusvoimien valintojen ulkopuolelle.
8. Women oppressed by religion	Naisten asema uskonnossa	Naisten alistaminen Raamatussa.
9. Women & Atheism	Naiset ateismissä	Naisten vähyys ateismissä ja naisten sopeutuminen ateismiin.

Taulukko 1.

Jako aihepiireihin perustuu keskusteluiden keskeisiin sisältöihin. Tämän vuoksi olen nimennyt keskustelukokonaisuuden, joka käsittelee naisten alisteista asemaa auktoritatiivisissa kristinuskon muodoissa, naisten asema uskonnossa -keskusteluiksi. Taulukosta käy lisäksi ilmi aiheeltaan samankaltaisten keskusteluiden sisällölliset erot. Luokittelun jälkeen analysoin aineiston kahdessa eri vaiheessa: ensimmäisenä tekstianalyysi ja toisena sosiokulttuurinen analyysi. Selvittäessäni, mitkä ovat kelpaavan sukupuolen puhettavat, esitän aineistolle seuraavat kysymykset:

1) Miten sukupuoli rakentuu ateistien feminismipuheessa?

- a. Miten puhutavat ovat sukupuolittuneita?
- b. Millaisia seurauksia käytetyillä puhetavoilla on?

Aineiston rajausta ja siihen liittyviä valintoja ovat ohjanneet edellä mainitut tutkimuskysymykset. Keskeinen vaihe merkitysvälitteisen toiminnan tutkimuksessa on diskurssien tunnistaminen.²¹⁷ Tässä tutkielmassa sukupuolittuneilla diskursseilla tarkoitetaan diskursseja, jotka rakentavat, ylläpitävät, esittävät ja haastavat sukupuolittuneita sosiaalisia käytänteitä. Esimerkiksi naisille ja miehille kullekin sukupuolelle ”sopivina” pidetyt ammatit herättävät diskursseja, jotka ovat kulttuurissamme tunnistettavia ja merkityksellisiä. Näin diskurssit edellyttävät niiden käyttäjiä.²¹⁸ Diskurssit eivät ole eksplisiittisesti olemassa, vaan niiden tunnistaminen perustuu tutkijan muodostamiin konstruktioihin ja valintoihin.

Sukupuolittuneet diskurssit eivät merkitse tulkintaa diskurssin käyttäjän sukupuolesta, sillä yhtäläillä naisena esittäytyvät keskustelijat voivat käyttää seksististä kieltä. Tämän todettua on kuitenkin tärkeä olennaista huomioida, etteivät diskurssit useinkaan ole tasa-arvoisia. Tällöin kysymys siitä, miten erilaiset puhutavat ovat sukupuolittuneita, avartaa ymmärrystä siitä, liittyykö sukupuoli erilaisten puhetapojen järjestykseen. Käyttäjien lisäksi edellä esitelty kelpaavan sukupuolen käsite ottaa huomioon, kuinka diskurssit ovat riippuvaisia yleisöstä, jolloin ne ovat alati tarkkailun kohteena.

Aineiston tarkempi lähiluku tekee näkyväksi sukupuolen rakentumisen tapoja. Kiinnitän huomioni erityisesti siihen, keitä sukupuoleen liitetty oikeudet koskevat, keitä ne sulkee ulkopuolelleen ja ketkä tätä puhetta edistävät. Olen tietoinen käyttämäni termien ”naiset” ja ”miehet” ongelmallisuudesta²¹⁹, ja kuten aiemmin olen maininnut, tulkitsen teoriaa niin, että nais- ja mieskategorioiden hyväksyminen ei tarkoita hyväksyntää ajatukselle, jonka mukaan tämä jako on luonnollinen ja annettu. Näen, että intersektionaalisuuden näkökulmasta ateismia tulisi tarkastella suhteessa muihin marginaalisiin identiteettikategorioihin, jotta voisi ymmärtää uskonnottomuuden sosiologisia malleja. On kuitenkin muistettava, ettei pelkästään toistuvat puhutavat vaan myös toistuva puhumattomuus voi olla valtarakenteita tuottavaa. Olennaista onkin huomioida, millaisia feminismiin liittyviä aihealueita kyseinen aineisto ei käsittele. Esimerkiksi trans- ja muunsukupuolisten oikeuksista, afroamerikkalaisten asemasta,

---

²¹⁷ Pynnönen 2013.

²¹⁸ Litosselliti 2006, 48.

²¹⁹ Toisaalta näen, että sukupuolisuuden alleviivaamisen kritisoiminen ei tarvitse tarkoittaa sukupuolesta luopumista, sillä elämme edelleen yhteiskunnissa, jotka pitävät huolen sukupuolierottelusta..

miesten oikeuksista vanhempana tai naisten asemasta työelämässä, ei aineistossa ole keskustelua.

Käytän analyysin yhteydessä aineistolainauksia aineistosta, jotka olen kääntänyt suomeksi tarkemman analyysin yhteydessä. Olen tietoinen haasteista, joita käännöskieliseen analyysiin saattaa liittyä, ja tästä syystä alkuperäinen englannin kielinen lainaus näkyy sivun alaviitteissä. Luettavuuden parantamiseksi, olen lisännyt muutamia välimerkkejä, mutta muuten aineistosta nostamani lainaukset ovat kokonaisia, suoria lainauksia tai kokonaisia kommentteja. Olen identifioinut jokaisen lainauksen ja kommentin merkitsemällä puhujan nimen tai nimimerkin lainauksen alkuun. Tällä valinnalla olen halunnut korostaa aineiston analyysin läpinäkyvyyttä, ja sen vuorovaikutuksellista luonnetta.

The Atheist Experience -kanavalla tapahtui tutkielman kirjoittamisen aikana kiinnostavaa kehittymistä. Kesällä 2020 LGBTQI-aiheiset videot saivat oman kategorian feminismikategorian rinnalle. Tulkitsin tämän seurauksena sekä Yhdysvaltain yleiseen poliittiseen ilmapiiriin, että tarkemmin liikkeen sisällä tapahtuneeseen kiistaan, liittyen transihmisten oikeuksiin. Kiista liittyi kesällä 2019 Stephen Woodfordin Rationality Rules -kanavalla julkaistuu videoon, joka käsitteli transnaisia naisten urheilussa. Video sisälsi virheellisiä väitteitä ja retoriikkaa, joka on tulkittu transfobiseksi. Videon ilmestymisen jälkeen Woodford kutsuttiin The Atheist Experience -ohjelmaan, mutta videon sisällöstä ei ohjelmassa keskusteltu. Tämä sai aikaan myllerryksen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen keskuudessa, jotka kokivat yhteisön tukevan Woodfordin transfobisia ajatuksia. Myöhemmin yhteisö pahoitteli Woodfordin toimintaa kanavalla ja tuomitsi toiminnan transfobiseksi. Pahoittelusta huolimatta yhteisön näkyvimmat naishahmot, Tracie ja Jen, jättivät yhteisön.²²⁰

Jännitteiden seuraaminen on kiinnostavaa kahdesta syystä. Ensimmäiseksi se kuvaa hyvin, kuinka yleinen poliittinen ilmapiiri vaikuttaa marginaaliyhteisöjen, kuten ACA:n, mielipideilmapiiriin. Toiseksi se valottaa, kuinka ateismin sisällä tapahtuva sosiopoliittisten aiheiden mukautuminen tapahtuu. Käsitän videot aikaan ja paikkaan sidottuina, ja ymmärrän feminismipuheen tarkoituksellisen ja tarkoituksettoman ulottuvuuden: joskus vaikutukset voivat olla alkuperäisen tavoitteen vastaisia. Ajallisesti videot käsittävät Bushin, Obaman ja Trumpin valtakaudet, ja poliittiset keskustelut ovat videoissa läsnä: homoseksuaalien oikeus avioliittoon (Bush) ja transsukupuolisten asema Yhdysvaltojen armeijassa (Trump).

---

²²⁰ ACA:sta irtaantuneet Tracie ja Jen kertovat tapahtuneesta ja avaavat yhteisön jännitteitä Kevin Loganin YouTube-kanavalla: https://www.youtube.com/watch?v=__n1ziZeW5c&feature=emb_logo

6. Naisten oikeus -keskustelut

Tässä luvussa käsittelen ja analysoin keskusteluita, jotka käsittelevät naisten oikeuksia.

Seuraavassa taulukossa (2) näkyvät videot, jotka sivuavat naisten oikeuksia. Taulukosta käy lisäksi ilmi videoiden keskustelijat, heidän oletetut sukupuolet, sekä videoiden ja kommenttien näkökulmat. Tällä erittelyllä olen halunnut tuoda ilmi, kuinka videoissa näkökulmat aborttiin ovat sukupuolittuneet, ja toisaalta kuinka näkökulmat ovat muuttuneet videoiden vastaanotossa.

Video	Keskustelijat	Keskustelun näkökulmat	Kommenttien näkökulmat
Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy?	John (m) Tracie (n) Jen (n)	Eettinen ja biologinen näkökulma (John ja Tracie) Oikeus omaan kehoon (Tracie ja Jen)	Juridinen ja biologinen
Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy	Bob (m) Matt (m) Clare (n)	Eettinen ja juridinen näkökulma (Bob ja Matt) Oikeus omaan kehoon (Clare)	Biologinen ja antifeministinen
Male Only Draft Law Struck Down	Tracie (n) Jen (n)	Juridinen näkökulma (Tracie ja Jen)	Antifeministinen

Taulukko 2.: (n) = nainen, (m) = mies.

Koska aineisto ei ole homogeeninen, vaan heijasteli hyvinkin erilaisia näkökulmia feminismiin liittyviin aiheisiin, joko alalukuihin helpottaa analyysin seuraamista. Alaluvussa 6.1 käsittelen videoita ja alaluvussa 6.2 käsittelen videoiden kommentteja. Käytän samanlaista jakoa myös tulevaisuuden analyysiluvuissa. Pyrin valitsemallani jaolla kuvaamaan verkkoaineistossa esiintyviä diskursseja, sekä erityisesti niiden välisiä rajapintoja.

6.1 Faktadiskurssi videoissa: korostunut biologia ja universaalit ihmisoikeudet

Aineiston videoissa yhtäältä vakuutetaan, että ihmisillä on tai tulisi olla sukupuolesta riippumatta samat oikeudet ja mahdollisuudet, mutta toisaalta alleviivataan sitä, kuinka naiset ja miehet ovat erilaisia. Tämä ilmenee aineistossa erojen ankkuroimisena sukupuolten biologisiin eroihin. Aborttikeskusteluissa faktadiskurssi rakentaa kahtiajakautuneen naissubjektin, joka on yhtäältä moraalinen ja valintoihin kykenevä ja toisaalta empiirinen havainnoitava fyysinen objekti. Faktapuhe sukupuolen materiaalisesta ulottuvuudesta tuottaa merkityksiä, joissa naisruumis toimii ideologisen ja biologisen taisteluareenana.

Faktadiskurssi ilmentää, kuinka abortista käytävä keskustelu on väittely aborttilainsäädännön rajoittamista ajavien (*pro life*) ja voimassaolevaa aborttilakia²²¹ puolustavien (*pro choice*) välillä. Videossa ”Do Our Moral Conflict, Abortion & Bodily Autonomy” onkin vastakkain Raamatun sanaan tukeutuva evankelikaali kristitty, joka näkee abortin ihmisen tappamiseen verrattava tekona ja naisateistit, jotka puolustavat naisten oikeutta päättää omasta kehostaan:

John (m): Haluaisin kysyä, että ajatteletteko abortin olevan moraalisesti oikein? (toisto)

Tracie (n): Luulen, etten tiedä mitä *moraalisesti oikein* on?

John (m): Ajatteletko, että se on hyväksyttävää käyttäytymistä?

Jen (n): Luulen, että **jos nainen haluaa abortin, hänen pitäisi olla mahdollista saada abortti.**

John (m): Okei, no kun puhutaan Vanhasta testamentista, niin miten oikeutatte sanonnan, että jumalan tappaessa kanaanilaiset on moraaliton teko, mutta kun me tapamme ihmisiä **täällä ja meidän kohduissamme**, se on moraalisesti oikein?

”Do Our Moral Conflict, Abortion & Bodily Autonomy” (1:41–2:25)²²²

Keskustelua käydään useimmiten eettis-juridisin vastaparein, kuten ”*moraalinen - moraaliton*” ja ”*laillinen - laitton*”. Näkökulma, jossa abortti nähdään moraalisesti tuomittavana, esittää abortin pääsääntöisesti tekoa kuvaavia sanoja käyttäen ja sanoiksi valikoidaan universaalisti tuomittuja tekoja kuten ”*murha*” tai ”*tappaminen*”. Puheessa on ylikorostuneesti läsnä arvoparit ”*oikein*” ja ”*väärin*”. Possessiivipronominin omistusmuotoinen ”*meidän kohduissamme*” rakentaa naisen ruumiista julkista omaisuutta, jonka määräysoikeudesta moraalitaistelu abortin lainvoimaisuudesta ja moraalisesta hyväksyttävyydestä käydään.

Aborttikeskustelu nojaa eettis-moraalisiin virstanpylväisiin ihmisoikeuksista: oikeudesta omaan kehoon sekä oikeudesta elämään. Naisvastaajien, Tracien ja Jenin, arvomaailmassa arvokkain asia on elävän ja hengittävän naisen oikeudet, terveys ja hyvinvointi.²²³ Modaalisuuden havainnointi näyttää, että naisen oikeus aborttiin nähdään välttämättömänä: ”Jos nainen haluaa abortin, hänen *pitäisi* olla mahdollista saada abortti”. Näkökulmassa mahdollisuus aborttiin nähdään universaalina ihmisoikeutena, jonka puolesta naiset ovat valmiita taistelemaan:

---

²²¹ Yhdysvalloissa aborttilainsäädäntö on osavaltiokohtaista. Abortti on laillinen Texasissa.

²²² John: I would like to ask, do you think abortion is a moral right and or yeah do you think it's a moral right?

Tracie: I guess, I don't know what a moral right is?

John: Do you think it's acceptable behaviour?

Jen: I think if a woman wants an abortion she should be able to have an abortion.

John: Okay, so when we are talking about the Old Testament how do you justify saying God killing the Canaanites is an immoral act but when we kill people here and **our uterus** that's a moral right?

²²³ Kantola et al. mukaan Angloamerikkalaisissa maissa aborttikysymys onkin nähty naisten yksilöllisenä oikeutena ruumiiseensa. Suomessa taas aborttioikeus on määrittynyt luokan ja sosiaalipolitiikan kautta, jolloin aborttia perusteltiin terveydenhoidon näkökulmasta. Tästä johtuen Suomen aborttioikeus ei edelleenkaan perustu pelkästään naisen omaan päätökseen, vaan laki velvoittaa lääkärin arvion. (Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 15)

Tracie (n): Sanotaan, että asuisin maassa, jossa abortti on kokonaan kielletty. Selvä. Sitten olisi totta, että naisilla ei ole oikeutta aborttiin tässä maassa, mutta minä taistelisin todella kovasti, että naiset saisivat tämän oikeuden.

”Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy” (19:51–20:05)²²⁴

Faktatiedon rakentumisstrategiat tapahtuvat osittain uhrikuvaa rakentavien diskurssien avulla. Biolääketieteellisiin sanastoihin liittyvät sanavalinnat (kohtu, kohdunkaula ja kudosneste) rakentavat naisruumiista empiirisesti havainnoitavan objektin. Näkökulmassa, jossa abortti nähdään naisen omana valintana, abortti esitetään naisen tahdonvapautena, jos hänen ruumistaan on loukattu. Näkökulmassa raiskausta käytetään analogiana sille, mitä ei-toivottu raskaus tarkoittaa naiselle. Seuraavat lainaukset ovat tyypillisiä esimerkkejä siitä, kuinka naisruumiin ”vahingoittamisella” tai ”ruumiin loukkaamisella” nimetään toiminnan kohteet:

Tracie (n): Kun puhutaan abortista, minun on kunnioitettava naisen itsemääräämisoikeutta. Hän on se, joka on tullut **vahingoitetuksi ja hänen ruumistaan loukataan** ja minun on kunnioitettava hänen itsenäisyyttään ja tahdonvapauttaan.

”Video Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy” (3:05–3:15)²²⁵

Tracie (n): Koska hänen **ruumistaan on vahingoitettu** toisen henkilön toimesta ja hänellä on oikeus olla tulematta **vahingoitetuksi**.

”Video Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy?” (3:25–3:30)²²⁶

Korostunut biologinen näkökulma näyttäytyy myös tavassa, jossa seksuaalisen väkivallan puhetapaa käytetään osoittamaan, kuinka naisen valinnanvapaus on ensisijainen periaate. Ruumiin vahingoittamisen analogia saa erityisaseman, vaikka keskustelu ei suoranaisesti liity seksuaaliseen väkivaltaan.

Aborttiin kielteisesti suhtautuvassa näkökulmassa uhrikuva taas rakentuu ”*viattoman lapsen*” ilmauksen avulla. Näkökulman mukaan kaikkea elämää tulisi kunnioittaa, eikä viattomia lapsia saa tappaa. Näkökulman mukaan abortissa otetaan henki ”*viattomalta lapselta*”, joka ei ole tehnyt pahaa kenellekään:

John (m): Minä todella yritän tehdä tästä moraalisen jutun. Te siis sanoitte, että ne viattomat lapset ja naiset Kanaanin maalla on kuin se lapsi kohdussa. Te pidätte sitä lasta **viattomana lapsena** vai...

Tracie (n): Odotas, ensimmäinen kysymys: pidätkö sitä lapsena? Minusta se, mitä **Roe v Wade** keksi ja luulen, että se on varmaan lähimpänä vastausta kuin voimme päästä. On olemassa raskauden ajanjakso, jolloin sikiö ei ole autonominen. Toisien sanoen se ei voi selviytyä ilman äidin kehoa, ja sitten on aikajakso, jolloin sikiö ei ole vielä syntynyt, mutta se voisi selvitä itsenäisesti.

”Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy” (3:45–4:47)²²⁷

²²⁴ Tracie: Let’s say that I would live in a country where abortion was completely banned. All right. Then it would be true that women do not have a right to an abortion in that country but I would be fighting really hard to get women that right

²²⁵ Tracie: When it comes to an abortion I have to respect the woman’s autonomy right. She is the one being violated here, her body is violated and I have to respect her autonomy and her agency.

²²⁶ Tracie: Because her body is being violated by another person and she has been a right to not be violated.

²²⁷ John: I’m just really trying to do this a moral kind of thing. So you’re saying the innocent children and women in the Canaanites is like the child in the uterus. You consider that **an innocent child** or...

Tracie: Hold on, first question: do I consider it a child? I feel what **roe v wade** came up with and I think it’s probably as close to an answer as we can get is, that there is a point at which there’s like a time span at which nature during a gestation has the what we call the **fetus would be** non-autonomous, right in other words it cannot

Edellisessä lainauksessa aborttia puolustava näkökulma (Tracie) viittaa korkeimman oikeuden päätökseen aborttilain muutoksesta vuonna 1973 (*Roe v. Wade*). Päätöksessä todettiin, että nainen voi lääkäriinsä kanssa valita abortin ilman oikeudellisia rajoituksia.²²⁸ Tämän mukaan perustuslaki suojeli naisen oikeutta aborttiin ennen sikiön elinkelpoisuutta.²²⁹ Edellisessä lainauksessa päätöstä käytetään perustelemaan sikiön lainvoimaisien ihmisoikeuksien alkamisajankohtaa. Lainauksessa faktadiskurssi rakentuu tavoilla, joissa sikiön fysiologisista kehitysvaiheista tulee diskursiivinen käytäntö, ja joissa esimerkiksi naisen absoluuttista vapautta tai vanhempien perhesuunnittelua ei huomioida.

Puhetavassa uskontoa tarkastellaan useimmiten institutionaaliselta tasolta, jolloin tarkastelun kohteena ovat pyhät kirjoitukset ja opit, kuten Vanha Testamentti. Uskonto liitetään näkökulmaan, joka suhtautuu kielteisesti aborttiin. Eroja uskontojen ja uskonnollisuuden eri tasojen välillä ei huomioida, jolloin maltillisten uskonnollisten ihmisten käytänteet, oppien tulkinnat ja kokemukset suljetaan pois.²³⁰ Tässä on vaarana korostunut biologinen näkökulma, jolloin kahden vastakkaisen näkökulman väittelyn keskiöön nousee alkion muuttuminen sikiöksi.

Aineistosta ilmenee, kuinka vahvasti evoluutioteoria²³¹ toimii ateistien aseena uskontoja vastaan. Erityisesti Yhdysvaltojen kontekstissa vastapuolena on vaikutusvaltainen fundamentalistinen kreationismi, usko Raamatun luomiskertomukseen kirjaimellisena totuutena. Biologisiin premisseihin pohjautuvan faktadiskurssin etulyöntiasema on kuitenkin ongelmallinen, kun tarkastellaan sukupuolta. Jos sukupuoli nähdään pelkästään biologiaan redusoitavana faktana, onko sukupuolinen järjestäytyminen evoluutiobiologian tulosta? Voiko biologiaan redusoitava näkemys sukupuolista puolustaa sukupuolten tasa-arvoa ja hyväksyä sukupuolen moninaisuuden? Erityisesti trans- ja muunsukupuolisten ihmisten asema on vaikea, jos sukupuolinen kelpaavuus nähdään ruumiillisiin eroihin ankkuroituna faktana.

---

survive without the mother's body and then you have a time span while the fetus is still not yet born where it could survive independently.

²²⁸ 93 U.S. 705 (1973). Päätös aloitti Yhdysvalloissa edelleen käynnissä olevan väittelyn abortista ja aborttilainsäädännöstä (Ginsburg 1989, xi)

²²⁹ Päätöksen seurauksena fundamentalistiset evankelikaalit kiinnostuivat politiikasta, koska uskoivat Raamatun fundamentalistiseen tulkintaan. Syntyi kristillisiä liikkeitä, kuten Operation Rescue, jotka halusivat pelastaa vauvat militaristisella uskonnollisella toiminnalla pommittamalla aborttiklinikoita.

Myös Yhdysvaltain presidentit ovat muuttaneet kantojansa abortista, koska haluavat evankelikaaliset protestantit puolelleen. Esimerkiksi George W. Bushin hallinnon aikaan *Roe v. Wade* haluttiin kaataa. Clinton puolestaan puolusti *Roe v. Wade*, mutta hänen vastustajansa aloittivat aborttipropagandan raskauden viimeisestä kolmanneksesta (Ginsburg 1989, xi; xii)

²³⁰ Vuola 2010, 181; Mahlamäki 2011, 150–174.

²³¹ Charles Darwinin vuonna 1859 teos *Lajien synty*, josta teoriaa on kehitelty uudelleen. Erityisesti uusateisti Richard Dawkinsin teoksissa evoluutioteorialla on vahva asema.

Tulkitsen, että aborttikeskusteluiden korostunut biologinen näkökulma rajoittaa naissubjektin toimijuutta. Tapa, jolla naisruumiin vahingoittamisesta pitäisi seurata oikeus aborttiin, rakentaa naisesta empiirisesti havaittava tai vahingoitetun toiminnan kohteen. Tämän tyyppinen objektivoiva ruumiskäsitys on tunnusomainen biolääketieteelle, jonka on nähty jatkavan kartesiolaista kahtiajakoa ruumiiseen ja sieluun. Erityisesti naisruumiilla voidaan nähdä erityinen asema objektina, sillä usein ruumista lähestytään reproduktiivisena koneena. Vaikka naispuhujat aktiivisesti puolustavat naisten oikeutta päättää omasta kehostaan, puhetapa sulkee pois järkevään valintaan perustuvan perhesuunnittelun näkökulman.

Videossa ”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy” kysytään, voiko moraalittomana pidetty asia olla laillista tai käänteisesti moraalisenä pidetty asia laitonta. Tässä keskustelussa faktadiskurssi rakentuu tavoilla, joissa lain ensisijaisuudesta tulee diskursiivinen käytäntö, ja joissa naisten kokemuksia, tahtoa tai oikeutta omaan kehoon ei huomioida:

Matt (m): Ymmärrän sinua Bob, mutta onko se laillinen vai ei, on ensisijainen kysymys, josta välitän.

En välitä siitä yhtään, että joku pitää sitä moraalittomana. Olen huolissani siitä, onko se laillista vai ei.

Bob (m): Kysymys onkin, miksi sen pitäisi olla laillista jos se on moraalitonta?

Clare (n): Minun kysymykseni on... (Clare keskeytetään kahdesti, kun hän yrittää saada puheenvuoron)
”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy” (2:05)²³²

Lainaus osoittaa, kuinka aborttiin kielteisesti suhtautuvassa näkökulmassa on kyse moraalittomana pidetyn asian laillistamisesta tai hyväksymisestä. Aborttioikeutta taas vahvasti puolustavassa näkökulmassa vedotaan laillisuuden tärkeyteen. Toisaalta abortin laillisuuden ehdottomuuteen voidaan esittää kysymys tasavertaisesta mahdollisuudesta aborttiin. Kuten yhdysvaltalainen sosiologi Laurie Shrage huomauttaa, että lakiin kirjattu oikeus abortista jää tyhjäksi lupauksesi ilman tasavertaisia mahdollisuuksia siihen.²³³

Eettis-laillisessa aborttikeskustelussa dominoi kaksi miestä, joista kumpikaan ei anna puheenvuoroa naisateisti Clarelle. Seuraavassa lainauksessa Clare kokee turhautumista siihen, ettei hän naisena saa suun vuoroa. Matt on erimieltä kuin Clare, koska aborttikysymys ei hänen mielestään liity sukupuoleen, vaan sen pitäisi koskettaa kaikkia. Clare tarkoittaa, ettei sukupuoli tee heistä vähemmän asiantuntijoita, mutta sillä saattaa olla merkitystä, ettei hänelle naisena anneta suun vuoroa:

---

²³² Matt: I understand you Bob, but whether or not it is legal is the primary question that I care about the fact that someone may view it as immoral I couldn't give a rats ass. My concern is whether or not it's legal
Bob: so the question is why should it be legal if it's immoral

Clare: my question is...

²³³ Shrage 2003, 27.

Clare (n): Tämä on todella turhauttavaa, **koska kaksi miestä keskustelelee tästä**. Olen pahoillani tästä.
 Bob (m) (keskeyttää): Ei, haluan kuulla sinulta Clare.
 Matt (m): Olen täysin eri mieltä, et ole aiemmin keskustellut tästä. Tämä on jokaisen asia.
 Clare (n): Olen varma, ymmärrän.
 Bob (m): Olen samaa mieltä, mutta hän on nainen ja meillä (sinulla ja minulla) on molemmilla penikset.
 Clare (n): Se ei tee teitä kelpaamattomiksi, en vain saa vuoroa.
 Matt (m): **Tällä ei ole mitään tekemistä sen faktan kanssa, että olemme miehiä** mutta ole hyvä..
 (sarkastisesti)
 "Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy" (8:07–8:40)²³⁴

On tärkeä huomata, että kenelle ja miksi abortin moraalista ja oikeuksista puhutaan, jos keskustelukumppanina ei ole naisia, joita nämä oikeudet ja mahdollisuudet koskevat. Voidaan pohtia, onko puheella tarkoituksin tavoittaa miespuolinen yleisö ja voiko tällä tarkoituksella olla seurauksia liikkeen suosioon naisten keskuudessa. Myös tavoissa, joilla sukupuolen rooli aborttikeskusteluissa esitetään, on merkitystä. Naisten toimijuuden rajaaminen pois keskustelusta näyttää, kuinka aborttikeskustelun dialogissa avautuu mahdollisuus löytää uusia tiedon ja vallan suhteita. Miesnäkökulmassa aborttiin liittyvä keskustelu keskittyy kirurgiseen raskaudenkeskeytykseen ja sikiön muuttumiseen autonomiseksi ja lailliseksi persoonaksi. Naisnäkökulmassa aborttiin liittyvä keskustelu perustelee aborttia oikeudella omaan kehoon ja naisen omaan päätäntävaltaan:

Clare (n): Okei, minusta tästä koko argumentista puuttuu pointti, kun olette huolissanne kuinka sikiö poistetaan, mitä sitten. Itsemäärämisargumentti on kaikki mikä merkitsee. Et voi velvoittaa minua antamaan maksaani jollekin, joka sitä tarvitsee, se on laitonta etkä voisi tehdä sitä.
 "Moral Justification of abortion & Bodily Autonomy" (10:30-11)²³⁵

Naisten oikeus -keskusteluiden naispuhujat eivät ole kuitenkaan yhtenäinen ryhmä. He eivät ole lääketieteellisen intervention passiivisia uhreja tai vastaanottajia, vaan he vaativat aktiivisesti tiettyjen ilmiöiden medikalisoimista, saadakseen esimerkiksi mahdollisimman turvallisen abortin. Näin he ovat mukana luomassa ja muovaamassa diskurssia. Kuitenkin tapa, jolla faktapuhe selittää naisen luonnetta, sosiaalista roolia ja seksuaalisuuden asianmukaista käyttöä, on klassinen esimerkki siitä, kuinka sukupuolen sosiaalinen rakenne on merkitty näkyvään ruumiiseen.

²³⁴ Clare: This is really frustrating because there are two men debating this I'm sorry this

Bob: No, I want to hear from you Clare

Matt: I completely disagree, you haven't debated this before, it's an everybody's issue (vihaisena)

Clare: I am sure, I get that

Bob: I agree, but she is a woman and we (you and I) both have penises there you go

Clare: it doesn't disqualify you, I'm not getting a word edgewise

Matt: which has nothing to do with the fact that we're men but go ahead

²³⁵ Clare: Right, this whole argument to me is missing the point entirely, you're worried about how the fetus is ejected what ever. The bodily autonomy argument is all that matters. You cannot require me to give a kidney to someone who needs it, that's illegal you couldn't do it.

6.2 Antifeministinen diskurssi kommenteissa: taistelu luonnollisista sukupuolista

Antifeministinen diskurssi tuottaa merkityksiä, joissa miehet ja naiset ovat fyysisesti ja luonteenlaadullisesti erilaisia. Sukupuoli samaistetaan sen materiaaliseen puoleen ja siihen liitetään ajatus sukupuolierojen luonnollisuudesta. Luonnollisen sukupuolisen järjestäytymisen uhkana nähdään feminismi, jota vastaan käydään taistoa naisten oikeus - keskusteluiden kommenteissa.

Keskustelu sukupuolten yhtäläisistä oikeuksista liittyen Texasin liittovaltion tuomarin päätökseen jättää naiset puolustusvoimien kutsuntojen ulkopuolelle²³⁶ näyttää hyvin, miten puhe tasa-arvosta laukaisee antifeministisen diskurssin. Videossa ”Male Only Draft Law Struck Down” esiintyvät henkilöt ovat yksimielisiä siitä, että päätös on perustuslainvastainen ja edistää sukupuolten eriarvoistumista. Videon puhujien mukaan kaikenlainen seksismi ja syrjintä tuottaa harmia kaikille ja kaikkia tulisikin kohdella samanarvoisesti.²³⁷ Kuitenkin useat videon kommentoijat ovat sitä mieltä, että päätös on perusteltu. Tätä kantaa perustellaan kahden sukupuolten luonnollisella erilaisuudella:

Woody Rooper: **Miehet ja naiset ovat erilaisia.** Vain aivopesty feministinen yhteiskunta ajattelee, että oli hyvä idea päästää naiset armeijaan... Olen tarpeeksi fiksu tietämään, että **naisilla ei yleisesti ole samaa fyysistä voimaa niin kuin miehillä** ja että feminismi on yhteiskunnan syöpä, joka aivopesee nuoria naisia.... Armeijan on pitänyt alentaa naisia koskevia vaatimuksia, koska suurin osa armeijan naisista ei voi pysyä miesten perässä fyysisissä asioissa. Feminismin syövänsä ansiosta yhteiskunta on yhä enemmän aivopesty. **Naisista tehdään miehiä ja miehistä naisellisempia.**
”Male Only Draft Law Struck Down”²³⁸

Major Marketing: **Vain idiootit lähettävät naisensa** vaaraan.
”Male Only Draft Law Struck Down”²³⁹

Edellisissä lainauksissa naisten ja miesten väliset erot liitetään fyysisiin eroihin kuten voimaan. Kommentoijan älyllisiin ominaisuuksiin, ”*fiksu tietämään*”, vedoten tehdään selväksi, että sukupuolierot ovat itsestään selvänä pidetty asia. Puhetavan oletus on, että naiset ovat fyysisesti heikompina ja tämän heikkouden vuoksi, he eivät luonnollisesti kuulu fyysisesti vaativiin töihin. Toisen kommentin omistusmuotoinen ”*naisensa*” rakentaa naisesta kuvaa miehen omistuksessa olevana suojeltavana objektina. Ilmaisuu kuvastaa hyvin maanpuolustuksen historiallista maskuliinisuutta, johon liittyy oletus naisista suojeltavana

²³⁶ Video Male Only Draft Struck Down ja kommentit.

²³⁷ Male Only Draft Law Struck Down 23.08.

²³⁸ Woody Rooper: Men and women are different. Only a brainwashed feminised society would think it was a good idea to let women into the military... I'm just smart enough to know that women, in general, don't have the same physical strength as men and that feminism is a cancer in our society that is brainwashing young women... The military have had to lower their standards for women because most women in the military can't keep up with the men when it comes to physical things. Thanks to the cancer of feminism society is becoming more and more brainwashed. Women are being turned into men and men are becoming more feminine.

²³⁹ Male Only Draft Law Struck Down kommentti Major Marketing: ”only idiots send their women to danger”

omaisuutena. Miehet suojellessaan naisia, suojelevat nimenomaan kohtuja eli naisia synnyttäjinä ja perillisten tuottajina.

Kommenteissa käytettävät termit ”*naiset*” ja ”*miehet*”²⁴⁰ sisältävät oletuksen sukupuolten yhteneväisestä identiteetistä. Puheessa termillä ”naiset” luodaan yhteinen kaikkia naisia koskeva identiteetikategoria ja yleinen naiseuden olemus. Käsitys sukupuolesta on essentialistinen eli perustahakuinen. Viittaukset sukupuolen biologiseen ja historialliseen perustaan tekevät sukupuolesta faktan, joka nähdään muuttumattomana ominaisuutena. Sukupuolen pysyvyyttä biologisena ominaisuutena korostetaan lääketieteellisellä lisääntymisterveyteen liittyvällä sanastolla kuten ”*kohtu*” ja ”*penis*”, jotka merkitsevät näitä sukupuolia.

Videon kommenttiosion useissa kommenteissa feminismiä verrataan syöpään, joka iskostaa naisten mieliin ajatuksia, jotka järjestyvät luonnollisia sukupuolieroja. Kielikuva rinnastaa feminismin leviämisen yhteiskunnassa syöpään, joka leviää ihmisruumiissa ja vahingoittaa sitä. Aktiivissa olevilla verbeillä ”*ajattelee*” ja ”*aivopese*” feministinen yhteiskunta personoidaan aktiiviseksi toimijaksi, joka nähdään vaarallisena etenkin nuorille naisille. Toiminnasta vastuussa oleva tekijä ja toiminnan kohde on ilmaistu selvästi: feminismin uhreina naisista tulee miehiä. Feminismin valtaapitävä subjektipositio ei kuitenkaan vaikuta niin vahvasti miehiin, sillä miehet muuttuvat vain naisellisimmiksi, eivät kokonaan naisiksi. Puheenvuoro toistaa Yhdysvalloissa 1980-luvulla toimineen mytopoeettisen miesliikkeen huolta siitä, että miehet ovat vaarassa tulla feminoiduiksi.²⁴¹ Samalla tavoin antifeminististä diskurssia ohjaa käsitys pysyvästä sukupuolierosta, jonka uhkana feminismi nähdään.

Seuraavassa lainauksessa kiistetään sukupuolten muuttaminen feministisellä ideologialla. Tämä näkökulma korostaa luonnollisen sukupuolen ja sukupuolieron muuttumattomuutta:

Derrick Peng: **Naisia ei muuteta miehiksi.** Kaikkia nykypäivän yhteiskunnan ihmisiä kannustetaan toimimaan sellaisina kuin ne ovat, eikä sosiaalista painetta olla ”miehekäs” tai ”nainen”. Nuo naiset olivat jo **luonnostaan** maskuliinisempia, mutta nykyään he eivät pelkää näyttää sitä, ja samoin miesten kanssa... Minun mielestäni vahva henkilö on vahva ja heikko henkilö on heikko, ja **luonnolliset sukupuolierot on jo sisällytetty tähän yhtälöön.**

”Male Only Draft Law Struck Down”²⁴²

²⁴⁰ Tällä en viittaa englanninkieliseen nk. luonnolliseen sukuun (she / he), vaan sukupuoleen viittaavaan ydinmerkitykseen eli leksikaaliseen sukupuoleen (nainen / mies).

²⁴¹ Marwick & Lewis 2017, 14; Vainikka 2019, 8.

²⁴² Derrick Peng: Women are indeed being turned into men. Women are being encouraged to be more manly and men are being encouraged to be more feminine. That's why the family unit is a shadow of its former self. Men and women are being confused about gender roles. Feminism is brainwashing young women and portraying men as the enemy, which is why feminism is so supported by the government and powers that be. Our society today

Feminismin kuvaaminen syöpänä on mediatutkijoiden Ging ja Siaperan mukaan yksi verkkomisogynian yleinen puhetapa.²⁴³ Diskursseja analysoitaessa on tunnistettava verkkopuhe erillisenä genrenä, joka ohjaa kielenkäyttöä ja jolla on omat norminsa. Internettutkijat Alice Marwick ja Rebecca Lewis ovat huomauttaneet, että on usein vaikea kertoa, onko shokeeraava kommentti trollaamista vai ideologisesti virittynyttä propagandaa, jossa pienikin joukko ihmisiä voi luoda kuvan laajemmasta naisvastaisesta toiminnasta tai liikkeestä.²⁴⁴

Naisvastaisen liikkeen piirteitä on myös aborttia ja naisen oikeutta omaan kehoon käsittelevien videoiden kommentteissa. Näen, että antifeministinen puhetapa ilmenee aineistossa kahden kielteisen näkemyksen kautta: ensimmäiseksi suhtautumisessa kriittisesti aborttioikeuteen ja toiseksi suhtautumisessa kielteisesti feminismiin ja identiteettipolitiikkaan.

Vaikka pääsääntöisesti aborttivideoiden kommenttiosioissa toistuu sama vastakkainasettelu abortin vastustajien ja aborttioikeuden puolustajien välillä, on ateistiksi itsensä määrittelevien henkilöiden näkökulmat aborttiin monimuotoisempia kuin aluksi oletin. Kiinnostavaa aborttikeskustelun kommentteissa on se, etteivät pelkästään uskonnolliset kommentoijat, vaan myös ateistiksi itsensä määrittelevät kommentoijat vastustavat aborttia. Puheenvuorot ovat nimittäin ristiriidassa yleisesti hyväksytyn ajatuksen kanssa siitä, että ateistit olisivat uskonnollisia veljiään liberaalimpia aborttiin ja lisääntymisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Kommenteissa kritisoidaan oletusta siitä, että on olemassa vain uskonnollisia perusteita vastustaa aborttia. Nähtävästi kommentoijat perustavat kriittisyytensä nimenomaan näkemykseen elämän alkamisen ajankohdasta. Toisaalta kritiikki näyttää olevan vastustusta nykyistä aborttilakia puolustavaa liikettä (pro choice) kohtaan:

Isaac Vazquez1: Minä olen ateisti ja Pro Life. Miksi kaikki olettavat, että on olemassa vain uskonnollisia perusteita vastustaa aborttia?

“Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy”²⁴⁵

Vshah1010: Tämä on the Atheist Experience. Mutta, sinun ei tarvitse olla teisti ollaksesi aborttia vastaan. Ja on tärkeä muistuttaa, että elämä alkaa hedelmöityksestä. **Monet ateistit ovat pro life.**

“Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy”²⁴⁶

Mathieu Poulin1: Niin, jos olen ateisti ja aborttivastainen periaatteesta, pitäisikö minun jatkaa heidän kuunteluaan?

“Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy”²⁴⁷

---

is so mentally ill that you can identify as a man or a woman without even having a sex change. Whoever said it is a mad world was absolutely correct.

²⁴³ Ging & Siapera 2018, 515–524.

²⁴⁴ Marwick & Lewis 2017, 32.

²⁴⁵ Isaac Vazquez1: I am an atheist and Pro Life. Why does everyone assume that there are only religious reasons to oppose abortion?

²⁴⁶ Vshah1010: This is the Atheist experience. But, you don't have to be a theist to be against abortion. And it's important to note that life begins at conception. Many atheists are pro life.

Skeptical Bloke4: Olen 'pro life' ateisti. En ole jähmettynyt ajatukseen, jossa abortti on moraalitonta ja että sen pitäisi olla yleisesti laillista. Kuitenkin **vastustan mielettömästi nykyistä pro choice -liikettä**, joka vaatii sikiön merkitsemistä loiseksi ja uskoo "autonomiaan" 9 kuukauteen asti. Mitä te kaikki ajattelette?

"Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy"²⁴⁸

Edellisen alaluvun aborttikeskustelun kiista (ks. s. 48) siitä, onko aborttikeskustelussa kyse sukupuolesta, on esimerkki siitä, kuinka yksittäinen sanavalinta voi vihjata laajempaan tapaan merkityksellistää maailma. Tässä tapauksessa ilmaus "*kaksi miestä keskustelee tästä*" aktivoi diskurssin videon vastaanotossa. Käytän aborttikeskustelun aktivoimaa diskurssia esimerkkinä antifeministisestä diskurssista ja pohdin tämän diskurssin vaikutuksia.

Antifeministinen diskurssi rakentuu ilmauksen "*kaksi miestä keskustelee tästä*" kritiikille. Tulkitsen, että ilmaisu ymmärretään feministiseksi puheeksi. Kielteisesti suhtautuvissa kommentteissa vedotaan ilmauksen epätieteellisyyteen kahdella tavalla: 1) argumentin itsensä kelpaamattomuuteen ja 2) argumentin tuottajan kelpaamattomuuteen. Epätieteellisyyttä ja toimimattomuutta kuvataan sanavalinnoin "*naurettava*", "*vanha*", "*käyttökelvoton*" ja "*heikko kannanotto*". Näissä kommentteissa keskiössä on argumentin kelpaamattomuus:

Jaberwock33: Tämä "Sinä olet vain mies" keskustelu on niin **vanha ja käyttökelvoton**
"Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy"²⁴⁹

Tezwah: Menetin kiinnostukseni, kun hänellä oli ongelma siitä, että kaksi miestä keskustelee ongelmasta. **Se on naurettava ja heikko kannanotto.**
"Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy"²⁵⁰

Antifeministinen diskurssi suhtautuu kielteisesti feminismiin ja identiteettipolitiikkaan. Feminismi samaistetaan kielteisten konnotaatioiden avulla "*radikaaliin*" vasemmistolaiseen feminismiin. Tämä puhetapa on yleinen amerikkalaisessa, oikeistopopulistisessa poliittisessa retoriikassa, jossa demokraattipuolue kuvataan usein "*radikaalina vasemmistona*".

Todellisuudessa Yhdysvalloissa ei ole vasemmistopuoluetta.

Adjektiiveilla "*puolueellista*" ja "*vihaista*" ja termillä "*feminazi*" kuvataan feminismiä samalla tavalla totalitaristisena aatteena kuin natsismi. Tällä rakennetaan ateismin kelpaavuutta, johon ei kommentoijien mukaan kuulu vasemmistolaiseen sosiaalipolitiikkaan yhdistetty feminismi:

---

²⁴⁷ Mathieu Poulin1: So, if I'm an atheist and I am anti-abortion on demand, should I keep listening these guys?

²⁴⁸ Skeptical Bloke4: I'm a 'pro life' atheist. I'm not set on an idea that abortion is immoral and should be generally legal. However I'm insanely against modern pro choice movement that insist on labeling a fetus as a parasite and believe in "autonomy" up to 9 months. What do yall think?

²⁴⁹ Jaberwock33: the "You're just a man" debate is so old and just unusable.

²⁵⁰ Tezwah: I got a bit turned off when she had an issue with men debating the issue. That's a ridiculous and weak position.

Sour Truth: Hän tekee ”**vihaisen feministin**” stereotypiasta paikkansapitävän oikeistohulluille. Se oli todella tarpeetonta ja loukkaavaa sanaa.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵¹

B CI: Jep Clare on **radikaali vasemmisto feminazi**, joka ei ole onnellinen ennenkuin naiset ovat parempia kuin miehet, eivät vain tasa-arvoisia.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵²

benedict Cumonyourback-tch1: Matt tunnisti ja hiljensi tämän **puolueellisen feministisen** näkökulman välittömästi.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵³

Thomas Luczak: Minulla on paljon ongelmia **vasemmistolaisen feministiliikkeen** kanssa mutta olen liberaali ja hautaan asti puolustan Roe v. Wadea.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵⁴

Draxx Them Sklounst: Hetki, jolloin Matt oli eri mieltä Claren kanssa, kun hän otti **identiteettipoliittikan keskusteluun** mukaan, antoi minulle niin paljon kunnioitusta Mattille. Se ei tarkoita sitä, että naisella ei ehkä olisi lähempää näkemystä tähän aiheeseen, mutta Mattilla oli mahdollisuus haastaa hänet, kun hän sai kehuja, että hän on erimielistä siitä, että hänen (Clare) näkemys on pätevämpi, koska hän on nainen ja että tällä on universaaleja seurauksia. Jotain mitä on **vähemmän ja vähemmän nähty vasemmalla** näinä päivinä, täynnä valkoisia ritareita ja anteeksipyyntöjä.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵⁵

Kommenteissa yhdistyy verkon alustoilla toimivan manosfäärin sanoma. Manosfääri on verkkoyhteisö, joka vastustaa feminismiä ja edustaa vaihtoehtoiseen oikeistoon liittyvää uuskonservatismia, joka korostaa individualismia ja liberaalia markkinataloutta.²⁵⁶ Viime vuosina oikeistopopulistit ja uskonnolliset konservatiiviset ryhmittymät ovat lyöttäytyneet yhteen ja alkaneet lobata naisten ja vähemmistöjen oikeuksia vastaan politiikassa. Näyttää siltä, että verkon alakulttuureissa elinvoimaisesti toimiva manosfääri onkin laajemmin levinnyt antifeministinen liike. Sen sanoma yhdistyy varsin kevyesti verkossa toimivien ateistien ihanteeseen modernista individualismista ja yhteiskuntakritiikistä.

Kommenttien antifeministinen kritiikki ei kuitenkaan kohdistu pelkästään yleisesti feminismiin. Feminismiin liittyvissä keskusteluissa kritiikin kohde haetaan suoraan feministisillä premiseillä argumentoivasta naisateistista:

---

²⁵¹ Sour Truth: She makes the “triggered feminist” stereotype valid to the right wing nuts. It was a totally unnecessary offensive thing to say.

²⁵² B CI: Yeah Clare is a radical leftist feminazi that won't be happy until women are superior to men not just equal.

²⁵³ Cumonyourback-tch1: Matt recognized and shutdown that bias feminist perspective instantly.

²⁵⁴ Thomas Luczak: I have a lot of issues with the far left feminist movement. but I am a liberal and will go to my grave to defend roe v wade.

²⁵⁵ Draxx Them Sklounst: The moment where Matt disagreed with Clare when she started to put identity politics into play with this conversation gave me so much respect to Matt. It's not to say that a woman may not have a more close to home view on this subject, but Matt had the wherewithal to challenge her as she was getting applauded to voice that he disagrees that her view is more valid being a woman, and that something like this has universal consequences. Something less and less seen on the left these days, filled with white knights and apologists.

²⁵⁶ Wright et al. 2020; Nagle 2017, 86–87.

Patrick Van Gelder: Miksi tämä Clare Wuellner on vielä tässä ohjelmassa, hän on kyvytön **selkeästi selittämään tiedettä eikä pysty keskustelemaan analyttisesti.**

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵⁷

Jack Daniels: Myös Clare, kun hänellä on mahdollisuus punnitsemiseen: toistaa Mattia, huokaa ja laskee päätään alas. Se ei ole mies nainen –asia Clare, olet kopilotin istuimella, **etkä ole muodostanut ajatuksiasi artikuloidusti.**

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵⁸

Edellisissä lainauksissa arvioidaan naisateisti Clarea ja hänen argumentointitapaansa. Ilmaisuihin ”*selkeästi selittää tiedettä*”, ”*keskustelemaan analyttisesti*” ja ”*muodostaa ajatukset artikuloidusti*” korostetaan, kuinka Clare on kyvytön tieteelliseen ajatteluun. Rärkeimmillään neuvottelua käydään myös naisateistin ulkoisen määreiden hyväksyttävyydestä tai norminmukaisuudesta. Seuraavissa kommenteissa kommentoijat näkevät, että tavallisesta poikkeava hiustenväri jo paljastaa, että kyseessä on ”*hullu feministi*”, ”*miesten vihaaja*” ja ”*vasemmisto ämmä*”. Englannin kielen seksuaalissävytteinen ”*bitch*”-sana on halventava nimitys naisesta, jota käytetään kommenteissa haukkumasanana. Kommenteissa norminmukaisesta poikkeava hiusväri liitetään feminismiin ja feminismi liitetään vasemmistolaiseen politiikkaan, jota pidetään jopa pahempana kuin konservatiiveja:

Princess: Hänen sinisten hiusten perusteella voidaan olettaa, että hän on hullu feministi tai miesten vihaaja.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁵⁹

Kody XXVII: Melkein kaikki sinihiuksiset ämmät tulevat olemaan yhtä ärsyttäviä kuin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden taistelijat, tuollainen radikaali liberaali vasemmisto ämmä. Ja minä vihaan konservatiiveja, mutta hittolainen.

”Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy”²⁶⁰

Vaikka antifeministiseen puhetapaan kuuluu se, että naisen tulee olla myös ulkoisesti norminmukainen, etenkin miehen silmissä, voidaan epäasialliset ja loukkaavat kommentit, jopa vihapuhe, luokitella verkkoväkivallan muodoiksi.²⁶¹

---

²⁵⁷ Patrick Van Gelder: Why is this Clare Wuellner still on the show, she is unable to clearly explain science and she cannot discuss in an analytical way.

²⁵⁸ Jack Daniels: Also Claire when she has opportunity to weigh in: repeats Matt, sighs and puts her head down. It's not a male female thing Clare, you're in the copilot's seat and you haven't composed your thoughts in an articulate manner.

²⁵⁹ Princess: Judging by her blue hair, leads me to assume she is a crazy feminist or man hater

²⁶⁰ Kody XXVII: Pretty much any bitch with dyed blue hair is going to be as annoying as social justice warrior, such a extreme leftist liberal bitch. and i hate conservatives but damn.

²⁶¹ EIGE 2017.

7. Naisten asema uskonnossa -keskustelut

Tässä luvussa käsittelen ja analysoin videoita ja kommentteja, jotka käsittelevät naisten asemaa uskonnossa. Taulukossa 3. näkyy tiivistettynä videoiden aiheet ja keskusteluiden erot. Pyrin taulukollani näyttämään, kuinka keskusteluiden näkökulma naisten asemaan muuttuu videoiden kommentteissa.

Video	Keskustelijat	Videon näkökulmat	Kommenttien näkökulmat
Women oppressed by religion	Josh (m) Phil (m) Tracie (n)	Raamatun kohdat, joissa naisia alistetaan	Miesten ympärileikkaus
Was the Bible Intended to Oppress Women?	Chase (m) Tracie (n) Jen (n)	Naisten alisteisen aseman kontekstuaalinen selitys	Naisten alistamisen <i>luonnollisuus</i> primitiivisissä yhteiskunnissa
Religion vs Feminism	Jessi (n) Tracie (n) Jen (n)	Naisten alisteinen asema uskonnoissa ja yhteiskunnassa	Miesten huolet

Taulukko 3.

7.1 Uhidiskurssi videoissa: alistetut naiset

Videoiden keskustelut ilmentävät, kuinka uskonnolla viitataan pääsääntöisesti kristinuskon fundamentalistiseen evankelikaaliprotestanttiseen suuntaukseen. Erityisesti naisille uskonnon kasvava vaikutus politiikkaan ja vaikutusvalta yhteiskunnassa nähdään vahingollisena. Uhrikuva rakentava diskurssi toimii ateistien strategiana pelastaa naiset ”vaarallisten” uskontojen syynistä. Diskurssi rakentuu oletukselle naisten korkeammasta uskonnollisuudesta, joissa naiset kuvataan uskonnollisina materiaalisista syistä – ja uskonnollisina, koska he ovat uskonnollisten päättäjien tai uskontojen alistamia yhteiskunnassa.

Videossa ”Women oppressed by religion” keskustellaan Raamatun kohdista, joissa naisella on alisteinen asema suhteessa mieheen. Videoissa käytettävät sanavalinnat liittyvät Raamatun kohtiin, joissa naiset kuvataan kieltojen kautta: ”*naiset eivät saa opettaa*”, ”*et voi puhua*” ja ”*pysyä hiljaa*” passiivisina kohteina. Tällä pyritään osoittamaan käytännön esimerkein, kuinka uskonto alistaa naisia. Puhujien asenteet aihetta kohtaan ovat kielteisiä, ja modaalisilla kielenilmauksilla, kuten ”*ei voi*” ja ”*pitää*” puhujat ilmaisevat, kuinka naisten on mahdotonta saada äänensä kuuluviin uskonnoissa. Lauseiden transitiivisuus ilmentää, että alistamisesta on vastuussa varhaisen kirkon keskeisimmät mieshahmot:

Tracie (n): No niin, Uudessa Testamentissa, tiedätkö, Paul ei ollut halukas antamaan naisille paljoakaan vaikutusvaltaa kirkossa.

Phil (m): (keskeyttää Tracien): Naiset eivät saaneet opettaa miestä

Tracie (n): Joo, ja **et voinut puhua** jos sinulla oli jotain kysyttävää siitä, mitä puhuttiin kirkossa, **sinun piti pysyä hiljaa** ja sitten kun pääsit pois, aviomiehesi kertoi mitä se tarkoitti (Phil keskeyttää Tracien)

Fairclough’n diskurssikäytäntöjen tulkinnan mukaan, tekstejä käytetään eri tavoin eri sosiaalisissa yhteyksissä.²⁶³ Tässä puhettavassa naisten huonompaa asemaa Raamatusta käytetään osoituksena siitä, kuinka ”*loputtomia esimerkkejä naisten näkemiseen kakkosluokan kansalaisina on kristinuskossa*”²⁶⁴. Puhetapa käyttää huumoria keinona halventaa Raamatun kohtia, joissa nainen on omistussuhteessa isään tai aviomieheen. Esimerkiksi yksittäinen kohta insestistä kuvataan satiirisesti ”*varhaisena pornona*”. Puhujat käyttävät myös viittauksia Yhdysvaltojen orjahistoriaan osoittaakseen, kuinka orjuuden oikeutus sai vaikutteita kristillisestä omistuskäsityksestä.

Videoiden keskustelut näyttävät, kuinka taisto naisten asemasta käydään ateistien ja sen uskonnollisten vastustajien välillä. Ateistien puhetavoissa Raamatulla ja uskonnolla on merkittävä asema, koska niiden oppien sisältämällä vääryyksillä korostetaan ateistien sanomaa uskontojen järjettömyydestä. Sukupuolinäkökulmasta ateistien puhetavoissa naisten asema on tärkeä osa rajan määrittämistä ”kristillisen kulttuurin” ja ”uskonnottomien kulttuurin” välillä, joista jälkimmäinen puolustaa naisten oikeuksien toteutumista, ateistien itsensä mukaan.

Videossa ”Was the Bible Inteded to Oppress Women?” keskustellaan siitä, mistä naisten sortaminen sai alkunsa, jos se ei ollut Raamatun tai uskonnon perimmäinen tarkoitus. Keskustelu käsittelee antropologisia syitä siihen, miksi naisten asemaa alettiin kontrolloida. Vastaajat, Tracie (n) ja Jen (n) ovat yksimielisiä siitä, että kirjaimellisesti otettuna Raamatusta voi olla harmia naisten oikeuksille ja vapauksille, mutta syyt ovat historiallisessa omistuskäsityksessä:

Tracie (n): Yhteiskunnat, joilla on omaisuutta ja ymmärrys, kuinka lapset tehdään yhden henkilön, erityisesti yhden miehen, toimesta ja joissa naisia ei nähdä yhteiskunnan edistäjinä, eikö. Joten jos on yhteiskunta, jossa naiset ovat iso myötävaikuttaja resursseihin, heillä on paljon enemmän seksuaalista vapautta ja nämä yhteiskunnat ovat paljon tasa-arvoisempia. Joten, kun naisilta estetään osallistuminen, mutta näin todella tapahtuu kun heidät täytyy lukita.

”Was the Bible Inteded to Oppress Women?” (11:34–12:20)²⁶⁵

²⁶² Tracie: Oh well, in the New Testament you (Phil juo lasistaan, kun Tracie alkaa puhua) know Paul wasn’t really into women having a whole lot of influence in the church.

Phil: Women were not allowed to teach a man.

Tracie: Yeah, and you couldn’t speak and if you had a question about something that was talked about in church you had to keep quiet and then when you got out of your husband (Phil puhuu päälle) to tell you what it meant.

²⁶³ Fairclough 1992, 79.

²⁶⁴ 3:20–3:42 Phil: ”How endless examples of where women are second-rate citizens and it’s really easy to solve because that’s wrong and they are not they should be equal.”

²⁶⁵ Tracie: Societies that have property and that have understanding of how children are biologically produced by a single person, especially a single man, and also where women are not considered to be contributors, right. So if you have a **society where women actually are big contributors to the resources they have a lot more sexual freedom and they have a lot more equality within those societies**. So when women are banned from contributing, but that actually happens when you have to lock them up.

Edellisessä lainauksessa seksuaalinen vapaus ja tasa-arvo nähdään kausaalisenä seurauksena naisten suuremmasta osallistumisesta yhteiskuntaan. ”*Naisten lukitsemisen*” kielikuvalla viitataan yhteiskuntaan, joissa naisilla ei ole vapaata pääsyä esimerkiksi töihin tai kouluun. Puhujien mukaan osallisuuden estäminen liittyy lisääntymisterveyden kontrollointiin, jolla halutaan varmistaa tieto siitä, kuka on syntyneen lapsen biologinen isä. Puhujien mukaan naisten lukitseminen on ollut osa samaa kehityshistoriaa kuin omistuskäsityksen kehitys. Keskustelun edetessä keskustelijat päätyvät lopputulemana siitä siihen, että on olemassa täysin maallisia syitä sille, miksi ihmiset alistavat toisiaan:

Tracie (n): Joo kyllä, jos olet sanomassa, että on olemassa useita maallisia perusteluita, menemättä Raamattuun, siihen että ihmiset sortavat toisia ihmisiä. Luulen, että olemme samassa tiimissä (mielipiteen kanssa). Minä olisin samaa mieltä.
”Was the Bible Intended to Oppress Women?” (17:00–17:36)²⁶⁶

Videossa ”Religion vs Feminism” Jessi (n) soittaa ohjelmaan puhuakseen ateismista ja feminismistä, koska hänen mielestään naisilla on merkittävä kyky eliminoida uskonto maailmasta. Keskustelussa naisten uskonnollisempi luonteenlaatu otetaan annettuna faktana, mutta selitystä siitä, että naiset olisivat uskonnollisempia, koska ovat patriarkatin vuoksi tietyssä asemassa amerikkalaisessa yhteiskunnassa, ei pidetä ”*näytettynä faktana*”:

Tracie (n): Naiset ovat myös todennäköisemmin uskonnollisia
Jen (n): Jep
Jessi (n): Joo, ja luulen että se johtuu siitä, mihin me olemme sijoitettuna yhteiskunnassa patriarkatin takia
Tracie (n): Mikä on ehkä, mutta en tiedä onko se kausaalista. Voin ymmärtää, miksi joku ajattelisi niin, mutta **en tiedä onko se näytetty fakta**
Jen (n): Jep, ja jos katsotaan tutkimuksia, jotka puhuvat sosiaalisesta hyvinvoinnista ja siitä faktasta, että vähiten uskonnolliset yhteiskunnat ovat myös yhteiskuntia, jossa on enemmän **sosiaalista tukea**. Joten jälleen kerran **kyse on resursseista**.
”Religion vs Feminism” (5:17–6:00)²⁶⁷

Lainauksessa naisten uskonnollinen luonne saa selityksen materiaalisista tekijöistä, kuten ”*sosiaalinen tuki*” ja ”*resurssit*”. Videossa suhtaudutaan kriittisesti amerikkalaiseen yhteiskuntajärjestykseen, etenkin sosiaaliturvaverkoston puuttumiseen naisten ja lasten elämästä. Tämä puuttuminen nähdään syynä naisten uskonnollisuuteen. Tätä perustellaan sillä, että yhteiskunnissa, jotka ovat vähemmän uskonnollisia, on myös enemmän sosiaalista

---

²⁶⁶ Tracie: Yeah yeah, if you are saying that there are plenty of secular justifications without going to the Bible for people to oppress other people. I think we’re on board yeah, I would agree.

²⁶⁷ Tracie: women are also more likely to be religious

Jen: yeah

Jessi: Yes, and I think that’s because where we are placed in the society due to patriarchy

Tracie: Which is maybe but I don’t know if that’s causal. I can understand why somebody would think it but I don’t know if that’s a demonstrated fact

Jen: yeah, and I think if you look at the studies that talk about social health in the fact that least religious societies are also the societies that have more social support. So again it comes down to a resource thing.

tukea eli enemmän resursseja. Puhujien mukaan resurssien ohjaaminen naisille ja lapsille johtaisi uskonnollisuuden vähenemiseen. Aineistossa kritisoidaan sitä, kuinka ihmisten epävarmuuden kustannuksella ylläpidetään uskonnon vaikutusvaltaa yhteiskunnassa:

Tracie (n): Uskon, että uskonto täyttää aukkoa, jota se kiihkeästi vartioi. He haluavat pitää tämän aukon, koska **he haluavat pitää huolta siitä, että elät pelossa**, jossa voit menettää työsi, koska se on niiden rooli ja he eivät halua jonkun toisen astuvan tähän rooliin... He (uskonnolliset lobbarit) ovat hyvinvointiyhteiskunnan konseptia vastaan, koska mitä heille sitten tapahtuu?
”Religion vs Feminism” (6:18–6:45)²⁶⁸

Puhetapa perustuu oletukseen siitä, että naiset olisivat uskonnollisia *materiaalisista syistä*. Tähän liitetään ajatus siitä, että naiset ovat sosioekonomiselta asemaltaan heikommassa asemassa kuin miehet. Nämä kausaaliset ja deterministiset suhteet, jotka vallitsevat diskurssien ja laajempien sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden välillä, on syytä pilkkoa auki: sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten näkeminen herkemmin uskonnollisina rakentaa kuvaa taloudellisesta erottelusta, joka voidaan tulkita viitteenä rodulliseen segregaatioon. Tulkitseen näin, koska Yhdysvalloissa hyvinvointi- ja tuloerojen kuilu afroamerikkalaisten ja valkoisten välillä on kasvanut, jonka vuoksi etenkin mustat (naiset) hakevat materiaalista apua seurakunnilta ja uskonnollisilta järjestöiltä.

Onkin tärkeä pohtia, ketä kuullaan, ketä kuunnellaan ja kenen tiedolla on merkitystä ateistien puheessa uskonnollisuudesta? Kirjailija ja aktivisti Sikivu Hutchinsonin mukaan valkoiset miesateistit, jotka takertuvat tieteen objektiivisuuden myyttiin aktiivisesti hyötyvät hyvinvoinnin, työllisyyden ja julkisen tilan jakautumisessa sukupuolten välisestä epäoikeudenmukaisuudesta ja taloudellisesta rotuerottelusta. Hutchinsonin mukaan, valkoiset ateistit kontrolloivat sitä puhetapaa, jota pidetään ”maallisena” valtavirran foorumeilla.²⁶⁹ Näen, että uskonnollisuuden liittäminen resurssien puuttumiseen tai taloudelliseen rotuerotteluun tuottaa uudelleen niitä jo olemassa olevia sosiaaliseen vähemmistöön kuuluvan henkilöön kohdistuvia stigmoja.

Intersektionaalisesta näkökulmasta avoimesti ateistiksi identifioituminen on etenkin haastavaa afroamerikkalaisille ja muiden vähemmistöryhmien naisille. Hutchinsonin mukaan etenkin afroamerikkalaisten naisten täytyy painia kulttuuristen oletusten kanssa, jotka liitetään helposti afroamerikkalaisten naisten moraaliin, feminiinisyyteen, rodulliseen ja etniseen identiteettiin ja perheeseen sitoutumiseen.²⁷⁰ Tämä ilmentää hyvin sen, mitä Butlerin teoriassa

²⁶⁸ Tracie: I think religion fills the gap that it ferociously guards. And they wanna keep that gap, because they want to make sure that you live in fear of losing your job tomorrow because that’s their role and they are not gonna let somebody else into step on that role... They are really against the idea (when it comes to authoritarian religions) against that concept of social welfare because then, what happens to them?.

²⁶⁹ Hutchinson 2020.

²⁷⁰ Hutchinson 2020, 65.

siteeraamisella tarkoitetaan, sillä sukupuolen tekemisen mahdollisuuksia ja autonomiaa rajoittaa aina jossain määrin olemassa olevat konventiot.²⁷¹

7.2 Uhidiskurssi kommenteissa: miesten puolesta

Edellisen videoaineiston kommenteissa näkökulma muuttuu miesnäkökulmaksi. Siinä, missä videoissa keskustellaan naisten alisteisesta asemasta uskonnoissa, kommenteissa keskustelu siirtyy koskemaan uskonnon vaikutuksia miesten asemaan sekä yleisesti miesten sortoa.

Cole Negri1: Miten voi olla, että olen ympärileikattu vaikka **se on juutalainen juttu**? Minusta tuntuu, että minusta on viety pala pois ilman uskonnollista syytä. Selittääkö tälle eksyneelle sielulle?
”Women oppressed by religion”²⁷²

Yllä olevassa lainauksessa kommentoija ihmettelee, miten hän voi olla ympärileikattu, vaikkei siihen ole uskonnollista syytä. Kommentoija yhdistää ympärileikkauksen vahvasti juutalaiseen miesten ympärileikkauksiperinteeseen. Kommenteissa pohditaan ympärileikkauksen terveydellisiä ja hygieenisiä syitä, toisaalta se nähdään uskontojen tapana kontrolloida seksuaalisuutta. Vaikka keskustelussa puhutaan vain miehiin kohdistuvasta ympärileikkauksesta, käytetään siitä joissain kommenteissa termiä ”*silpominen*”, jota voidaan pitää naisten ympärileikkaukseen assosioivana sanavalintana:

lealla lalala: Sairaalat saavat ylimääräisiä tuloja **silpomisesta**. Minä olin kauhistunut, kun tohtorini kysyi haluanko lapseni leikattavan. Vuosia sitten he väittivät terveyshyödyistä, mutta suurimassa osassa maailmaa on jo puhdasta vettä. Sukuelinten **silpominen** on vain yksi tapa, jolla uskonto hallitsee massoja.
”Women oppressed by religion”²⁷³

John Daedalus: Olen samaa mieltä... jostain syystä, **uskonnot ovat lumoutuneet sukuelinten silpomisesta**.
”Women oppressed by religion”²⁷⁴

Butlerilaisittain tulkittuna puhetavalla ylläpidetään ja vahvistetaan ateismia, joka on määritelty miessukupuoleen. Miesnäkökulman puolustamisella on kuitenkin seurauksia muissakin intersektioissa. Hutchinsonin mukaan ongelmallista on, että valistuksen ideologia loi ihmisyyden hierarkian ja rakensi ei-eurooppalaisista kulttuureista kuvaa primitiivisinä toisina. Länsimaalainen näkemys logiikasta, totuudesta ja tieteellisestä tutkimuksesta on historiallisesti määritelty valkoisten toimesta palvelemaan valkoisia kehoja.²⁷⁵ Silpomisen samaistaminen miesten ympärileikkaukseen rakentaa kuvaa miesten näkemisestä samalla tavalla tai jopa merkittävimpinä suojeltavina kohteina kuin naiset. Näkökulman vaihtaminen

²⁷¹ Lloyd 1999, 195–213.

²⁷² Kommentti: Cole Negri1: How come i am circumcised when thats a jew thing? I feel like i had a part of me taken for no religious reason. Please explain to this lost soul.

²⁷³ lella lalala: hospitals received extra income from **mutilation**. I was horrified when my dr. asked if i wanted my baby cut. Years ago they claimed a health benefit, but most of the world has clean water now. Genital mutilation is just another way of religion controlling the masses.

²⁷⁴ John Daedalus: I agree... for whatever reason, religions are fascinated with genital **mutilation**.

²⁷⁵ Hutchinson 2018.

naisten asemasta miesten oikeuksiin yhtäältä vähättelee naisiin kohdistuvan silpomisen raakuutta ja toisaalta toiseuttaa ne kehot, joihin ympärileikkaus on kohdistunut. Vaikka on selvää, että ateistit käyttävät miehiin kohdistuvan ympärileikkauksen vastustamista tapana kritisoida uskonnollisia perinteitä, on tässä vaarana, että sitä käytetään naisvastaiseen toimintaan.

Videoiden kommenttien näkökulmissa on mielenkiintoisesti nähtävissä verkossa toimivan manosfäärin uusmaskulinistisen liikkeen vaikutus. Manosfäärin uusmaskulinistisen liikkeen tarkoitus on voimaannuttaa miehiä ja keskittyä miehiä koskeviin ongelmiin.²⁷⁶ Tämä ilmenee aineistossa myös uskontoa ja feminismiä käsittelevän videon vastaanotossa. Antifeministinen kritiikki kohdistuu siihen, ettei feminismi ota tarpeeksi huomioon miesten huolia eikä feminismissä ole yhtään näkyvää mieshahmoa:

N R: Hyvän aika. Olen ateisti, mutta en tunnista itseäni feministiksi ollenkaan. Vaikka olen huolissani naisten oikeuksista, terveystarkastuksista jne... olen myös huolissani **miesten oikeuksista**, terveystarkastuksista jne. Miesten oikeuksista huolissaan oleminen on se, mikä tekee minusta ei-feministin. Miehet eivät koskaan ole edustettuina feministisessä liikkeessä. **Punainen pilleri loppuun asti.**
”Religion vs Feminism”²⁷⁷

Dan Duario: Feministit teeskentelevät halunneensa tulla kohdelluksi samalla tavoin, mutta **todellisuudessa he vain halusivat hyvät puolet miehenä olemisesta**. Monet feministit voisivat puhua (miehen ja naisen) palkkaerosta, mutta eivät uskaltaisi puhua työpaikoilla kuolevien miesten lukumäärästä, kun miehet täyttävät maailman vaarallisimmat työpaikat.
”Religion vs Feminism”²⁷⁸

Kommenteissa feminismi nähdään epäpätevänä kuvauksena todellisuuden tilasta ja feministit kuvataan liittolaisina naisten kanssa. Todellisen tietoisuuden vastakohtana käytetään usein ilmausta ”*harhainen*” kuvaamaan feminismin todenvastaista kuvaa maailmasta. Tämä on tyypillistä manosfäärin antifeministiselle puhetavalle, jossa usein punaisen pillerin -teorialla on iso ideologinen merkitys.²⁷⁹ Ajatus on lähtöisin *the Matrix* tieteiselokuvasta, jossa päähenkilö ottaa punaisen pillerin, joka paljastaa hänelle maailman sellaisena kuin se todellisuudessa on. Manosfäärin antifeministiset ryhmittyvät väittävät, että kuvainnollisen punaisen pilleri avulla he tulevat tietoiseksi feministisestä salaliitosta, joka sortaa miehiä.²⁸⁰

²⁷⁶ Vainikka 2019.

²⁷⁷ N R: Oh my goodness. I'm atheist, and I don't identify as a feminist at all. While I'm concerned with female rights, health issues, etc... I am also concerned with men's rights, health issues, etc. And being concerned with men's issues is what makes me not a feminist. Men never get represented in the Feminist movement. Red Pill all the way.

²⁷⁸ Dan Duario: Feminists pretend they wanted to be treated exactly the same but in reality, they only wanted the good parts of being man. Many feminists would talk about the wage gap but wouldn't dare talk about the number of men dying in workplaces but men occupy the most dangerous jobs on the planet.

²⁷⁹ Ging 2017, 3.

²⁸⁰ Ging 2017; Nagle 2017.

Metaforat rakentavat kiinnostavasti samanlaista kamppailuasetelmaa kuin on havaittavissa uskontojen totuusväitteiden kanssa. Ateismin kontekstissa termi ”harhainen” voidaan nähdä intertekstuaalisena viitteenä Richard Dawkinsin *God Delusion* –kirjaan²⁸¹, jossa Tairan mukaan: ”uskontokritiikki rakentuu ajatukselle uskonnosta virheellisenä ja epätieteellisinä uskomuksina todellisuuden tilasta.”²⁸² Ateistit eivät siis kamppaile pelkästään uskonnollisten vastaväittelijöiden kanssa, vaan käyttävät samanlaisia diskurssi-strategioita kuin antifeministisen liikkeen manosfääri vastustaessaan feminismiä. Mielenkiintoisesti nämä diskurssi-strategiat muistuttavat toisiaan, joka voi osin selittää sitä, miksi ne yhdistyvät varsin helposti virtuaalialustoilla operoivien ateistien kommentteissa.

8. Naiset ateismissä -keskustelut

Tässä luvussa käsittelen ja analysoin keskusteluita, jotka käsittelevät naisia ja ateismia. Seuraavassa taulukossa (4) näkyvät videoiden keskustelijat, heidän oletetut sukupuolet, sekä videoiden ja kommenttien näkökulmat. Taulukosta käy lisäksi ilmi videoiden ja kommenttien näkökulmat. Tällä erittelyllä olen halunnut tuoda ilmi, kuinka esimerkiksi videossa, joka käsittelee ateismiliikkeessä tapahtunutta seksuaalisen häirinnän tapausta, ovat näkökulmat erilaisia naiskeskustelijan ja mieskeskustelijan kesken. Lisäksi taulukosta käy ilmi, miten näkökulmat ovat muuttuneet videoiden vastaanotossa.

Video	Keskustelijat	Videon näkökulmat	Kommenttien näkökulmat
Women & Atheism	Ashley (m) Keryn (n)	Naisten ja miesten erilaiset luonteet ja parinvalinta	Parinvalinta
How Do We Get More Women in the Atheist Movement?	Hailey (n) Russell (m) Tracie (n)	Seksuaalinen häirintä naisten huolena (Russell) Uskonnollisen taustan vaikutus (Tracie)	Epäluulo naisena ateistiksi ryhtymiseen
Importance of Vaccines and Consent	Tracie (n) Jen (n)	Perinteiset sukupuoliroolit perheessä	Rokotemyönteisyys

Taulukko 4.

²⁸¹ Dawkinsin missio ei ole uskonnon vastustaminen, vaan tieteen puolustaminen siinä muodossa kuin hän tieteen näkee. Dawkinsille tiede on puhdas totuus, jonka sisälle ei mahdu kulttuuriteorioita tai postmodernia relativismia, jonka mukaan ei ole yhtä totuutta.

²⁸² Taira 2014, 37.

8.1 Kiintiödiskurssi videoissa: ateistit ja naisateistit

Kiintiöpuhe tuottaa merkityksiä, jossa naiset ovat ateisteja, mutta ennen kaikkea oman sukupuolensa edustajia ja heteroseksuaalisia ateistien vaimoja. Kiintiöpuhe tuottaa myös merkityksiä, jossa naiset saavat subjektiaseman silloin kuin he ovat jättäneet uskonnon taaksensa, mutta kantavat sukupuoleen merkittävää roolia heteroseksuaalisina vaimoina ja vanhempina. Kiintiödiskurssissa korostuu, että ateismi edustaa määrättyä ja kelpaavanlaista maskuliinisuutta.

Videoissa sukupuoliin liitettyjen erojen asemointeja vahvistetaan uskonnollisen naisen määrittelyllä. Miesten ja naisten luonteenpiirteiden eroilla, perustellaan sitä, miksi naisten on luonnollisempaa identifioitua uskontoon, kun taas miesten järkeillä uskonto ulos. Videossa ”Women & Atheism” sukupuoliin liitetyt kuvaukset ”ajattelija” ja ”tuntija” rakentuvat sukupuolten erilaisten luonteiden oletukselle:

Keryn (n): Se johtuu siitä, että miehet ovat yleensä enemmän **ajattelijoita** ja naiset yleensä enemmän **tuntijoita**. Näin ollen naisten on helpompi identifioitua uskontoon, kun taas miesten on helpompi järkeistää uskonto pois.
”Women & Atheism” (7:25–7:43)²⁸³

Keryn (n): Minun on sanottava, etten tiedä onko se biologista vai kulttuurista, mutta olisin valmis veikkaamaan, että se on enimmäkseen kulttuurista, **että naisia ajavat tunteet ja miehiä ajaa järki**.
”Women & Atheism” (7:48–8:00)²⁸⁴

Aktiivissa olevilla verbeillä ”järkeistää” ja ”samaistua” tehdään kaksi toisistaan erilaista toimijaa. Tällä luodaan kuva ajattelevista miehistä samalla vahvistaen aineiston yleistä puhetta siitä, että ateistinen yhteisö on enimmäkseen miehiä.

Teologian ja uskontotieteen professori Evelyn Kirkley on todennut, että vapaa-ajattelijoiden miehuus on kautta historian rakentunut tieteellisyyden ja rationaalisuuden periaatteille. Kirkleyn analysoiman aineiston mukaan autenttinen miehisuus on ainoastaan mahdollista kieltämällä kristinuskon ja kristillisen uskon. Kirkley selvittää, että vapaa-ajattelijat pyrkivätkin selittämään miehuuteen liittyvää korkeampaa intellektuellia kapasiteettia sillä, että kirkossa käyvistä suurin osa oli naisia. Kirkleyn mukaan vapaa-ajattelijat kokivat kirkon feminisoituna, naisten dominoivaksi, ja siten heikoksi, sentimentaaliseksi ja irrationaaliseksi.²⁸⁵

²⁸³ Keryn: It’s because men tend to be more thinkers and women tend to be more feelers. Therefore women find it easier to identify with religion whereas men might find it easier to rationalize religion out.

²⁸⁴ Keryn: And um, I’m going to you know, I’m gonna have to say that I don’t know if it’s biological or cultural but I’d be willing to guess that’s still mostly cultural that women are more you know I’m more emotionally driven and men more rationally driven.

²⁸⁵ Kirkley 1996, 81–84.

Seuraavassa lainauksessa naisten uskonnollisuuden syyksi esitetään, että uskontojen sosiaalinen puoli ”vetää enemmän naisia mukaan”. Ashley näkee, ettei miehillä ole samanlaista samaistumista tähän puoleen. Sukupuolet kuvataan tällä tavalla toisiinsa nähden erilaisina, koska miehille tämä sosiaalinen ulottuvuus rakentuu merkityksettömämpänä kuin esimerkiksi olut ja jalkapallo:

Ashley (m): Plus se sosiaalinen puoli, joka ei ole niin paljon *itse uskonnosta*, vaan et mennään joka viikko tapaamisiin, tiiätkö, Raamattukerhoon tai johonkin, se on vaan se sosiaalinen puoli mikä ehkä vetää enemmän naisia mukaan, ja miehet ovat onnellisia oluesta ja jalkapallosta.
”Women & Atheism” (8:00–8:19)²⁸⁶

Butlerilaisittain tulkiten, tässä diskurssissa nainen edustaa luontoa, ja mies vastaavasti kulttuuria ja järkeä.²⁸⁷ Puhetavalla rakennetaankin kuvaa naisten erilaisesta tavasta kiinnittyä uskontoon, joka ei ole *uskonnosta per se*, vaan uskonnon yhteisöllisyyden vuoksi. Näin naisten uskonnollinen orientaatio rakentuu heidän sosiaalisen luontonsa kautta, ei kiinnostuksena Raamattukerhon sisällön, mahdollisen filosofisen päättelyn tai ajattelun kautta. Naiset kuvataan uskonnollisempina kuin miehet, mutta samalla naisten uskonnollisuus kyseenalaistetaan, koska sitä ei pidetä tiedollisten motiivien ajamana. Kuvauksen ”*joka viikko tapaamisiin*”, ilmentää säännönmukaisuutta ja rytmiä, joka sosiaaliseen puoleen nähdään vahvasti liittyvän. Tämän voi nähdä ilmentävän yleistä uskonnollista ilmapiiriä Yhdysvalloissa, jossa kirkossa käymisen normi rytmittää ihmisten elämää. Puhetavassa tämä normi liitetään naisten uskonnolliseen käyttäytymiseen.

Butlerin mukaan juuri luontoon perustuvan naisolemuksen ongelma on, että se muuttuu yhteiskunnallisesti alistetuksi naiseksi, jolla hän viittaa luonto-kulttuuri dualismiin. Tämä kaksinapainen suhde edistää hierarkiasuhdetta, jossa kulttuuri luo merkityksiä luonnolle.²⁸⁸ Aineistossa sukupuolten kaksijakoisuutta ylläpidetään puheella sukupuolten luonteenlaadullisista eroista uskonnollisuudessa.

Vahva taustaoletus naisista uskonnollisempina sukupuolena toistaa sen kääntöpuolta siitä, että ateistinaiset ovat poikkeus ateistien keskuudessa. Naisten poikkeuksellisuutta ateismissä vahvistetaan viittaamalla tutkimustuloksiin naisten uskonnollisemmasta käyttäytymisestä. Videon alussa naisateisti tekee sukupuolestaan tiedonannon. Naissukupuoleen vetoamalla hän oikeuttaa naisista ja ateismista, tai naisten ja miesten eroavaisuuksia puhumisen:

---

²⁸⁶ Ashley: Plus the social aspect of it. So just not so much of the *religion in itself* but just of getting up going to church every week meeting with you know a Bible study group, whatever just that social aspect of that maybe that draws more women to get to it and men are happy with beer and football.

²⁸⁷ Butler 2006, 96.

²⁸⁸ Butler 2006, 96.

Keryn (n): Olen erittäin ylpeä siitä, että olen ensimmäinen virallinen naispuolinen TV-show:n isäntä seitsemän vuoden aikana ja haluaisin puhua tämän päivän ohjelmassa pikkuisen naisista ja ateismista. **Se on minun asiantuntemustani, koska olen naisateisti** ja kasvanut ateistiksi.
”Women & Atheism” (0:20–0:46)²⁸⁹

Keryn (n): Saan sanoa sen, **koska olen nainen**.
”Women & Atheism” (7:22–7:25)²⁹⁰

Naissukupuolen korostamisella alleviivataan sitä, että puhuja eroaa olemuksellisesti ateismin valtavirrasta. Toisaalta tiedonanto sukupuolesta voidaan tulkita niin sanotuksi ”pakollisen kiintiön” alkusoitoksi, jonka taustalla on pyrkimys saada lisää naisia liikkeeseen.

Naissukupuolen tiedottaminen voidaan tulkita siten, että puhuja haluaa painottaa sitä, että muillakin kuin miehillä on ääni liikkeessä.

Videon ”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” keskustelussa siitä, miten saada naisia mukaan ateismiin, viitataan liikkeen näkyvään ongelmaan: seksismiin liikkeen sisällä.²⁹¹ Keskustelu alkaa puhujien asemoinnilla ja asemointi perustuu oletukselle, että yleisö on enimmäkseen miehiä:

Hailey (n): Kuinka voitaisiin nostaa naisten määrää liikkeessä ja korostaa heidän ääntään?
Russell (m): Minulla on tähän mielipide, mutta aion pitää turpani kiinni
Tracie (n): Ei ei, aloita vaan!
(Naurua ja taputuksia)
Russell (m): Oh.. hmm.. oh. Älä jätä minua vastaamaan tähän kysymykseen. **En haluaisi olla se mies, joka selittää muille miehille...**
Tracie (n): ... jos se alkaa mennä pahaksi, niin potkaisen sinut pöydän alle. Olen silleen: lopeta lopeta!
Russell (m): (kiusallisena) Aaaa, aiotko todella jättää tämän minulle?
Tracie (n): Jos et koe oloasi mukavaksi, voin ottaa. Voin aloittaa...
”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” (0:40–1:12)²⁹²

Ilmauksella ”*En haluaisi olla se mies, joka selittää muille miehille*” leikitellään ironian keinoin *mansplaining* ilmiön kanssa. Käsitteen merkitys on varsin uusi, mutta yleensä sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa mies selittää jotain naiselle olettaen tietävänsä enemmän kuin

²⁸⁹ Keryn: I am very proud to be the first official female co-host of the TV show in seven years so to honor that I would like attempt to spend the show today talking about women and atheism a little bit. It is my expertise because I am a woman atheist, I was raised in atheist.

²⁹⁰ Keryn: I’m *allowed* to say it because I’m a woman.

²⁹¹ Tällä viitataan myös World Atheist Convention konferenssissa tapahtuneeseen ”Elevatorgate” tapaukseen, jossa Skepchick-blogin pitäjä Rebecca Watson koki tulleen seksuaalisesti häirityksi hississä kesäkuussa 2011. Watsonin vlog-selvitys tapahtuneesta aiheutti kumentuneen keskustelun online-ateistien keskuudessa muun muassa Redditissä. Richard Dawkins vähätteli tapahtunutta vertaamalla raiskauksista ja seksuaalisesta häirinnästä selvinneiden naisten huolia silvottujen naisten huoliin.

²⁹² Heiley: How can we increase the number of women in the movement and emphasize their voices?
Russell: (almost interrupted) I have an opinion on that but I am gonna shut up
Tracie: No no, Go! By all means Go!
Russell: Oh.. hmm.. oh Don’t leave me to answer to this question. **Being that guy explaining other guys...**
Tracie: ... if it starts to get bad, I’ll kick you under the table, I’ll be like: No no, stop stop stop I’ll take it (Russell laughs)
Russell: (akwkard) Aaaa, you really gonna make me do this
Tracie: if you are not comfortable I’ll take it. I can start it and...

nainen. Ilmauksen ydin on, että naiset usein oletetaan vähemmän osaaviksi ja vähemmän tietävimmiksi kuin miehet. Kuitenkin keskustelussa naisiin liittyvät kysymykset osoitetaan naisateistille (Tracie). Neuvottelua ei siis käydä siitä, miten miehet puhuvat naisille, vaan mistä aiheista heillä ei ole lupaa selittää.

Keskustelussa ateismiliikkeen sisällä tapahtuneesta seksuaalisen häirinnän tapauksesta, naiset nähdään uskonnollisen naisen kategorian kautta. Naispuhujan mukaan uskonnollisella taustalla nähdään olevan vaikutusta siihen, miksi naiset ovat herkkiä sille, ettei heitä kohdella kokonaisina ihmisinä. Aineistossa naiset nähdään uskonnon alistamina, jotka ateismiliikkeeseen tultaessa kokevat vapautumisen:

Tracie (n): Monet näistä nuorista naisista tulevat uskonnollisesta taustasta ja ajattelevat, että **vihdoin, vihdoin saan puhua ihmisten kanssa, jotka eivät katso minua kuin olisin vähemmän ihminen** tai olen objekti tai, että olisin arvokas vain jos seurustelisin heidän kanssaan... ”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” (3:48–4:05)²⁹³

Ilmauksella ”*kuin olisin vähemmän ihminen*” naispuhuja viittaa auktoritatiivisten uskonnollisten yhteisöjen korostamaan Vanhan Testamentin ihmiskäsitykseen, jossa usein mies nähdään ihmisyyden mittarina, johon naisen arvo on suhteessa. Ilmauksella ”*vihdoin saan*” naispuhuja samaistuu naiseksi, joka ateismiliikkeeseen tultaessa vapautuu uskontojen ylivallasta.

Naisen vapautumiskokemuksen esteeksi naispuhuja kuvaa innokkaat ateistimiehet, jotka ovat kiinnostuneet ”*niistä harvoista naisateisteista*”, jotka saapuvat yhteisöön. Yhdessä ateistimieheksi samaistumalla naispuhuja kuvaa yhteisöön saapuvaa naista hyvin konventionaalisilla tavoilla, kuten ”*söpö*” ja ”*ateistityttö*”:

Tracie (n): Minä olen siellä ja siellä on **nuori nainen**, hän on **viehättävä**, hän tulee sisään, hän on **söpö**, hän on hyvin **kiinnostava**. Hän on ateisti, täällä ei ole montaa söpöä ateistinaista, jotka tulevat tapaamisiin, emme koskaan näe heitä, joten olen niin innoissani vai? Joten haluan puhua hänen kanssaan, haluan todella tutustua häneen, tiedätkö, koska haluaisin todella tavata **ateistitytön, jonka kanssa voin treffata**... Mutta tarkoitan, ettet voi laittaa tällaista painetta johonkuhun heti kun he astuvat ovesta sisään. Sinun täytyy todellakin perääntyä ja sanoa, että annetaan henkilön tulla ryhmään, tiedätkö, he eivät ole täällä vain deittailemassa.

”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” (4:20–4:54)²⁹⁴

Naispuhujan esimerkki miehistä biologisen luonnon ajamina ja sosiaalisesti hieman avuttomina ihmiseläiminä on kiinnostava. Kuvaus on nimittäin ristiriidassa ateistien ylistämälle rationaaliselle ajattelulle, jossa ajattelu, moraali ja totuus ovat ylimpiä hyveitä.

²⁹³ Tracie: a lot of these young women are thinking themselves finally, finally I get to interact with people who are not gonna look at me like I am less human, like I am a thing, I am only as valuable as will I date them.

²⁹⁴ Tracie: if I am there and there is a young woman, she is attractive, she comes in, she is cute, she is very interested, she is an atheist, there aren't that many atheists cute women who come to our meet ups, we never see them so I am so excited, right? So I wanna talk to her, I really wanna get to know her, I'd love to meet an atheist girl who I can date, but I mean, you cannot put that kinda pressure on somebody right when they walk from the door. You really have to back off and say, let the person come to the group, you know, they are not just there for dating.

Toisaalta kuvauksen voidaan nähdä sopivan ateistien evoluutiodiskurssiin, jossa miehet ovat innokkaita löytämään itselleen kumppanin, ja heitä joudutaan toppuuttelemaan tämän innostuksen hillitsemiseksi. Innostuskuvaus myös korostaa naisen rajattuna paikkaa mahdollisena kumppanina.

Keskustelun miesnäkökulmassa ateismiliikkeen seksuaalisen häirinnän tapaus nähdään naisten huolena, joka tulee ottaa vakavasti:

Russell (m): Sinun on otettava **naisten huolet** vakavasti, kun he kertovat mitkä **heidän huolensa** ovat. Ahh, ja tarkoitan, että (nauraa) ihmiset toimivat kuin se olisi joku kristallipallo, joka sinulla tulisi olla tietäessään haluaako joku, haluaisiko joku deittailla sinua vai ei. Mitä, enkö koskaan saa pyytää ketään ulos? Mutta vastaus on vain, **jos he sanovat, etteivät halua sinun tekevän jotain, niin älä tee sitä**. Tai jos he näyttävät pelkäävän sanoa, että eivät halua tehdä jotain, älä tee sitä.
”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” (6:10–6:46)²⁹⁵

Russell (m): Älä vain sano, että haluat enemmän naisia yhteisöön, ole valmis ottamaan heidät vastaan ja ottamaan heidät vakavasti ja käsittelemään asioita, jotka ovat **heidän ongelmansa**. Ja **jos he sanovat jonkun häiritsevän heitä**, ehkä oletat ajatella, että heitä on todennäköisesti häiritty ja he eivät pidä siitä.
”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?” (7:30–7:49)²⁹⁶

Ilmauksilla ”*naisten huolet*” ja ”*heidän huolensa*” miespuhujat loitontaa ongelman itsestään. Puhuja käyttää *me – he* -asetelmaa, jossa olettaa ”meidän” olevan ongelmasta ulkopuolinen miesten joukko. Seksuaalinen häirintä nähdään naisten huolena, ja naiset ovat viime kädessä vastuussa omien rajojen määrittelyssä. Lainauksissa ilmauksella ”*jos he sanovat*” painotetaan sitä, että naiset ovat vastuussa myös omien huoliensa esille tuonnissa. Naisten toimijuus rakentuu tilanteessa, jossa naisten tulee kertoa miehille fyysisistä rajoista. Tässä miehet oletetaan olevan tietämättömiä siitä, miten uusissa tilanteissa tulisi toimia, jolloin naisella on vastuu kertoa deittailuun liittyvistä säännöistä.

Kiintiöpuhe tuottaakin merkityksiä, jossa naiset ovat heteroseksuaalisia ateistien vaimoja.

Videossa ”Women & Atheism” keskustellaan naisten vähäisestä määrästä ateismissa.

Kiintiöpuhe niistä harvoista naisista, jotka ateismiin identifioituu ratsastaa

heteronormatiivisilla oletuksella suuresta määrästä heteroseksuaalisia miesateisteja, jotka

odottavat naista. Seuraavassa lainauksessa naispuhujat korostaa, kuinka ateistinaisilla on suuri valikoima samalla tavoin ajattelevia miehiä, josta valikoida itselleen kumppani:

---

²⁹⁵ Russell: You have to take the concerns of women seriously. When they tell you what their concerns are. Aaahhh and you have to (Russell laughs) I mean, people act like its some christalball that you need to have to know weather someone wants, weather someone might want to date you or not. What, Am I never suppost to ask anyone out? But the answer is just, **if they say they don't want you to do something, then don't do it**. Or if they look like they are afraid to say that they don't want to do something then don't do it.

²⁹⁶ Russell: Don't just say you wanna more women in the community, be ready to welcome them and take them seriously and address the things that are **their problems** and if they say someone's harrassing them, maybe default to thinking yeah they are probably being harrassed and dont like it.

Keryn (n): Yleinen käsitys on, että ateistinaisia on vähemmän kuin ateistimiehiä. Voit nähdä sen monista paikosta. Jos tulet meidän ryhmään, on siellä vain vähän aktiivisia naisia. Siellä on tosi vähän aktiivisia sinkkunaisia, **eli jos olet aktiivinen sinkkunainen ja etsit miestä, sinulla ei tule olemaan ongelmaa löytää sellaista.**

”Women & Atheism” (5:45–6:07)²⁹⁷

Komparatiivi-ilmauksilla ”*enemmän*” ja ”*vähemmän*” naisten määrä tehdään suhteelliseksi miesten määrään. Kiintiödiskurssissa naiset saavat subjektipositionsa, kun substantiiveilla ”*sinkku*”, ”*vaimo*”, ”*deittailu*” ja aktiivisilla verbeillä ”*etsiä*”, ”*tavata*”, ”*treffailla*” ja ”*pitää huolta*” heistä tehdään aktiivisia subjekteja. Sanavalinnat ovat parinvalintaan ja huolenpitoon assosioivia sanoja.

Puhetavan taustalla on oletus heteroseksuaalisesta orientaatiosta sekä naisten tarpeesta löytää itselleen kumppani. Vastaavasti kelpaavan miehen kuva rakentuu vahvan heteroseksuaalisen viehtymyksen avulla. Miehet nähdään viettiensä varassa toimivina heteroseksuaalisina olentoina, eikä tätä oletusta kyseenalaisteta. Oletus jättää huomiotta erilaiset tavat olla tai olla olematta seksuaalinen. Toiseksi jonkun määrittyn seksuaalisen orientaation toteuttaminen ei eksplisiittisesti tarkoita jatkuvaa valppautta ympäristön ärsykyksiin.

Kiintiödiskurssissa korostuu, että ateismi edustaa määrättyä ja kelpaavanlaista maskuliinisuutta. Seuraavassa lainauksessa keskustellaan miesten identifioitumisesta ”*henkinen, muttei uskonnollinen*” kategoriaan. Tämänlainen tapa identifioitua kuvataan outona ja se liitetään mielikuvaan tantrisista harjoitteista. Keskustelijat arvelevat, että miehet identifioituvat siihen, koska se viehättää naisia enemmän:

Keryn (n): Olisin valmis arvaamaan, että miehet, jotka pitävät itseään henkisinä, mutta eivät uskonnollisina, eivät todennäköisesti halua kutsua itseään ateistiksi, koska luulevat **pelottavansa naiset pois.**

”Women & Atheism” (15:00–15:30)²⁹⁸

Ashley (m): Se pelottava a-sana. Joo, se on ehdottomasti osa sitä, koska kun yrität viehättää treffikumppania, viimeinen asiaa, jonka haluat sanoa on, että hei olen ateisti (nauraa)... ei ehkä houkuttele niin montaa kuin toivoisit.

”Women & Atheism” (15:30–15:43)²⁹⁹

²⁹⁷ Keryn: There is a common perception that there are fewer atheist women than atheist men. You can see it in a lot of places. If you come to our group there are very few active women. There are very few single active women, so if you are a single active woman and you are looking for an atheist guy, you won't have a problem finding one here.

²⁹⁸ Keryn: I would be willing to guess, that the men who identify themselves as spiritual but not religious frequently probably don't want to call themselves an atheist because think they'll scare women away.

²⁹⁹ Ashley: The scary a-word. Yeah, that's definitely part of it because when you're trying to you know attract a date, the last thing you want to say is hey I'm an atheist (laughing) ...may not attract quite as many people as you would hope so.

Identifioituminen nähdään enemmänkin strategiana peitellä stigmatisoitua identiteettiä yhteiskunnan ja pariutumisen paineessa. Tulkitsen, että tällä feminiinisyyteen liitetyn henkisyyden hylkäämisellä säädellään itsen ja muiden kelpaavaa sukupuoliesitystä. Puhetapa toistaa kaksijakoista sukupuolikäsitystä ja olettaa näiden toisilleen vastakkaisten sukupuolten toteuttavan tietynlaista seksuaalista viehtymystä. Butlerin mukaan heteronormatiivinen oletus vahvistaa kaksinapaista sukupuolikäsitystä. Butlerin ydinajatus on, että sukupuoli ja seksuaalisuus tehdään pitkälti diskurssein ja elein, jotka tuottavat tuloksenaan maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä, homo- ja heteroseksuaalisuutta. Juuri kielen avulla ja kielessä toimivat valtasuhteet mahdollistavat ja rajoittavat subjektiutta ja identiteettejä.³⁰⁰

Naisten rajattua naisroolia ilmentää myös naisten naistyypillisten asioiden ajaminen liikkeessä, kuten vanhemmuus, lapsien kasvatus ja koulutus. Videossa ”Importance of Vaccines and Consent” naiset kuvataan merkittävänä toimijoina, kun puhe viittaa laajempiin sanastoihin naistyypillisistä asioista, kuten lasten rokotukset, kasvatus ja koulu. Videossa vanhemmuus nojaa sukupuoliasetelmaan, jossa naiset ovat pääasiallisessa vastuussa lasten kasvatuksesta. Aineistossa puhe lapsista osoitetaan kysymyksenä eksplisiittisesti naisille (*yleisö*), liitetään puheessa naiseen (*ateismin sisäinen*) ja nostatetaan naisten mahdollisuutena muuttaa maailmaa (*ideologinen*). Naiset saavatkin subjektiarvoa silloin kuin he ovat jättäneet uskonnon taaksensa, mutta kantavat sukupuoleen merkittävää roolia heteroseksuaalisina vaimoina ja vanhempina. Naisten näkeminen oman sukupuolensa kautta on ongelmallinen, koska se vahvistaa kuvaa naisista luonteeltaan erilaisena kuin mies ja uusintaa avoimesti ateistiksi ryhtyvän naisen stigmaa uskonnollisempaa sukupuolena.

8.2 Epäilysdiskurssi kommentteissa: naisateismin stigma?

Videon vastaanottoon liittyvä huomionarvoinen ero on se, että kommentteja on vähemmän kuin muihin aihealueisiin. Siinä missä videoaineistossa puhutaan halukkuudesta saada lisää naisia ateismiin ja painotetaan ateismin pelastusmissiota, kommentteissa tähän intoon suhtaudutaan epäilevästi. Esiin nousevia tekijöitä, jotka aiheuttavat epäilyksen, on epäluulo siitä kohtaan ovatko naiset tervetulleita ateismiliikkeeseen, ja huoli naisten mahdollisuudesta olla avoimesti ateisteja:

The Truth Exists: Saa naiset miettimään...ovatko he edes tervetulleita?
”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?”³⁰¹

---

³⁰⁰ Butler 2006.

³⁰¹ The Truth Exists: Makes women wonder....are they even welcome?

Marry Johnson: Enemmän naisia osallistuisi ateistisiin ryhmiin jos he voisivat olla avoimesti ateisteja, joten miettikää asioita, joita naiset menettävät jos he ovat avoimesti ateisteja ja jättävät heidän kirkon. ”How Do We Get More Women in the Atheist Movement?”³⁰²

Vaikka videoissa kovasti yritetään vakuutella naisen roolia ateismissa, on kommenttien suhtautuminen epäuskoista. Yleistävällä ilmauksella ”*saa naiset miettimään*” luodaan vaikutelma, että kyseessä olisi suuri naisten joukko, jotka ovat huolissaan siitä, ovatko he sukupuolensa vuoksi tervetulleita ateismiliikkeeseen.

Kommentit näyttävät, kuinka naisena ateistiksi identifioituminen on hankalampaa kuin miesten. Ilmauksella ”*jos he voisivat olla avoimesti ateisteja*” kuvataan sitä, kuinka yhteiskunnassa ateismin hinta on naisille korkeampi kuin miehille. Ehtosuhdetta ilmaisevalla konjuktiolla ”*jos*” viitataan sekä myönteisenä nähtyyn ehtoon naisten kasvavasta osallistumisesta että kielteisenä nähtynä ehtoon menetyksestä. Kommentoijan mukaan ateistiksi ryhtyessään naiset siis aina menettävät jotain.

Monikkomuotoisella imperatiivilla ”*miettikää enemmän asioita*” annetaan ateismiliikkeelle kehoitus siitä, että liikettä tulisi kehittää siihen suuntaan, etteivät naiset menettäisi mitään jättäessään kirkon ja ryhtyessään julkisesti ateisteiksi. Tällä ilmauksella otetaan kantaa siihen, että miesvaltaisen liikkeen tulisi olla aktiivisesti purkamassa naisiin kohdistuvia oletuksia, jotta heidän olisi helpompi olla julkisesti ateisteja. Videoaineiston valossa näenkin tämän hyvin relevanttina epäilyksenä, koska naisen uskonnollisemman luonteen oletusta ja uskonnollisen naisen kategoriaa ylläpidetään ja uudelleen tuotetaan ateistien feminismipuheessa. Kommentissa myös viitataan kirkon rooliin naisten elämässä ja kehoitetaan ateismiliikettä miettimään konkreettisia asioita, joita he voisivat tarjota naisille.

Epäilydiskurssi nostaa esiin naisten haasteen sekä ateistiksi identifioitumisessa että ateistiliikkeeseen liittymisessä. Bakerin mukaan, joilla on enemmän sosiaalisia etuoikeuksia, on helpompi tulla julki oman yksilöllisen identiteettinsä kanssa. Hänen mukaan heillä on käytössään keskimäärin enemmän resursseja ja sosiaalista pääomaa kaikenlaisten ennakkoluulojen ja syrjinnän torjumiseksi.³⁰³

---

³⁰² Marry Johnson: More women would join atheist groups if they could be openly atheist, so consider things women lose if they are openly atheist and leave their church.

³⁰³ Baker 2020, 294.

9. Johtopäätökset

Olen tutkielmassani syventynyt ateistisen verkkokanavan feminismiaiheisiin videoihin ja videoiden kommentteihin. Hyödynsin verkosta kerätyn aineiston analyysissä kolmitasoista kriittistä diskurssianalyysia. Sijoitin tutkielman osaksi feministisen uskonnotutkimuksen perinnettä ensin soveltaen Butlerin teoriasta teoretisoimaani *kelpaavan sukupuolen* käsitettä, jonka sitten luovasti yhdistin intersektionaaliseen lähestymistapaan. Ensimmäisenä tavoitteena oli esittää vaihtoehtoinen tapa tarkastella ateismin miesvaltaisuutta, pohtien voisiko sukupuolille annetut merkitykset olla syynä naisten ja muiden vähemmistöjen vähäiseen määrään valkoisten miesten dominoimassa vähemmistössä. Toisena tavoitteena oli siirtää ateismin tutkimuksen tutkimuksellinen painopiste tavallisten ateistien arkiseen kielenkäyttöön. Kolmantena tavoitteena oli pohtia liikkeen tulevaisuutta, koska löytämiäni merkitysten avulla halusin pohtia, mitä mahdollisia seurauksia diskursseilla on.

Aineistosta olen löytänyt viisi sukupuolta rakentavaa diskurssia: faktadiskurssi, antifeministinen diskurssi, uhridiskurssi, kiintiödiskurssi ja epäilydiskurssi. Feminismipuheen tarkempi tarkastelu näyttää, että ateistien feminismipuhe on muokkaantunut niin, että se pysyy julkisesti kelpaavan sukupuolijärjestelmän sisällä.³⁰⁴ Aineiston videot, jotka kaikki käsittelevät naisten oikeuksia ja asemaa, eivät eksplisiittisesti käytä termiä feminismi. Videoiden keskustelut on nimetty sanavalinnoin oikeus ja tasa-arvo. Feminismi tunnustetaan joko naisnäkökulmaa korostavan puheen vastaanotossa tai keskustelussa uskonnon ja feminismin suhteesta. Naisten uskonnollisen luonteen oletuksella on merkittävä rooli ateistien feminismipuheessa, joka vaikuttaa myös naisateistien ilmaisuihin toisista naisista. Esimerkiksi kiintiödiskurssissa oletus naiseuteen kuuluvasta uskonnollisuudesta vahvistaa kuvaa ateistinaisten poikkeuksellisuudesta, mutta toisintaa sukupuolten luonteenlaadullisia eroja, jossa naiset kuvataan irrationaalisuutensa vuoksi uskonnollisina.

Tämä mahdollistaa puheen tasa-arvosta, samalla kritisoiden feminismiä, ja alleviivaamalla sukupuolten biologisia eroja. Tämä voi selittää aikaisemman ateismia ja feminismiä käsittelevän tutkimuksen esiin nostaman ateistisen ristiriidan³⁰⁵ taustaa sekä diskurssien liittoumia sukupuolten erilaisissa asemoinneissa uskontoon ja uskonnosta, sekä ateistiksi ulostuloissa. Naisille nimettyjen ulostulemisten piirteet liittyvät usein alistusasemasta vapautumiseen ja parinvalintaan, eivät filosofiseen päättelyyn, uskonnon

---

³⁰⁴ Vrt. Trzebiatowska.

³⁰⁵ Kts. Alaluku 1.1 Ateismi ja feminismi s. 16 (Schnabel, Facciani, Sincoff-Yedid & Fazziano 2016, 76–84.)

järkeistämiseen tai koulutuksellisiin vaikuttimiin³⁰⁶, vaikka nämä piirteet ylikorostuvat ateistien yleisessä ulostulemisen puhetavassa. Onkin kiinnostavaa, että se mitä sekulaarilla feminismillä tässä aineistossa tarkoitetaan paikantuu uskonnollisten naisten pelastusmissioon.

Intersektionaalisesta näkökulmasta puhetapojen seuraus on, että ne voivat näyttäytyä haasteena etenkin afroamerikkalaisille ateisteille, joilla on jo valmiiksi uskonnollisen ryhmän status.³⁰⁷ On tärkeä huomioda, että ateismi on usein sukupuoli ja etuoikeusjohdannaista. Kuten aiemmin todettua, ateistinaisten, erityisesti mustien naisten, kohdalla yhteiskunnan syrjintä onkin monimutkaisempi tavoilla, joilla heidän identiteettinsä leikkaa rodun, iän, seksuaalisen suuntautumisen ja feminiinisyiden kanssa.

Nämä huomioiden kysymys siitä, miksei ateismi ole suosiossa naisten ja muiden vähemmistöjen keskuudessa voi selittyä tavoilla, joilla sukupuoliin liitetyt merkitykset toistavat naissukupuoleen luonnollistettua, toiseutettua, ja rodullistettua ei-ateistista luonteenlaatua. Puhetavoissa naisruumiista tulee julkinen areena, jossa ateistien keskustelut liikkeen sisäisistä ongelmista ja ulkoisista erimielisyyksistä käydään. Keskusteluiden puhuvat rajoittavat naissubjektin toimijuutta, sillä naisen subjektipositio rakentuu joko puheessa omaan koskemattomuuteen liittyvistä rajoista tai naistyypillisinä nähtyjen asioiden, kuten parinvalinnan ja vanhemmuuden, kautta. Myös tavoilla, joilla heteroseksuaalinen maskuliinisuus rakentuu ateismissa, korostetaan naisen määrättyä roolia kumppanina. Puhetavalla säännöstellään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden asema marginaaliin, jolloin diskurssin seuraukset ovat varsin merkittävät. Totean, että ateismissa on kyllä tilaa naisille ja muille vähemmistöille, mutta tila on tarkasti rajattu.

Aineistosta löytämäni diskurssit rakentuvat keskenään vuorovaikutuksellisesti. Videoiden ja kommenttien vuorovaikutuksen analysoinnin avulla ymmärsin, että verkkoympäristössä vaikuttavien ihmisten käsitys kelpaavuudesta alati puuttuu siihen, mikä on kullekin sukupuolelle hyväksyttävää ja legitiimiä toimintaa, samalla sulkien pois vaihtoehtoiset tietämisen tavat.³⁰⁸ Naisten oikeus -keskusteluiden analyysi näyttää, kuinka naisateistien tasa-arvo puhe synnyttää antifeministisen diskurssin videon kommentteissa. Lisäksi naisten asema uskonnossa -keskusteluissa videoiden näkökulmat naisten alisteisesta asemasta muuttuvat videoiden kommentteissa usein miesten oikeuksista huolissaan olevaksi miesnäkökulmaksi.

---

³⁰⁶ Phil Zuckerman (2016, 97–100) on luetellut monia ateistiksi tulemisen liittyviä vaikuttimia, joista yhtenä melko merkittävänä voidaan pitää koulutuksen vaikutusta maailmankatsomuksen omaksumiseen ja jumalan järkeistämiseen ulos siitä. Lisäksi poliittinen erimielisyys (aborttikysymys) voi olla yksi mahdollinen vaikutin.

³⁰⁷ Baker 2020; Hutchinson 2020.

³⁰⁸ Pynnönen 2013, 17.

Sukupuolista kelpaavuutta alati rakennetaan ja tarkkaillaan medioituneen yleisön toimesta, jossa miesnäkökulma on ensisijainen tapa katsoa maailmaa. Seuraan LeDrew'n tutkimusta siinä, ettei amerikkalainen aktiivinen ateistinen liike ole yhtenäinen, vaan jakautuu etenkin sosiopoliittisissa kysymyksessä kahteen leiriin.³⁰⁹ Tämän tutkimuksen perusteella ateistien näkyvä ja usein sukupuolittunut kamppailu feminismistä säätelee keskusteluiden sävyjä, ja virtuaalialustojen hegemoninen miesnäkökulma kontrolloi kelpaavuuden rajoja ja säätelee mikä on legitiimiä toimintaa ateistiliikkeessä. Legitimoinnin kääntöpuoli on toiseus, jolloin ateistisen kelpaavuuden ulkopuolelle paikannetaan ei vain uskonnollisia arkkivihollisia, mutta myös naisten irrationaalinen luonne ja feminismi erityisesti.

Tämän sanottua, aiempiin tutkimustuloksiin poiketen, ateismin monimuotoisuus on monimuotoisempaa kuin tutkimukseen ryhtyessä odotin, ja muiden verkossa toimivien liikkeiden vaikutuksista puhetapoihin tarvitaan. Vaikka tilastollisesti näyttää siltä, että ateistit kannattavat sukupuolten tasa-arvoa³¹⁰ ja suhtautuvat liberaalimmin³¹¹ moniin länsimaisen feminismin vakioaiheisiin, kuten ehkäisyyn ja aborttiin, ovat antifeministiset diskurssit läsnä keskustelualustoilla. Näyttääkin siltä, että naisvihamieliset diskurssit nousevat osittain samoista lähteistä kuin miesten asioita ajava miesliike. Emma Janenin tapaan verkossa käytyjä keskusteluja pitäisi pyrkiä aktiivisesti purkamaan, eikä verkon vihamielisestä puheesta tulisi vaieta.³¹²

Näen, että antifeministisen puheen tarkastelu voi auttaa ymmärtämään yhtäältä puhetapojen lainalaisuudet ja toisaalta puhetapojen liittymät laajempiin kokonaisuuksiin. Virtuaalisten alakulttuurien antifeminististen diskurssien tarkastelu on perusteltua kolmesta syystä. Ensiksi Euroopan tasa-arvoinstituutin raportin mukaan naisiin ja tyttöihin kohdistuva verkkoväkivalta on yksi kasvavista globaaleista ongelmista, jolla on merkittäviä yhteiskunnallisia seurauksia.³¹³ Toiseksi verkon puhetavoilla on yhteyksiä antifeministisesti motivoituneisiin väkivallan tekoihin, kuten aiemmat Incel-ideologian motivoimat terroriteot Torontossa huhtikuussa 2018 ja toukokuussa 2020.³¹⁴ Naisiin kohdistuva verkkoväkivalta seuraa usein samanlaista kaavaa kuin verkon ulkopuolisessa todellisuudessa tehty väkivalta.³¹⁵ Kolmanneksi jatkotutkimusta verkon alakulttuurien puhetapoihin tarvitaan amerikkalaisen geopoliittisen dominanssin vuoksi. Margaret Gibsonin mukaan,

---

³⁰⁹ LeDrew 2015.

³¹⁰ Zuckerman 2007, 47–65; 2009, 949–971.

³¹¹ Tämän tutkimuksen valossa ei olekaan kuitenkaan selvää, onko ateistien koti sittenkään demokraattipuolueessa niin kuin Cimino & Smith ovat tutkimuksessaan todenneet (Cimino & Smith 2004)

³¹² Jane 2014, 558–570.

³¹³ EIGE 2017.

³¹⁴ Hoffmann, Ware & Shapiro 2020.

³¹⁵ EIGE 2017.

amerikkalaisilla käyttäjillä saattaa olla etu mukauttaa sisältöään lisätäkseen suosiotaan, koska YouTube-alustoilla vallitsee amerikkalainen sisältö.³¹⁶

Monella tavalla Trumpin oikeistouskonnolliset hyökkäykset julkiseen koulutukseen, aborttioikeuksiin, lisääntymisterveyden oikeudenmukaisuuteen ja LGBTQI oikeuksiin ovat herätelleet sekulaaria aktivismia Yhdysvalloissa.³¹⁷ Uskontososiologi Phil Zuckerman onkin optimistinen väittäessään Yhdysvaltojen maallistuvan, erityisesti milleniaalinaisten ja nuorten toimesta.³¹⁸ Kuitenkin tämän tapaustutkimuksen valossa nuorten naisten alisteista asemaa käytetään aseena uskonnollisten yhteisöjen ja feminismin vaikutusvaltaa vastaan. Juhlistamalla antifeministisiä puhetapoja ja painottamalla uskontojen sortoa, vesittyy puhe naisten oikeuksista keppihevoseksi ateistien strategiassa selviytyä ja kasvaa, suurelta osin uskonnollisessa yhteiskunnassa. Näyttääkin siltä, että järjestäytyneen aktiivisen ateismin tulevaisuus voi rajoittua sen eriarvoisuuksien näkymättömiksi tekemiseen ja vihapuheen hiljaiseen hyväksymiseen.

Tutkielma nostaa pöydälle joukon jatkokysymyksiä, joista laajin ja ehkä kiinnostavin kysymyskokonaisuus jatkaa tämän tutkimuksen varovasti sivuamaa aihealuetta hegemonisesta maskuliinisuudesta verkkoalustojen keskusteluissa. Olen tässä tutkimuksessa analysoinut äärimmäisen pientä otantaa ateistien feminismikeskusteluista, joten mieserityistä kulttuurista tietoa ja maskuliinisuuksien kriisiä³¹⁹ olisi ehdottoman tärkeä tutkia laajemmalla ja monipuolisemmalla otannalla. Lisäksi haluan työlläni rohkaista tulevaa tutkimusta soveltamaan tämän tutkimuksen näkökulmaa muihin kasvaviin ryhmiin, kuten sekulaareihin muslimeihin. Omalla työlläni haluan myös herätellä keskustelua siihen suuntaan, jossa tutkimus tarkastelisi monipuolisemmin elettyä jokapäiväistä ateismia ja uskonnottomuutta, mukaan lukien verkossa tapahtuvan puheen, koska kaikella puheella on seurauksia.

---

³¹⁶ Gibson 2016, 634.

³¹⁷ Hutchinson 2020, 58–72.

³¹⁸ Zuckerman 2015 ja 2016.

³¹⁹ Kimmel 2013.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

The Atheist Experience. (2018). *How Do We Get More Women in the Atheist Movement?*

YouTube-video. 11:33, julkaisu 9.4. Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=fCRt2HTDdpg&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL

The Atheist Experience. (2018). *Religion vs Feminism*. YouTube-video. 18:04, julkaistu 11.7.

Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=bva4_YB7YoE&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=2

The Atheist Experience. (2018) *Do Our Morals Conflict, Abortion & Bodily Autonomy?*. YouTube-video. 21:40, julkaistu 12.7. Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=mtRz-v38WT0&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=3

The Atheist Experience. (2018) *Was the Bible Intended to Oppress Women?* YouTube-video. 22:07, julkaistu 12.7. Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=2HRhevpTE08&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=4

The Atheist Experience. *Moral Justification of Abortion & Bodily Autonomy*. YouTube-video.

15:38, julkaistu 31.7. Katsottu 28.12.2020. https://www.youtube.com/watch?v=xChgAf-sJqY&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=5

The Atheist Experience. (2019). *Importance of Vaccines and Consent*. YouTube-video. 11:10, julkaistu 26.2. Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=RCCbDbImJJk&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=6

The Atheist Experience. (2019). *Male Only Draft Law Struck Down*. YouTube-video. 2:20, julkaistu 26.2. Katsottu 28.12.2020.

<https://www.youtube.com/watch?v=NLIwIZqUbjA&t=2s>

The Atheist Experience. (2019). *Women oppressed by religion*. YouTube-video. 17:01, julkaistu 11.4. Katsottu 28.12.2020.

https://www.youtube.com/watch?v=5nPLmrjf4Jk&list=PL_FWOCPqTWWBk9rAYs2vC2RCqYVDSGBaL&index=7

- The Atheist Experience. (2004). *Women & Atheism*. YouTube-video. 15:36, julkaistu 14.3. Katsottu 28.12.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=mWY3CXMerF4&t=1s>
- Butler, Judith. (2014). *Gender Performativity & Drag*. YouTube-video. 5:00, julkaistu 24.11. Katsottu 10.8.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=E7VDOEW8n-Q>
- Zuckerman, Phil. (2013). *Secular America: Nones, Atheists and The Unaffiliated*. YouTube-video. 1:06:02, julkaistu 26.2. Katsottu 28.9.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=iPqE8kMDtSs&t=539s>

Kirjallisuus

- Aarnipuu, Tiia. (2008). *Trans. Sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Like.
- Adler, Jerry. (2006). The New Naysayers. In the Mids of Religious Revival three Scholars argue that Atheism is smarter. *Newsweek* (11 Syyskuuta)
- Alvesson, Mats & Dan Kärreman. (2011). Decolonializing discourse: Critical reflections on organizational discourse analysis. *Human Relations*, Vol. 64(9), 1121–1146.
- American Religion Identification Survey. (2008). <http://www.americanreligionsurvey-aris.org/>.
- Baker, Joseph. (2020). Race, Gender, and Avowing (or Avoiding) the Stigma of Atheism. Colors. Yukick, G. & Edgell, P. (toim.), *Religion is Raced*. New York: New York University Press, 293–312.
- Beattie, Tina. (2007). *The New Atheists: The Twilight of Reason and the War on Religion*. New York: Orbis.
- Beauvoir, Simone de. (1949/2009). *Toinen sukupuoli I: Tosiasiat ja myytit*. Alkuperäisteos vuodelta 1949. Suomentanut Koskinen, Lukkari & Ruonakoski. Helsinki: Tammi.
- Bellah, Robert N. (1974). Civil Religion in America. Russell E. Richey & Donald G. Jones (toim.) *American Civil Religion*. New York: Harper & Row. Sivut 21–44. Alunperin julkaistu 1967, Daedalus. Journal of the American Academy of Arts and Sciences. 96. 1–21.
- Berger, Peter, Grace Davie & Effie Fokas. (2008). *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*. Ashgate.
- Brewster, Melanie Elyse. (2013). Atheism, Gender and Sexuality. Stephen Bullivant & Michael Ruse (toim.), *The Oxford Handbook of Atheism*. Oxford: Oxford University Press, 511–524.
- Bridges, Judith. (2017). Gendering metapragmatics in online discourse: ”Mansplaining man gonna mansplain...”. Elsevier (toim.). *Discourse, Context & Media*, 20: 94–102.

- Bullivant, Stephen. (2013). Defining Atheism. Bullivant, S. & Ruse, M. (toim.), *The Oxford Handbook of Atheism*. Oxford: Oxford University Press, 11–21.
- Burgess, Jean & Joshua Green. (2013). *YouTube: Online Video and Participatory Culture*. John Wiley & Sons.
- Butler, Judith. (2006). *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Alkuperäisteos vuodelta 1990. Suomentanut Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Butler, Judith. (1993/2011). *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. Routledge: New York & London.
- Butler, Judith. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge: New York & London.
- Casanova, José. (1994). *Public Religions in the Modern World*. Chicago: University of Chicago Press.
- Casanova, José. (2007). Immigration and the New Religious Pluralism: A European Union/United States comparison. Thomas Banchoff (toim.), *Democracy and the New Religious Pluralism*. New York: Oxford University Press, 59–83.
- Casanova, José. (2006). Rethinking Secularization: A Global Comparative Perspective. *The Hedgehog Review*. Essays 1–22.
Pdf:uef.fi/documents/661547/931509/03_Casanova_Secularization.pdf/c30fd487-a56c-4478-9eb3-5d336626bc0b
- Chalfant, Eric. (2018). Atheism in America. *Oxford Research Encyclopedia of Religion*. Katsottu viimeksi 28.12.2020. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199340378.013.420>
- Chaves, Mark & Philip S. Gorski. (2001). Religious Pluralism and Religious Participation. *Annual Review of Sociology*, 27: 261–281.
- Cimino, Richard & Christopher Smith. (2007). Secular Humanism and Atheism beyond Progressive Secularism. *Sociology of Religion*, 68(4): 407–424.
- Cimono, Richard & Christopher Smith. (2004). *Atheist Awakening: Secular Activist and Community in America*. Oxford University Press.
- Collins, Patricia Hill & Sirma Birge. (2016). *Intersectionality*. Cambridge: Polity Press.
- Cornwall, Marie. (2009). Reifying Sex Difference Isn't the Answer: Gender Processes, Risk and Religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 48(2), 252–255. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2009.01444.x>
- Cotter, Christopher R. (2019). *Ideal Types, Semantic Anarchy, and the Study of Atheism*. The Religious Study Project -haastattelussa "Atheism, New Religious Movements, and Cultural Tension". Huhtikuu 12. 2019. The Religious Study Project.

- Crenshaw, Kimberlé. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine. *Feminist Theory and Antiracist Politics*. University of Chicago Legal Forum, 139–167.
- Crenshaw, Kimberlé. (1991). *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color*. Stanford Law Review (43), 1241–1299.
- Davie, Grace. (2004). New Approaches in the Sociology of Religion: A Western Perspective. *Social Compass*, 51: 73–84.
- Davis, Derek. (2010). *The Oxford Handbook of Church and State in the United States*. Oxford University Press.
- Davis, Derek. (2001). Separation, Integration, and Accommodation: Religion and State in America in a nutshell. *Journal of Church and State*, 43(1): 5–17.
- Edgell, Penny, Joseph Gerteis & Douglas Hartmann. (2006). Atheists As "Other": Moral Boundaries and Cultural Membership in American Society. *American Sociological Review*, 71(4): 211–234.
- EIGE – European Institute for Gender Equality. (2017). Cyber violence against women and girls. DOI: 10.2839/876816
- Fairclough, Norman. (2013). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Routledge: New York & London.
- Fairclough, Norman. (1997). *Miten media puhuu*. Suomentanut Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Finger, Anja. (2017). Four Horsemen (and a Horsewoman): What Gender is New Atheism? Christopher R. Cotter, Philip Andrew Quadrio & Jonathan Tuckett (toim.), *New Atheism: Critical Perspectives and Contemporary Debates*. Switzerland: Springer, 155–170.
- Foucault, Michel. (2010). *Seksuaalisuuden historia. Tiedontahto, nautintojen käyttö ja huoli itsestä*. Alkuperäisteos vuodelta 1976–1984. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, Michel. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. New York: Pantheon Books.
- Furseth, Inger. (2010). Atheism, Secularity, and Gender. Phil Zuckerman (toim.), *Atheism and Secularity*. Vol. 1, Issues, Concepts, and Definitions. Praeger, 209–228.
- Gee, James Paul. (1999). *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. London: Routledge.

- Gervais, Will M. (2013). In Godlessness We Distrust: Using Social Psychology to Solve the Puzzle of Anti-atheist Prejudice. *Social and Personality Psychology Compass* 7(6), 366–377.
- Gibson, Margaret. (2016). YouTube and bereavement vlogging: Emotional exchange between strangers. *Journal of Sociology*, 52(4), 631–645.
- Giglietto, Fabio, Luca Rossi & Davide Bennato. (2012). The Open Laboratory: Limits and Possibilities of Using Facebook, Twitter and YouTube, as a Research Data Source. *Journal of Technology in Human Services*. Vol 30. Routledge, 145–159.
- Ging, Debbie & Eugenia Siapera. (2018). Special issues on online misogyny. *Feminist Media Studies*. Vol. 18 (4): Online Misogyny, 515–524.
- Ging, Debbie. (2017). Alphas, Betas, and Incels. Theorizing the Masculinities of the Manosphere. *Men and Masculinities*. Vol. 22(4): 638–657. DOI: <https://doi.org/10.1177/1097184X17706401>
- Ginsburg, Faye D. (1989). *Contested lives: the Abortion Debate in an American Community*. Berkeley: University of California Press.
- Gray, John. (2018). *Seven Types of Atheism*. United Kingdom: Penguin Books.
- Grotz, Elizabeth. (1995). *Space, Time and Perversion*. Routledge: New York.
- Harding, Sandra. (1988). Introduction: Is there a Feminist Method? Sandra Harding. (toim.), *Feminism and Methodology*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hastings, Orestes P. & Michael D. Lindsay. (2013). Rethinking Religious Gender Differences: The Case of Elite Women. *Sociology of Religion*, 74 (4): 471–495.
- Heinämaa, Sara. (2003). *Toward a Phenomenology of Sexual Difference: Husserl, Merleau-Ponty, Beauvoir*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Hine, Cristine. (2015). *Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday*. London: Bloomsbury.
- Hjelm, Titus. (2016). Theory and Method in Critical Discursive Study of Religion. An Outline. Frans Wijsen & Kocku von Struckrad (toim.), *Making Religion. Theory and Practice in the Discursive Study of Religion*. Leiden: Brill, 15–34.
- Hjelm, Titus. (2015). *Is God Back?: reconsidering the new visibility of religion* (1st ed.). London; New York; Bloomsbury, Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing, Plc.
- Hjelm, Titus. (2014). Understanding the New Visibility of Religion. *Journal of Religion in Europe*, 7(3–4), 203–222.

- Hjelm, Titus. (2011). Discourse Analysis. Michael Stausberg & Steven Engler (toim.), *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. London: Routledge, 134–150.
- Hoffman, Bruce, Jacob Ware & Ezra Shapiro. (2020). Assessing the Threat of Incel Violence. *Studies in Conflict & Terrorism* 42(7): 565–587. DOI: 10.1080/1057610X.2020.1751459
- Hungsberger, Bruce E. & Bob Altemeyer. (2006). *Atheists: A Groundbreaking Study of American Nonbelievers*. Amherst: Prometheus.
- Hutchinson, Sikivu. (2020). Intersectional Politics among Atheists and Humanists of Color. Yukick, G. & Edgell, P. (toim.), *Religion is Raced*. New York: New York University Press, 58–73.
- Hutchinson, Sikivu. (2018). Respectability Among Heathens: Black Feminist Atheist Humanists. Pinn A. (toim.), *Humanism and the Challenge of Difference*. Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-94099-1_3
- Jane, Emma. (2014). 'Back to the kitchen, cunt': speaking the unspeakable about online misogyny. *Continuum, Journal of Media & Culture Studies*, 28(4): 558–570. DOI: <https://doi.org/10.1080/10304312.2014.924479>
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. (2016). Diskurssianalyysi: teorian, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. (2002). Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. Painos. Tampere: Vastapaino.
- Karkulehto, Sanna, Tuija Saresma, Hannele Harjunen & Johanna Kantola. (2012). Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus* 4(2012), 16–27.
- Keysar, Ariela. (2007). Who Are America's Atheists and Agnostics? Barry A. Kosmin & Ariela Keysar (toim.), *Secularism & Secularity: Contemporary International Perspectives*. Hartford: Institute for the Study of Secularism in Society and Culture, 33–39.
- Kimmel, Michael. (2013). *Angry White Men. American Masculinity at the End of an Era*. New York: Nation Books.
- King, Ursula. (1997). Religion and Gender. John R. Hinnells (toim.), *The New Penguin Handbook of Living Religions*. England: Penguin Books, 647–666.
- Kirkley, Evelyn A. (1996). Is it Manly to be a Christian? The Debate in Victorian and Modern America. Boyd, Longwood & Muesse (toim.), *Redeeming Men: Religion and Masculinities*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 80–88.
- Kosmin, Barry A., Ariela Keysar, Ryan Cragun & Juhem Navarro-Riviera. (2009). *American Nones: The Profile of the No Religion Population. A Report Based on the American*

- Religious Identification Survey 2008*. Hartford: Institute for the Study of Secularism in Society and Culture, Trinity College.
- Lauretis, Teresa de. (1987). *Technologies of Gender. Essays on Theory, Film and Fiction*. Indiana University Press: Bloomington.
- LeDrew, Stephen. (2015). The Evolution of Atheism: Scientific and Humanistic Approaches. *History of the Human Sciences*, 23(3), 70–87. DOI: <https://doi.org/10.1177/0952695112441301>
- Lee, Lois. (2015). *Recognizing the Non-religious: Reimagining the Secular*. Oxford University Press.
- Litosseliti, Lia. (2006). *Gender & Language. Theory and Practice*. Hodder Arnold: London.
- Lloyd, Moya. (1999). Performativity, Parody, Politics. *Theory, Culture & Society* 2(16): 195–213. DOI: 10.1177/02632769922050476
- Lundmark, Evelina. (2019). *This is the Face of an Atheist. Performing Private Truths in Precarious Publics*. Doctoral Dissertation. 278pp. Uppsala: Uppsala University.
- Mahlamäki, Tiina. (2013). Uskonnottomuus ja sukupuoli. *Teologia.fi* 2013/3. <https://www.teologia.fi/artikkelit/949-uskonnottomuus-ja-sukupuoli>
- Mahlamäki, Tiina. (2012). Religion and atheism from a gender perspective. *Approaching Religion*. 2(1): 58–65.
- Mahlamäki, Tiina. (2011). Uskonto, uusateismi ja sukupuoli. Jussi K. Niemelä (toim.), *Mitä uusateismi tarkoittaa?* Turku: Savukeidas, 150–174.
- Marwick, Alice & Rebecca Lewis. (2017). *Media Manipulation and Disinformation Online*. Tutkimusraportti: Data & Society Research Institute.
- McKinnon, Andrew & Marta Trzebiatowska. (2014). *Sociological Theory and the Question of Religion*. London: Routledge,
- Mantilla, Karla. (2013). Gendertrolling: Misogyny Adapts to New Media. *Feminist Studies*, 39(2), 563–570. <http://www.jstor.org/stable/23719068>
- Martin, Bernice. (2000). The Pentecostal Gender Paradox: A Cautionary Tale for the Sociology of Religion. Fenn R. (toim), *The Blackwell Companion to the Sociology of Religion*. Oxford: Blackwell, 52–66.
- Martin, Michael. (1990). Appendix: Atheism Defined and Contrasted. *Atheism: A Philosophical Justification*. Philadelphia: Temple University Press, 463–76.
- McGrath, Alister. (2004). *Ateismin lyhyt historia*. Suomentanut Jukka Raunu. Helsinki: Kirjapaja.

- McLuhan, Marshall & Bruce R. Powers. (1989). *The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century*. New York: Oxford University Press.
- Miller, Allan S. & Rodney Stark. (2002). Gender and Religiousness: Can Socialization Explanation Be Saved? *American Journal of Sociology*, vol. 107 (6): 1399–423.
- Miller, Allan. S., & John P. Hoffmann. (1995). Risk and Religion: An Explanation of Gender Differences in Religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion* 34(1): 63–75.
- Mäkelä, Anna, Liina Puustinen & Iris Ruoho. (2006). *Sukupuolishow – Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nagle, Angela. (2017). *Kill All Normies: Online Culture Wars from 4Chan and Tumblr to Trump and the Alt-Right*. United Kingdom: Zero Books.
- Najle, Maxine B. & Will Gervais. (2017). Nonreligious People in Religious Societies. Phil Zuckerman & John R. Shook (toim.), *The Oxford Handbook of Secularism*. Oxford University Press, 587–602.
- Niemelä, Kati. (2010). Miesten uskonnollisuus ja henkisyys. *Tasa-arvo* 1/2010.
- Norris, Pippa & Ronald Inglehart. (2011). *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide*. Toinen painos. Cambridge University Press.
- Nussbaum, Martha. (1999). *The Professor of Parody*. The New Republic Online. Georgetown University.
- Oppenheimer, Mark. (2014). *Will Misogyny bring down the Atheist Movement?* BuzzFeed 12.9.2014: https://www.buzzfeed.com/markoppenheimer/will-misogyny-bring-down-the-atheist-movement?utm_term=.sknBwgn6Q#.gcENg7nw
- Overall, Christine. (2006). Feminism and Atheism. Michael Martin (ed.), *Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge University Press, 233–249.
- Pasquale, Frank L. (2007). The “Nonreligious” in the American Northwest. Barry A. Kosmin & Ariela Keysar (toim.), *Secularism and Secularity: Contemporary International Perspectives*. Hartford: Institute for the Study of Secularism in Society and Culture, 41–58.
- Pesonen, Heikki & Tuula Sakaranaho. (2001). Naiset maailmanuskonnoissa: Feministisen uskonnontutkimuksen näkökulmia. *Yleinen teologia: Uskontotiede*.
- Petäjäniemi, Soili. (1997). Judith Butler ja ruumiin poliittinen fenomenologia. Heinämaa, Reuter & Saarikangas (toim.), *Ruumiin kuvia. Subjetin ja sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Gaudeamus, 245–275.
- The Pew Research Center. Forum on Religion and Public Life. (2015). *America’s Changing Religious Landscape*. www.pewforum.org/files/2015/05RLS-08-26-full-report.pdf.

- The Pew Research Center. Forum on Religion and Public Life. (2014). *The Religious Landscape in the United States*.
- The Pew Research Center. Forum on Religion and Public Life. (2014). *The Shifting Religious Identity of Latinos in the United States*. www.pewforum.org
- The Pew Research Center. Forum on Religion and Public Life. (2012). *Nones on the Rise*. www.pewforum.org
- The Pew Research Center. Forum on Religion and Public Life. (2009). *Religious Portrait of African Americans*. www.pewforum.org
- Philips, Nelson & Cynthia Hardy. (2002). *Discourse Analysis: Investigating processes of Social Construction. Qualitative Research Methods Series 50*. Sage Publications.
- Pulkkinen, Tuija & Leena-Maija Rossi. (2006). Suomentajilta: (esipuhe). Teoksessa *Hankala sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Quillen, Ethan G. (2018). *Atheist Exeptionalism: Atheism, Religion, and the United States Supreme Court* (ICLARS Series on Law and Religion). Routledge: New York & London.
- Quillen, Ethan G. (2017). Women and American Atheism: Two Juridical Examples. *The International Society for Heresy Studies*, vol 3 (2): <http://heresystudies.org/2017/06/15/women-and-american-atheism/>
- Quillen, Ethan G. (2015). *Everything is Fiction: An Experimental Study in the Application of Ethnographic Criticism to Modern Atheist Identity*. PhD Thesis, Edinburgh: University of Edinburgh.
- Pynnönen, Anu. (2013). *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Working paper N:o 379. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Reilly, Niamh. (2017). Secularism, Feminism and the Public Sphere. Phil Zuckerman & John R. Shook (toim), *The Oxford Handbook of Secularism*. Oxford Handbooks Online. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199988457.013.26
- Rossi, Leena-Maija. (2017). Performatiivisuus ja sukupuolentutkimuksen kumous. *Niin & Näin*. 89–93.
- Rossi, Leena-Maija. (2015). *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Saresma, Tuija, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (2012). *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Schnabel, Landon, Matthew Facciani, Ariel Sincoff-Yedid & Lori Fazzino. (2016). Gender and Atheism: Paradoxes, Contradictions and an Agenda for Future Research. Roberto Cipriani & Franco Carelli (toim), *Annual Review of the Sociology of Religion: Sociology of Atheism*. Vol. 7. USA: Brill, 75–97.

- Shrage, Laurie. (2003). *Abortion and Social Responsibility. Depolarization of the debate*. New York: Oxford University Press.
- Sillfors, Mikko. (2017). *Jumalattomuus ja hyvä elämä: Ateistinen henkisyys vaihtoehtona monoteistiselle uskonnolle 2000-luvun länsimaissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Simonsen, Thomas Mosebo. (2011). Categorising YouTube. *MedieKultur: Journal of Media and Communication Research*, 27(51): Challenging Genre – Genre Challenges, New media, new boundaries, new formations. DOI: <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v27i51.5483>
- Smith, Christian. (2000). *Christian America? What Evangelicals Really Want*. Berkeley: University of California Press.
- Solt, Frederick, Philip Habel & Tobin Grant. (2011). Economic Inequality, Relative Power, and Religiosity. *Social Science Quarterly* 92: 447–465.
- Sullins, D. Paul. (2006). Gender and Religion: Deconstructing Universality, Constructing Complexity. *American Journal of Sociology*, 112 (3): 838–880.
- Sullivan, Nikki. (2003). *A Critical Introduction to Queer Theory*. New York: New York University Press.
- Stark, Rodney. (2002). Physiology and Faith: Addressing the “Universal” Gender Difference in Religious Commitment. *Journal for the Scientific Study of Religion*, vol. 41 (3): 495–507.
- Stinson, Rebecca, Kathleen Goodman, Charles Bermingham & Saba Ali. (2013). Do Atheism and Feminism Go Hand-in-Hand?: A Qualitative Investigation of Atheist Men’s Perspectives about Gender Equality. *Secularism and Nonreligion* (2): 39–60.
- Taira, Teemu. (2016). New Atheism. Phil Zuckerman (toim.), *Religion: Beyond Religion*. MacMillan interdisciplinary handbooks, 281–300.
- Taira, Teemu. (2015). *Do National Histories Matter? Explaining the Diversity of Atheism*. Comment originally published 13 November 2015 in Religion Factor blog. <http://religionfactor.net/2015/11/13/do-national-histories-matter-explaining-the-diversity-of-atheism/>
- Taira, Teemu. (2014). *Väärin uskottu? Ateismin uusi näkyvyys*. Turku: Eetos ry.
- Taira, Teemu. (2013). Making Space for Discursive Study in Religious Studies. *Religion* 43(1), 26–45.
- Taira, Teemu. (2012a). More visible but limited in its popularity. Atheism (and atheists) in Finland. *Approaching Religion* 2 (1), 21–35.

- Taira, Teemu. (2012b). New Atheism as Identity Politics. Mathew Guest & Elisabeth Arweck (toim.), *Religion and Knowledge: Sociological Perspectives*. Farnham: Ashgate, 97–113.
- Thompson, John B. (2005). The New Visibility. *Theory, Culture & Society*, 22(6), 31–51.
- Trzebiatowska, Marta. (2018a). Atheism is not a problem. The problem is being a woman. Atheist women and reasonable feminism, *Journal of Gender Studies*. DOI: 10.1080/09589236.2018.1523053.
- Trzebiatowska, Marta. (2018b). Sovereign of Herself: Women's Narratives of 'Lived Atheism'. *Secularism and Nonreligion*, 7(1–2).
- Trzebiatowska, Marta. (2016). From Rebels to Everyday Atheists: Women and Secularity. Phil Zuckerman (toim.), *Beyond Religion*. MacMillan Press, 111–128.
- Trzebiatowska, Marta & Steve Bruce. (2012). *Why are Women more Religious than Men?* Oxford University Press.
- Törrönen, Jukka. (2003). Puhetapoja analysoimassa. Rajakäyntiä kriittisen diskurssianalyysin ja semioottisen sosiologian välillä. Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.), *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Jyväskylä: PS-kustannus, 139–159.
- Vainikka, Eliisa. (2019). Naisvihan tunneyhteisö. Anonyymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa. *Media & Viestintä*. 42(1): 1–25.
- Voas, David, Daniel V. A Olson & Alasdair Crockett. (2002). Religious pluralism and participation: Why previous research is wrong? *American Sociological Review*. 67(2): 212–230.
- Vuola, Elina. (2015). Unohdettu ero? Ahonen & Vuola (toim), *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*. Tietolipas 247. Helsinki: SKS, 35–54.
- Vuola, Elina & Johanna Ahonen. (2015). Uskonto ja sukupuoli. Konflikteja, vuorovaikutusta ja uusia tuulia. Ahonen & Vuola (toim.), *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*. Tietolipas 247. Helsinki: SKS, 7–31.
- Vuola, Elina. (2010). Feministinen uskonnotutkimus. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 170–182.
- Wright, Scott, Verity Trott & Jones Galloway. (2020). The pussy ain't worth it, bro: assessing the discourse and the structure of MGTOW. *Information, Communication & Society*, 23(6): 908–925. DOI: 10.1080/1369118X.2020.1751867
- Woodberry, Robert. (1998). When surveys lie and people tell the truth: How surveys over-sample church-attenders. *American Sociological Review*, 63(1): 119–122.
- Woodhead, Linda. (2008). Gendering Secularization Theory. *Social Compass* 55 (2): 187–193. Sage Journals.

- Young, Catherine. (1987). Introduction. Arvind Sharma (ed.), *Women in World Religions*. Albany: State University of New York Press, 10–36.
- Zuckerman, Phil, Luke Galen Luke & Frank L. Pasquale. (2016). *The Nonreligious: Understanding Secular People and Societies*. Oxford University Press.
- Zuckerman, Phil. (2015). *Living the Secular Life: New Answers to Old Questions*. Penguin Books.
- Zuckerman, Phil. (2012). Contrasting irreligious orientation: atheism and secularity in teh USA and Scandinavia. *Approaching Religion*, 2(1), 8–20. DOI: <https://doi.org/10.30664/ar.67488>
- Zuckerman, Phil. (2009). Atheism, Secularity and Well-being: How the Findings of Social Science counter Negative Stereotypes and Assumptions. *Sociology Compass*, (3): 949–971.
- Zuckerman, Phil. (2008). *Society Without God: What the Least Religious Nations Can Tell Us about Contentment?* New York: New York University Press.
- Zuckerman, Phil. (2007). Atheism: Contemporary numbers and patterns. Michael Martin (toim.), *The Cambridge Companion to Atheism*. New York: Cambridge University Press, 47–65.